

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ,,

ΑΘΗΝΑΙ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1938

ΑΡΙΘ. 4.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ

Καὶ εἶπαν οἱ ἀρνηταὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον—τὸν ἄνθρωπον ποῦ ἐφαίνετο νὰ ζητῆ μίαν βοήθειαν, μίαν καθοδήγησιν :

—Φρόντισε νὰ διαλέξης μόνος σου τὸν δρόμον ποῦ θὰ βαδίσης. Μὴν ξεχνᾷς ὅτι εἶσαι ἐλεύθερος ἄνθρωπος. Ἀνήκεις μόνον εἰς τὸν ἑαυτὸν σου. Θὰ λογοδοτήσης μόνον εἰς τὸν ἑαυτὸν σου. Ἀπομάκρυνε ἀπὸ κοντὰ σου κάθε ἐπίδρασιν τρίτου, οἴουδήποτε. Διῶξε καθένα ποῦ θὰ ἤθελε νὰ περιορίσῃ αὐτὴν σου τὴν ἐλευθερίαν, νὰ σέ καθοδηγήσῃ. Διῶξε ὄλους...ἐκτὸς ἀπὸ ἡμᾶς, φυσικά!

Καὶ ὁ ἄνθρωπος, ποῦ ἤκουσε αὐτὰ τὰ λόγια, ἐπέταξεν ἀπὸ κοντὰ του κάθε ἐπίδρασιν τρίτου προσώπου—πλὴν τῶν ἀρνητῶν. Οἱ πρῶτοι ποῦ ἐπετάχθησαν ἔξω ἦσαν, φυσικά, τὰ πρόσωπα ποῦ ἐνέπνεαν σεβασμὸν—αὐτὰ ἐμείωναν περισσότερο τὴν «ἐλευθερίαν». Ὑστερα ἦλθε ἡ σειρά τῶν φίλων—ἐκείνων τῶν φίλων ποῦ ἔδιδαν συμβουλὰς καὶ καθοδηγήσεις. Κατόπιν ὁ ἐλεύθερος αὐτὸς ἄνθρωπος ἐπέταξε τὰ βιβλία, τὰ βιβλία ποῦ δίδουν κανόνας διὰ τὴν ζωὴν

καὶ ὁμιλοῦν περὶ καθηκόντων καὶ ὑποχρεώσεων. Ἔπειτα τὴν ἀσύλληπτον ἀλλὰ πολὺ αἰσθητὴν ἔννοιαν τοῦ «ὀφείλω» καὶ τοῦ «πρέπει». Καὶ εἰς τὸ τέλος ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐπήρε τὸ λεξικόν του. Εὗρηκε τὰς λέξεις «ὑπακοή», «ὑποταγή» καὶ ὅ,τι ἄλλο τέτοιο καὶ τὰς ἔσβυσε ἐπιμελῶς. Καὶ ἔτσι ἠσύχασε...Ἐμποροῦσε νὰ ἀπαντήσῃ στοὺς ἀρνητάς :

—Ἐκαμα ὅπως εἶπατε. Θέλω—ἴσον δικαιοῦμαι. Μοῦ ἀρέσει—ἴσον θὰ τὸ κάμω. Καὶ ἐπειδὴ μοῦ ἀρέσει τὸ χουζοῦρι, θὰ ξαπλωθῶ ἡσυχά τώρα—σὰν ἐλεύθερος ἄνθρωπος—καὶ θὰ ἡσυχάσω ξένοιαστος, χωρὶς νὰ δίδω λόγον σέ κανένα.

*

Καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγο εἶπε μέσα του ὁ ἄνθρωπος αὐτός :

—Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἐχόρτασα ὕπνο καὶ ξενοιασιά. Πρέπει νὰ σηκωθῶ τώρα, νὰ κουνηθῶ λίγο, νὰ ἀνεβῶ πρὸ ψηλὰ ἀπὸ ὅ,τι βρίσκομαι. Πρέπει κι' ἐγὼ νὰ κάνω κάτι, τέλος πάντων, στὴ ζωὴ μου!

Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὁ «ἐλεύθε-

ρος» άνθρωπος, έπηγε νά σηκωθῆ ὄρθιος γιά νά προχωρήσῃ λίγο, πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ πρὸς τὰ ἑπάνω. Καὶ ἀνασηκώθηκε κάπως. Τόσο δά! Καὶ ὅμως! Περίεργον! Δὲν μποροῦσε νά σηκωθῆ ὄρθιος στὰ πόδια του. Τὸ σῶμά του, βαρὺ, ἐξανάπεσε πάλι, ὅπως ἦταν, ξαπλωμένος!

Κάτι τοῦ εἶχε συμβῆ. Κάποια κακὴ δύναμις εἶχε μέσα του θεριέψει. Καὶ τὸν ἐκρατοῦσε τώρα ἐκεῖ, καρφωμένον. Ἄδύνατον νά τεντώσῃ τὰ μέλη του, νά ἀναστηλωθῆ εἰς τὰ πόδια του. Τὰ νεῦρα του δὲν τὸν ὑπῆκουαν. Λὲς καὶ ἔσβυσαν καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὸ ἰδικόν των λεξικόν τὴν λέξιν «ὑπακοή».

Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐσκέφθη, σὰν «ἐλεύθερος» ἄνθρωπος ποῦ ἦτο:

—Δὲν θά σκοτισθῶ γι' αὐτό! Δὲν μπορῶ, ἄρα δὲν θέλω. Καλὰ εἶμαι καὶ ἐδῶ, ὅπως εἶμαι...

Καὶ ἐξαναγύρισε στὸ χουζοῦρι του, στὸν ὕπνον του...

*

Καὶ σὲ λίγο ἤνοιξε πάλιν τὰ μάτια του. Ἐκύτταξε ἔμπρὸς του. Ἐνα ρῖγος τρόμου τὸν κατέλαβε. Κατεπάνω του ἤρχετο ἡ συμφορὰ. Ἡ ἀθλιότης, ἡ πείνα, ἡ καταστροφὴ, ὁ θάνατος...

Καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν ἠθέλησε νά σηκωθῆ στὰ πόδια του ὁ ἄνθρωπος αὐτός—ὁ «ἐλεύθερος» ἄνθρωπος. Ἄλλὰ τοῦ κάκου. Τὸ σῶμά του δὲν ὑπήκουσε. Ἐσηκώθη ὀλίγον καὶ ἔπεσε πάλι κάτω... Τὸ σῶμα ἐπέμενε καὶ αὐτὸ εἰς τὴν ἰδικὴν του ἐλευθερίαν, εἰς τὸ σβύσιμο τῆς λέξεως «ὑπακοή» ἀπὸ τὸ ἰδικόν του τὸ λεξικόν.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκατάλαβε πλέον! Εἶχε γίνεи ἐλεύθερος ἄνθρωπος, δηλαδὴ εἶχε γίνεи ἐλεύθερον ὅ,τι βλαβερὸν δι' αὐτὸν ὑπῆρχε μέσα του. Ὅ,τι νοσογόνον εἶχε φωληάσει μέσα εἰς τὸν ὄργανισμόν του, ἀπέκτη-

σε τὴν ἐλευθερίαν του. Αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε γίνεи «ἐλεύθερος» ἄνθρωπος—δηλαδὴ εἶχε γίνεи παραλυτικός...

Καὶ τώρα;

Τώρα ποῦ ὁ παράλυτος κυττάζει τοὺς συμβούλους του, τοὺς ἀρνητάς, καὶ ζητεῖ βοήθειαν, αὐτοὶ «νίπτουν τὰς χεῖρας».

*

Ἐδιώξαν, οἱ ἀρνηταί, ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, διὰ νά τὸν ἐλευθερώσουν, κάθε ἐπίδρασιν τρίτου... δηλαδὴ ἔδιώξαν κάθε καλὴν ἐπίδρασιν. Διότι τὴν κακὴν, αὐτὴν τὴν ἄφησαν μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον...

Μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐφώλευαν οἱ ἐχθροὶ του. Κάθε ἀρρώστειας ἡ αἰτία. Καὶ γύρω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον παρεμόνευαν ὅλοι ἐκεῖνοι, ποῦ ἦσαν σύμμαχοι τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. Οἱ ἀρνηταί δὲν τοὺς ἐπείραξαν—οὔτε ἠμποροῦσαν ἄλλως τε νά τοὺς πειράξουν—ὅλους αὐτούς. Ἐκαμαν μόνον ὅ,τι ἠμποροῦσαν: ἠλευθέρωσαν τὸν ἄνθρωπον... ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ βοηθούς του! Ἀπὸ τὴν καλὴν, τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν. Τὸν ἠλευθέρωσαν ἀκόμη ἀπό... τὴν ἀλήθειαν. Τοῦ ἔκρυψαν τὴν ἀλήθειαν ὅτι ὠφείλεν, ἂν ἤθελε νά εἶναι ὄντως ἐλεύθερος, νά ἐλευθερωθῆ πρῶτα-πρῶτα ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του, τὸν κατώτερον ἑαυτὸν του.

*

Καὶ ἔτσι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ὁ μαθητὴς τῶν ἀρνητῶν, παραλυτικός καὶ ἐκτεθειμένος εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐχθρῶν του, ἐκείνων ποῦ ἐφώλευαν μέσα του καὶ ἐκείνων ποῦ παρεμόνευαν ἀπ' ἔξω—προσετέθη καὶ αὐτὸς εἰς τὸν θλιβερόν, τὸν τραγικόν κατάλογον τῶν θυμάτων τῆς ἀρνήσεως. Ἄν ἠμποροῦσαν νά τὸν ἐβλεπαν ὅλοι ἐκεῖνοι ποῦ τεντώνουν τὰ αὐτιά των εἰς τὸ «ἐλευθερωτικὸ» γλυκοκελάϊδισμα τῆς ἀρνήσεως!

Τὸ θέλημα τῆς ζωῆς

ΚΤΥΠΑ ΞΥΛΟ

Ὁ θόρυβος καὶ ἡ ὄρμη τῶν τροχῶν μὲ καθήλωναν στὸ πεζοδρόμιο τῆς ὁδοῦ Πανεπιστημίου, ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀγροτική Τράπεζα. Ἐρριχνα νοσταλγικὲς ματιὲς στὸ «πλήρες» λεωφορεῖο τοῦ Φαλήρου ποὺ ἄφηνε τὴ θέσι του σ' ἓνα τρομακτικὰ ἄδειο διάδοχό του. Ὁ ἥλιος καίει, ἡ ὥρα εἶναι περασμένη καὶ ἡ ἐλπίς τῆς μεταμεσημβρινῆς ἀνασυντάξεώς μου βρίσκεται 10 χιλιομέτρα μακριὰ ἀπὸ τὸ πεζοδρόμιό μου.

Αἴφνης τὸν τόσο συγχυσμένο ὀρίζοντα ποὺ ἔχει κανεὶς στὴ θέσι αὐτῆ, τὸν ἔκλεισε ἡ μαύρη γυαλιστερὴ σιλουέττα μιᾶς ἀεροδυναμικῆς λιμουζίνας. Τὸ τελευταῖο μοντέλο τῆς ράτσας τῆς. Ἄς τὴν ὀνομάσωμε μάρκα Χ, ὑπόδειγμα 784. Χρῶμιο καὶ νίκελ ἀστραφτερό. Γραμμὴ φειδίσια καὶ στὸ ψυγεῖο ποὺ προεξέχει σὰν ραβδωτὴ μουσοῦδα φαντάζουν διεθνεῖς κονκάρδες, σὰν χρυσόμυιγες τοῦ ἀγροῦ ποὺ τὶς καθήλωσε ἀπάνω του φρενιασμένο τρέξιμο στὴν ἐξοχή.

Ὅλο αὐτὸ τὸ συγκρότημα τοῦ λούσου σταματᾷ ἀπότομα μπροστά μου. Ζυγίζεται ἀκόμη στὶς τέλειες σοῦστες τῆς, ὅταν τὸ τελευταῖο κρύσταλλο κατεβαίνῃ ἀθόρυβα καὶ τὸ γαντοφορεμένο χέρι τοῦ παληοῦ μου γνώριμου κ. Ψ. μὲ προσκαλῆ στὴν εὐωχία τοῦ μεταφορικοῦ αὐτοῦ μέσου:

—Ἔ κ. Οὔτις, ἂν εἶσαι γιὰ τὸ Φάληρο, ἔμπα!

—Γιὰ τὸ Φάληρο ναί, ἀλλά, ἀγαπητὲ Κωστάκη, γιὰ νὰ μπῶ ἐδῶ μέσα... χρειάζεται τούλάχιστον φράκο!

Ὁ Κωστάκης Ψ. ἦταν καλόκαρδο παιδί, στὰ παιδικὰ μας χρόνια. Τώρα εἶναι γιατρός γνωστός, διευθύνει μιὰ καλὴ κλινικὴ (ὅταν τὸν τριγυρίζουν οἱ νεαροὶ βοηθοὶ μὲ τὶς κολληρισμένες ἄσπρες μπλουζες, τὸν ἀποκαλοῦν κ. «καθηγητῆ»). Παίζει τένις καὶ σπαθί, καὶ στὴν κάρτα του διάβασα κάποτε μὲ καλλιγραφικοὺς χαρακτήρες, στὴ γαλλικὴ: ντόκτωρ Ψ, assistant τοῦ καθηγητοῦ Ζ. εἰς τὸ Παρίσι. Μὰ κάτω ἀπὸ τὴ στάχτη ποὺ ἀφήνει ἡ προσήλωσι σ' ὅλα αὐτά, φέγγει πότε—πότε καὶ ἡ καλὴ του καρδιά, τῆς ὁποίας τεκμήριο καί... ἡ ἐπίσημος αὐτὴ μεταφορὰ μου στὸ Φάληρο.

Καὶ ἡ λεωφόρος Ἀμαλίας ροκανίζεται ἀπὸ τοὺς ἔξη κυλίνδρους τῆς μάρκας μας σὰν κουλουράκι τῆς κανέλλας. Φτάσαμε ἤδη στὴν πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ. Ἀλλοίμονον ὅμως! Ἡ λιμουζίνα σταμάτησε ἀπότομα. Ὁ Κωστάκης κάνει ἓνα μορφασμὸ δυσσαρρεσκείας. Στοῦ Μακρυγιάννη μᾶς κόβει τὸν δρόμο ἡ γνωστὴ πομπὴ τοῦ πόνου: Ἡ νεκροφόρος, οἱ θλιμμένες, φευγαλέες μορφές στ' αὐτοκίνητα. Τὸ μαντηλάκι μὲ τὸ μαῦρο πλαῖσιο ποὺ ξετυλίγεται στὰ πρῶτα αὐτοκίνητα τῆς συνοδείας. Κι' ἐμπρός, ἀκτινοβολεῖ στὸν ἀπογευματινὸ ἥλιο ὁ σταυρός, τὸ σύμβολο τῆς αἰωνίας ζωῆς.

Στὸ περιθώριο, δυὸ-τρεῖς ἐργάτες ποὺ ἐπισκευάζουν τὶς γραμμὲς τοῦ τράμ, μιὰ γρηᾷ μ' ἓνα κοριτσάκι ἐλευθερώνουν τὸ δεξιὸ χέρι καὶ σταυροκοποῦνται μὲ σεβασμό.

Ἐβγαλα τὸ καπέλλο μου, αὐθόρμητα, μὲ δέος καὶ προσήλωσι στὴ σκηνή...

—Βρὲ Οὔτις, καὶ σὺ κακομοίρη... γυρίζει πρὸς ἐμένα ὁ Κωστάκης καὶ χτυπάει γελώντας τὴν παλάμη του στὸ γόνατο. Καὶ σὺ, μορφωμένος ἄνθρωπος, ποὺ ζῆς στὴν κοινωνία, κρατᾷς ἀκόμη ἀπάνω σου αὐτὲς τὶς θρησκευτικὲς σκουριές; Ξεκαπελώνεσαι σ' αὐτὲς τὶς γελοῖες τελετές, στοὺς φανφαρωνισμοὺς ποὺ δὲν ἔχουν ἄλ-

λο σκοπό παρά νά παιδεύουν τούς συγγενεῖς καί φίλους, πού σπεύδομε χωρὶς «ἰδιαιτέρα πρόσκλησι» ;

Στάθηκε γιὰ λίγο. Καί τὸ τελευταῖο αὐτοκίνητο κρύβεται τώρα στὶς πρασινάδες τῆς ὁδοῦ Ἀναπαύσεως. Τώρα σὰν ν' ἀπαντᾷ συνεχίζει :

—Καί τί χρειάζεται σέ παρακαλῶ αὐτὴ ἢ παράτα στὸ παληοκουφάρι μας, πού μᾶς παιδεύει σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ γιὰ νά πάψη ξαφνικὰ νά ὑπάρχει γιὰ πάντα—οὔτε ἦσυνα οὔτε ἦμουνα ;

Ἀνακάθησε στενοχωρημένος. Σὰν νά σηκώθηκαν μυστικὰ περιεργες ἐρωτήσεις μέσα του, γιὰτὶ διέκοψε τὸν μονόλογό του μόνος του.

—Οὐφ ἀδελφέ, μὲ στενοχωρεῖ αὐτὴ ἢ συζήτησις....

Σιγῆ. Δὲν θέλησα νά συνεχίσω, ἀφοῦ ἡ «συζήτησις» κόπηκε τόσο ἀπτότομα....

Τὸ Φάληρο...Στὴ δυσάρεστη πιά ἀτμόσφαιρα τῆς λιμουζίνας μπαίνει, δροσερὴ, ἢ μυρουδιά τοῦ Φαληρικοῦ ὄρου. Τὸ μαγευτικὸ ἄρωμα τῶν φυκιῶν πού μονοπωλεῖ τὸ Π. Φάληρο. Ἀριστερά, μέσ' τὶς γραμμὲς τοῦ τράμ λουλουδίζουν χαμομήλια καί παπαροῦνες, πού κάνουν ποίημα τὸν τροχιόδρομο. Ὁ μπάτης σηκώθηκε τώρα δυνατώτερος καί γνέθει σὲ ἄσπρα ποικιλόσχημα πούπουλα τὶς κορφὲς τῆς ζαφειρένειας θάλασσας. «Ὀλ' αὐτὰ εἶναι ἀρκετά—ὅταν εἶναι καί ἡ ὥρα περασμένη καί εἶσαι νηστικός—γιὰ ν' ἀφήσης ἀνεξέλεγκτες τὶς φιλοσοφίες τοῦ κ. Ψ., ἀφοῦ μάλιστα ὁ ἴδιος τὴν ὥρα πού θὰ πρέπη νά περιμένη τὶς ἀπόψεις τοῦ συνομιλητοῦ του, κηρύσσει περαιωμένη τὴ συζήτησι...

Οἱ τροχοί, στὴν πίεσι τῶν τετραπλῶν ὑδραυλικῶν φρένων τῆς μάρκας X ὑπόδ. 784, σταματοῦν. Ἀπο-

βιβάζομαι. Ἐσφιξα τὸ χέρι τοῦ Κωστάκη. Ἀποπειρῶμαι νά τὸν συγχάρῶ καί γιὰ τὸ ἀμάξι του (οἱ Κωστάκηδες θέλουν πάντοτε νά θαυμάσης τὸ παιδί τους, τὸ σκυλί τους καί τὴ λιμουζίνα τους).

—Ὡραῖο ὅμως τὸ αὐτοκίνητό σου, θαῦμα...

—Χτύπα ξύλο, χτύπα ξύλο, μόλις τ' ἀγόρασα, μοῦ ἀπαντᾷ ξαφνιασμένος!

Χαμογέλασα, φυσικά· νόμισα πὼς ἦταν σχῆμα λόγου. Μὰ ὁ Κωστάκης ἐπιμένει : «Θὰ χτυπήσης ξύλο λοιπόν» ; Τὸν κυττάζω νομίζοντας πὼς ἀστειεύεται. Ἀλλὰ δὲν ἀστειευόταν διόλου....

—Βρὲ Περικλῆ! φωνάζει στὸν σωφὲρ, πού παρακολουθεῖ τὴν σκηνὴ σὲ στάσι προσοχῆς, φέρε τὸ ξύλο!...

Γούρλωσα τὰ μάτια μου, σὰν εἶδα τὸν Περικλῆ νά ψάχνη μὲ βία στὴν τσέπη τῆς πόρτας τῆς μάρκας X ὑπόδειγμα 784, νά πετᾷ ἔξω τὸ δέρμα πού γυαλίζει τὴν καρσοσερί, μιὰ πένσα καί τέλος ν' ἀνασύρη θριαμβευτικῶς ἓνα κομμάτι κούτσουρο....

Μάλιστα! Ὁ Κωστάκης φύλαγε μέσα στὴν τσέπη τοῦ τελευταίου μοντέλου τῆς πιὸ εὐγενικῆς ράτσας τῶν λιμουζινῶν ἓνα ξύλο, ἐπίτηδες, γιὰ νά ξορκίζη τὸν θαυμασμό τῶν ἐπιβατῶν τῆς λιμουζίνας του!

Καί ὁ ντόκτωρ Ψ, ὁ διευθυντὴς τῆς κλινικῆς Ω, ὁ τέως assistant τοῦ γάλλου καθηγητοῦ Z, μοῦ φέρνει μὲ εὐλάβεια τὸ κούτσουρο καί ἐπιμένει νά τὸ χτυπήσω....

—Ἐσὺ κύριε.... καθηγητά; Ἐσὺ πού μὲ ἔστρωσες μπροστὰ σὰν ἔβγαλα τὸ καπέλλο μου στὴν κηδεῖα; Ἐπιμένεις νά χτυπήσω ξύλο;

—Ἄς τ' αὐτά! Μοῦ λέει μὲ νευρικότητα ὁ δόκτωρ. Δὲν ἔχω ὄρεξι γιὰ κανένα δυστύχημα. Χτύπα ξύλο σοῦ λέω καί ἄφησε τὶς φιλοσοφίες!

Ἔστω καιρὸς

ΜΟΝΟΜΕΡΕΙΑ

Μέσα εἰς τὰς διαφόρους ἐπιστολάς τὰς ὁποίας ἀναγνῶσται μᾶς στέλλουν ἑκάστοτε, ὑπάρχουν, φυσικά, καὶ πολλαὶ ποὺ περιέχουν κριτικὴν ἐπάνω εἰς ὅσα γράφονται ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ περιοδικοῦ—καὶ δύνανται οἱ ἐπιστέλλοντες νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι ἡ κριτικὴ αὐτὴ πάντοτε λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, ἔστω καὶ ἂν δὲν μᾶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαντῶμεν εἰς ὅλας τὰς ἐπιστολάς. Ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ ἐπιστολαὶ ποὺ διατυπώνουν διαφωνίας πρὸς αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τοῦ περιοδικοῦ. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ μερικαὶ ποὺ περιέχουν «τὸν κεραυνὸν εἰς φάκελλον εὐώδη κεκλεισμένον». Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς τελευταίας αὐτὰς ὁ ἐπιστολογράφος μᾶς κατηγορεῖ, μὲ ὕφος ποὺ προδίδει θυμὸν ἀσυγκράτητον, ὅτι ἔχομεν εἰς τὸ περιοδικὸν μᾶς μονομέρειαν φοβεράν, ἀποκλειστικὴν προσήλωσιν εἰς ὠρισμένας ἀρχάς, σύμφωνα μὲ τὰς ὁποίας καὶ θέλομεν νὰ βλέπωμεν ὅλην τὴν ζωὴν καὶ ὅλα τὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ πῶς μὲν τοιαύτη «μονομέρεια» ἦτο ἱκανὴ νὰ κάμῃ τὸν ἀναγνώστην μᾶς νὰ θυμώσῃ, αὐτὸ ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν τὸ ἐκαταλάβαμεν ἀκόμη. Ὅπως δὲν ἔχομεν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν ἀναγνώστην μᾶς, καταφεύγοντες πρὸς χάριν τοῦ εἰς τὴν...διμέρειαν. Τὸ περιοδικὸν μᾶς εἶναι περιοδικὸν ἀρχῶν. Ἀρχῶν ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐπὶ πολλὰς δεκάδας ἐτῶν ἐπετέθησαν μὲ μίαν ὁρμὴν ἀπροσδόκητον διάφοροι χειρισταὶ τοῦ λόγου—τοῦ προφορικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ—ὅπου δὲ ἦτο τοῦτο δυνατὸν καὶ τῆς σπάθης. Αἱ ἐπιθέσεις αὐταὶ μίαν μόνον βᾶσιν εἶχαν. Τὴν ἐπίμονον ἀρνησιν. Κατὰ τὰ λοιπὰ τίποτε τὸ θετικὸν δὲν ἔδωσαν. Ἀντιφατικαὶ μεταξύ των, ἐδημιούργησαν τὸν τύπον τοῦ ἀνθρώπου τοῦ γεμάτου ἀντιφάσεις. Καὶ ὠδήγησαν πρὸς

τὴν ἀποτυχίαν. Συμπέρασμα: Ὅλος ὁ θόρυβος κατὰ τῶν βασικῶν διὰ τὴν ἀνθρώπινην ἀρχῶν—τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν—ἦτο ἀδικαιολόγητος καὶ ἡ ἀντιχριστιανικὴ ἀρνησις ὠδήγει εἰς τὸ τέλος εἰς τὴν ἀποτυχίαν. Καὶ ὅμως ὁ θόρυβος ἐναντίον τῶν ἀρχῶν αὐτῶν δὲν ἔσταμάτησε. Ὑπάρχουν ἀκόμη οἱ φανατικοὶ ποὺ προσπαθοῦν νὰ κρύψουν ἢ νὰ πλαστογραφήσουν τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ προσθέσουν καὶ ἄλλους—νέους ἰδίως—εἰς τὴν στρατιὰν ἐκείνων ποὺ ἐπίστευσαν εἰς τὸν ὑλισμὸν—διὰ νὰ θρηνοῦν ἀργότερα τὴν χαμένην ζωὴν των.

Εἶναι, λοιπόν, ἄξιον μομφῆς νὰ θέλῃ κανεὶς νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἀλήθειαν; Εἶναι περιέργον τὸ ὅτι ἐκδίδεται ἕνα περιοδικὸν ποὺ ζητεῖ νὰ παρακολουθῇ εἰς τὰς διαφόρους ἐκφάνσεις τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, τὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰ ὁποία ὠδήγησε καὶ ὠδήγει ἡ ἀρνησις τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν, διὰ ν' ἀποδειχθῇ ἐκ τῶν πραγμάτων ὅτι τὸ ἀντιχριστιανικὸν πείραμα τοῦ ὀρθολογισμοῦ ἀπέτυχε; Εἶναι μονομέρεια νὰ ἔχη κανεὶς ἀρχὰς καὶ μὲ αὐτὰς νὰ κατευθύνῃ τὴν ζωὴν του εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις της;

ΤΟ ΒΑΘΥΤΕΡΟΝ ΝΟΗΜΑ

Τὸ βαθύτερον ὅμως νόημα τῆς ἐπιστολῆς—αὐτὸ ποὺ μᾶς ἔκαμε νὰ τὴν προσέξωμεν ἰδιαιτέρως—εἶναι ἡ κατάλληξις τοῦ ἀφελοῦς Ἑλληνος ὀρθολογιστοῦ διότι ὑπάρχουν οἱ τολμῶντες νὰ ταράττουν τὴν ἡσυχίαν τῆς ὀρθολογιστικῆς ἀρνήσεως. Πῶς τολμᾶτε σεῖς νὰ μπαίνετε εἰς κτήματά μας; Διότι κτήμάτων ἐθεώρουν οἱ «ὀρθολογισταὶ» τὸ πνεῦμα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, τοῦλάχιστον τοῦ ὀπωσδήποτε μορφωμένου, καὶ ἱεροῦς καὶ ἀπαραβιάστους ὅλους ὅσους κατὰ καιροὺς ὕβρισαν ἢ ἐχλεύασαν τὸν Χριστιανισμόν. Καὶ ἐνῶ ἐπὶ τόσα ἔτη ἐδιάβαζαν καὶ διέ-

διδαν ἀδιαμαρτυρητῶς ὅλας τὰς ὕβρεις τῆς χειροτέρας ποιότητος κατὰ τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν, τώρα διαμαρτύρονται κάθε φοράν πὺ «ἀποτολμᾶται» μία ἀπάντησις...

Πόση δὲ συνέπεια χαρακτηρίζει τὰς διαμαρτυρίας αὐτάς, ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν πὺ ἔχομεν ὑπ' ὄψει μας—χαρακτηριστικὸν καὶ δι' αὐτὸ ἐνδιαφέρον παράδειγμα ὀρθολογιστικῆς σκέψεως. Ὁ ἐπιστολογράφος μας ἐπικαλεῖται ὡς προσφιλῆ του ἥρωα γνωστὸν ἴσπανὸν συγγραφέα, ὁ ὁποῖος ὅμως εἶχε τὴν... εὐγένειαν νὰ γράψῃ εἰς βιβλίον του περὶ χριστιανισμοῦ καὶ τὰ ἐξῆς: «Ἐνας ἐντιμὸς χριστιανός, ἂν δηλαδὴ ἤμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ τέτοιο πρᾶγμα, ἀνθρώπος ὁ ὁποῖος νὰ εἶναι συγχρόνως χριστιανὸς καὶ ἐντιμὸς»... Καὶ ὅμως ὁ ἐπιστολογράφος μας, ὁ θιασώτης τέτοιου συγγραφέως, θυμῶναι καὶ ἀγανακτεῖ διότι ἡμεῖς ἀναφέρομεν γεγονότα, ἐν σχέσει μὲ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἐφήρμοσαν εἰς τὸν βίον των τὰς ἀρχὰς των οἱ ἀρνηταί.

Τί νὰ γίνῃ ὅμως; Θὰ ἐξακολουθήσωμεν νὰ ἀναφέρωμεν τὰ γεγονότα. Ἐὰν ὅσα λέγομεν εἶναι ψέμματα, ἄς μᾶς διαψεύσῃ ὁ ἐπιστολογράφος μας. Ἐὰν εἶναι ἀλήθεια, θὰ τὰ λέγωμεν, ἔστω καὶ ἂν γίνωμεν αἰτία νά... ἀναπτυχθῇ ἰδιαιτέρον λογοτεχνικὸν εἶδος, τῆς θυμωμένης ἐπιστολογραφίας!

ΤΟ ΛΑΪΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ
Τὸ ζήτημα τῶν λαϊκῶν βιβλιοθηκῶν, ζήτημα τὸ ὁποῖον ἐπ' ἐσχάτων ἀνεκινήθη, ἔχει ὄντως μεγίστην σπουδαιότητα, διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ μας. Ἄν πράγματι ἐπιτευχθῇ ἡ ἴδουσις καὶ ἡ καλὴ λειτουργία τοιούτων βιβλιοθηκῶν καὶ ἂν ὁ λαὸς μας, ἰδίως ἡ νεολαία, συνειθίσῃ νὰ περναῖ μέρος τοῦ ἐλευθέρου του χρόνου εἰς αὐτάς, τὸ κέρδος διὰ τὴν πνευματικὴν ἐξύψωσιν τοῦ λαοῦ μας δὲν θὰ εἶναι καθόλου μικρόν.

Ἐπὶ μίαν ὅμως προϋπόθεσιν: Ὅτι εἰς τὰς βιβλιοθήκας αὐτάς ὁ ἀναγνώστης θὰ εὐρίσκη πράγματι καλὰ βιβλία. Καὶ

αὐτὸ φέρει ἐπὶ τάπητος καὶ ἐν ἄλλο ζήτημα, ἀκόμη σπουδαιότερον ἴσως. Τὸ ζήτημα τῆς ἐνισχύσεως τοῦ καλοῦ βιβλίου, ἰδίως τῶν καλῶν λαϊκῶν ἐκδόσεων. Δυστυχῶς εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑστεροῦμεν πολὺ ἀκόμη. Καλύτερα νὰ μὴ λεχθῇ ἐδῶ τίποτε, διὰ τὰς διαφόρους λαϊκὰς ἐκδόσεις μὲ τὰς ὁποίας ἐνεφανίζετο ἄλλοτε ὁ κιτρινισμὸς εἰς τὸν τόπον μας. Ἄλλὰ δὲν φθάνει νὰ παταχθῇ τὸ κακὸν βιβλίον. Πρέπει νὰ ὑποστηριχθῇ τὸ καλόν. Τόσον τὸ ἀμέσως κατευθύνον τὸν ἀναγνώστην εἰς ζητήματα πίστεως καὶ ἠθους, ὅσον καὶ τὸ μεταδίδον γνώσεις ἐπωφελεῖς κατὰ τὸ παράδειγμα, ἰδίως, τῶν ἐκδόσεων τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, καὶ τὸ ἐπωφελῶς ψυχαγωγοῦν. Τὸ καλὸν βιβλίον πρέπει νὰ γίνῃ πιστὸς φίλος καὶ σύντροφος τοῦ Ἑλληνοῦ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας. Καὶ θὰ εἶναι ἀξία παντὸς ἐπαίνου πᾶσα σχετικὴ προσπάθεια καὶ πρωτοβουλία.

“ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ,
Ἡ μονομαχία τοῦ περιφήμου θεατρικοῦ συγγραφέως Μπερυσταῖν μὲ τὸν διευθυντὴν τῆς Γαλλικῆς Σκηνῆς Μπουρντέ εἰς τὸ Παρίσι ἔδωκε νέαν εὐκαιρίαν νὰ ἴδωμεν τί εἶδους «πνευματικὸς ἀνθρώπους» κατεργάζεται ἡ ὀρθολογιστικὴ διανόησις. Δὲν πρόκειται μόνον περὶ τοῦ γεγονότος καθ' ἑαυτὸ τῆς μονομαχίας καὶ μάλιστα μονομαχίας διὰ ξίφους πὺ ἔλαβε χώραν μεταξὺ δύο κορυφαίων τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς διεθνοῦς καλλιτεχνικῆς κινήσεως—ὡσὰν νὰ ἔλειπαν ἄλλοι τρόποι νὰ κριθῇ μία ἕξις περὶ ἀνώτερα ζητήματα σχετικὰ πρὸς τὴν λατρείαν τῆς «Θεᾶς τέχνης». Πρόκειται καὶ περὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον διεξήχθη ἡ μονομαχία αὐτή. Ἄλλ' ἄς ἀντιγράψωμεν, καλύτερα, ἀπὸ ἓνα ἑλληνικὸν φιλολογικὸν περιοδικόν:

«Τὴν 12. 45 μ. μ. τῆς Παρασκευῆς 20 Μαΐου, εἴκοσι πέντε αὐτοκίνητα εἰς διπλὴν σειρὰν ἐσταμάτησαν εἰς τὸ Κοῦρ Ἀμπέρ Β'. Ἐξαφνα, ἀπὸ μίαν πύλην προβάλλει ἐν μεγαλοπρεπῆς μαῦρο αὐτοκίνητον. Ἐντὸς αὐτοῦ ἐκάθητο ὁ κ. Μπερυσταῖν καὶ δύο ἄλλα πρόσωπα. Ὀλίγας στιγμὰς βραδύτερον ἡ μηχανοκίνητος φάλαγξ (διότι ὀλόκληρος παρέλασις δημοσιογρα-

φικῶν αὐτοκινήτων καὶ ὀπερατέρ ἀκολουθεῖ) τρέπεται πρὸς τὸ Τροκαντερό, εἰσέρχεται εἰς τὴν λεωφόρον Πῶλ Ντουμέρ καὶ διὰ τῆς Πύλης ντὲ λα Μυὲτ εἰσέρχεται εἰς τὸ δάσος τῆς Βουλώνης, τὸ ὁποῖον διασχίζει μὲ ταχύτητα 100 χιλιομέτρων τὴν ὥραν. Εἰς ἀστυφύλαξ σφυρίζει δαιμονιωδῶς ἀλλὰ τὰ αὐτοκίνητα δὲν ἐννοοῦν νὰ ἐλαττώσουν τὴν ταχύτητά των. Ὅλα τὰ πέριξ ἀναστατώνονται, νέα αὐτοκίνητα μὲ περιέργους προστίθενται εἰς τὴν φάλαγγα.

Ἡ μονομαχία θὰ γίνῃ ἐντὸς τοῦ κήπου. Οἱ τοῖχοι, τὰ δένδρα, ὅλα εἶναι γεμᾶτα κόσμον.

Πλήθη ἐξακολουθοῦν νὰ προσέρχονται καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα γίνονται ἀγῶνες διὰ μίαν θέσιν.

Ὁ κ. Μπερνοστάιν, ὁ ὁποῖος εἶναι 62 ἐτῶν, ἐκάθισε κουρασμένος καὶ κάθιδρος ἐκ τοῦ ἀγῶνος. Ὁ κ. Μπουρντὲ κάμνει περιπάτους ἐπάνω κάτω μὲ τοὺς μάρτυράς του. Τὰ πλήθη θορυβοῦν. Μερικοὶ ρίπτουν σαρκαστικὰ φράσεις. Ὁ μάρτυς τοῦ κ. Μπερνοστάιν κ. Πρεζε-λὰν ἐπεμβαίνει.—Δὲν εἶναι θέατρον, κύριοι, λέγει ἀποτεινόμενος πρὸς τὸ πλῆθος. Ἦσυ-χάσατε, σᾶς παρακαλῶ. Οἱ θόρυβοί σας ἤμποροῦν νὰ κάμουν κακὸ εἰς τοὺς ἀγωνιζο- μένους.

Δευτέρα προᾶξις. Ἐπαναλαμβάνεται ὁ ἀγών. Ὁ κ. Μπουρντὲ νομίζει κανεὶς ὅτι θὰ πληγώ-σῃ τὸν κ. Μπερνοστάιν, διότι ἐπιτίθεται μὲ λύσσαν. Τὰ πλήθη τὸν ἐνθαρρύνουν. «Μπρά-βο! Μπράβο! Χτύπα τον!» Ἐν τούτοις, ὁ κ. Μπερνοστάιν κατορθώνει ἐλαφρῶς νὰ τραυμα-τίσῃ τὸν ἀντίπαλόν του εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ βραχίονος. Ὁ ἰατρὸς κραυγάζει. «Ἄλτ!» Το-νίζει ὅτι ἡ μονομαχία πρέπει νὰ σταματήσῃ. Τὰ πλήθη ὑποδέχονται τὴν δὴ λω-σιν μὲ ἀπογοήτευσιν».

Ἀπογοήτευσίς, διότι δὲν ἔπρεσε σφα-γμένος καὶ ἀσπαίρων ἐμπρὸς εἰς τὰ πλῆ-θη ὁ ἕνας ἐκ τῶν δύο ἀντιπάλων. Μὴ λησμονῶμεν: Δὲν ἐπρόκειτο περὶ καννι-βάλων, οὔτε περὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ ὄχλου τῆς ἐποχῆς τῆς παρακμῆς. Ἐπρόκειτο περὶ κοινοῦ ἐκ λογίων, προωδευμένων, «διανοουμένων», καλλιτεχνῶν, συγγραφέ-ων καὶ ἄλλων «φίλων» τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν, οἱ ὁποῖοι, ἐνήμεροι τῆς ἐξε-λίξεως τῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς τὴν ὁποί-αν παρηκολούθησαν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἀνή-κοντες εἰς τὸ ἐγγυὲς περιβάλλον τῶν μο-νομαχοῦντων, ἔσπευσαν ἐπ' αὐτοκινήτων νὰ ἀπολαύσουν τὸ θέαμα!

Ο ΙΣΙΟΣ ΔΡΟΜΟΣ
Καὶ πάλιν ἀνακινεῖται εἰς τὸν τό-πον μας τὸ ζήτημα τὸ σχετικὸν πρὸς τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον τρέφεται ὁ Ἑλ-ληνικὸς λαός. Διαπρεπεῖς ἐπιστήμονες καὶ λόγιοι ἔχουν ἀνοίξει ἀπὸ καιρὸν μίαν συζήτησιν πού δὲν τῆς λείπει καθόλου ἢ ζωνρότης καὶ τὸ πείσμα πού χαρακτη-ρίζει τοὺς λογίους, συζήτησιν πού φαίνε-ται ὅτι θὰ ξαναρχίσῃ καὶ θὰ συνεχίζεται ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἀκόμη.

Ἡ σπουδαιότης τοῦ ζητήματος εἶναι βέβαια πρόδηλος. Ἡ σπουδαιότης ὄχι μόνον ἡ ὑγιεινὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ τρόπος τῆς διαίτης ἑνὸς λαοῦ ἔχει σχέ-σιν πρὸς τὸν ὅλον του χαρακτήρα καὶ τὴν πνευματικὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁ-ποίαν εὐρίσκεται. Πῶς ὅμως ἐδημιουρ-γήθη ζήτημα διαίτης διὰ τὸν λαόν μας; Ἡ ἀπάντησις εἶνε μία: Διότι, ἀπλούστα-τα, καὶ ὡς πρὸς τὴν δίαιταν ἔχομεν ξε-φύγει ἀπὸ τὸν ἴσιον καὶ ὀρθὸν δρόμον. Ἴσως ἡ ἀπάντησις δὲν ἔχει καὶ πολλὴν πρωτοτυπίαν, ἀλλὰ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἐξεφύγαμεν ἀπὸ τὸν ἴσιον δρόμον καὶ τώρα... τώρα στήνομεν ἐπιστημονικοὺς καυγάδες περὶ τοῦ τί δέον γενέσθαι.

Εὐθὺς μόλις ἐμαθαίναμεν λίγα κολυ-βογράμματα ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἠρχί-ζαμεν νὰ ἐμπαίζωμεν τὸ σύστημα πού μᾶς εἶχε παραδοθῆ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς διαίτης ἀπὸ τοὺς πατέρας μας. Τὸ σύστημα τῆς ἐγκρατείας εἰς τὴν δίαιταν, τῆς αὐτοκυριαρχίας καὶ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὰ ζητήματα τῆς κοιλιᾶς. Ἡ παμφα-γία ἐθεωρήθη ὡς τὸ κυριώτερον χαρα-κτηριστικὸν τῆς χειραφετήσεως τοῦ ἀν-θρώπου ἀπὸ τὴν πίστιν.

Ἦλθε ὅμως, κατόπιν, ἡ ἄλλη φούρια. Ἡ μόδα. Ἡ μανία τῆς ἐπιδείξεως. Ἡ πολυτέλεια. Τὸ ἀσυλλόγιστον, τὸ ἐξωφρε-νικὸν λοῦσο. Καὶ αὐτὸ ἐπέβαλε εἰς τὰς περισσοτέρας οἰκογενείας ὄχι πλέον τὴν ἐγκράτειαν εἰς τὸ φαγητόν, ἀλλὰ τὴν στέ-ρησιν. Καὶ δίπλα εἰς αὐτὸ ἦλθεν ἡ προ-παγάνδα, ὅτι πρέπει νὰ ἀδυνατίσωμεν, ὅτι πρέπει νὰ τρώγωμεν ὅσον τὸ δυνα-τὸν ὀλιγώτερον. Καὶ ὁ «χειραφετημένος» παμφάγος πού εἶχεν ἀποτινάξει τὴν χει-

στιανικήν ἐγκράτειαν εἰς τὸ φαγητόν, κατέληξεν εἰς τὴν φυματιωσιν ἀπὸ τὸν ὑποσιτισμὸν ποῦ τοῦ ἐπέβαλαν τὰ «νέα ἦθη».

Καὶ τώρα; Συζητήσεις καὶ ἀντεγκλήσεις καὶ θρηνοὶ! Τί χρειάζονται ὅμως ὅλα αὐτά; Ὁ ἴσιος δρόμος τῆς καμῆλας, ὑπάρχει πάντοτε, πασίγνωστος καὶ δοκιμασμένος. Ἀλλὰ ποῦ ἀφήνει ἡ μανία τῆς ἀρνήσεως;

Η ΑΛΙΕΙΑ
Ἀπὸ καιροῦ ἤρχισε νὰ ἐρευνᾶται καὶ παρ' ἡμῖν συστηματικῶς τὸ ζήτημα τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀλιείας ἐν Ἑλλάδι καὶ νὰ κατανοεῖται ἡ σπουδαιότης αὐτῆς ὡς πολυτίμου παράγοντος διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς καθόλου οἰκονομίας τῆς χώρας μας.

Μίαν δὲ πρώτης τάξεως προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν ἔχει κάμει ἐπ' αὐτοῦ τὸ Ἀνώτατον Οἰκονομικὸν Συμβούλιον. Ἡ ἔκθεσις τὴν ὁποίαν κατήρτισεν ἡ ὑπηρεσία τοῦ συμβουλίου, ἡ εἰσήγησις καὶ ἡ γνωμοδότησις τοῦ συμβουλίου τούτου συνετάχθησαν κατόπιν μελέτης τῆς παρ' ἡμῖν πραγματικότητος καὶ ὑποδεικνύουν τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν καὶ νὰ ἀυξήσωμεν τὸν ἐνάλιον πλοῦτον τῆς χώρας.

Οὕτω προτείνεται μεταξὺ ἄλλων ἡ ἴδρυσις ἰνστιτούτου ἐπιστημονικῆς ἐξερευνήσεως τῶν θαλασσῶν μας, εὔρυνσις τῆς ὑποχρεωτικῶς ὀριζομένης ἀκτίνος δράσεως καὶ συγχρονισμὸς τῶν ἀλιευτικῶν σκαφῶν ὥστε νὰ διαθέτουν ταῦτα καὶ ψυκτικὴν ἐγκατάστασιν, ἐνίσχυσις τῆς ἀλιείας ἀνοικτῆς θαλάσσης, ἐνοικίασις τῶν ἀλιευτικῶν κτημάτων τοῦ Δημοσίου εἰς συνεταιρισμοὺς ἀλιέων, ἴδρυσις «ἰχθυαγορῶν» καὶ «ἰχθυοσταθμῶν» μὲ καταλλήλους ψυκτικὰς ἐγκαταστάσεις πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀλιεύματος εἰς περιπτώσεις ἀθρόας ἀλιείας, κλπ.

Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ τύχουν ὅλης τῆς προσηκούσης προσοχῆς αἱ ὑποδείξεις τοῦ Ἀνωτάτου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονηθῇ καὶ ἡ κοινωνικὴ σπουδαιότης τῶν ὑποδείξεων αὐτῶν. Διότι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ εὐ-

ρεθῇ ἓνας καλὸς τρόπος νὰ ἀπορροφηθῇ σημαντικὸν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας μας εἰς μίαν ἐργασίαν παραγωγικὴν, ποῦ δίδει ὑγείαν καὶ δύναμιν τόσον εἰς τὸ ἄτομον ὅσον καὶ εἰς τὸ σύνολον.

ΤΑ ΔΕΙΓΜΑΤΑ
Μία καλὴ σύμπτωσις ἔφερεν ὥστε εἰς τὸ παρὸν φύλλον ὁ ἀναγνώστης νὰ ἔχη δύο δείγματα τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ ὕλισμος ἠγωνίζετο νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ νὰ διώξῃ ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν τὴν πίστιν. Εἰς τὸ ἄρθρον περὶ τοῦ Ἰωάννου Σκαλτσούνη ὁ ἀναγνώστης θὰ ἴδῃ περιγραφόμενον, ἐπὶ τῇ βάσει κειμένων καὶ μόνον, τὸν φανατισμὸν μὲ τὸν ὁποῖον οἱ ἐν Ἑλλάδι ὀρθολογισταὶ ἠθέλησαν νὰ πείσουν τὸν ἑλληνικὸν λαόν, καὶ μάλιστα τὴν διανοουμένην ὀπωσδήποτε μερίδα του, ὅτι ὅστις θέλει νὰ μὴ εἶναι ἀπόσυνάγωγος τῆς «ἐπιστήμης» ὀφείλει νὰ ἀποκηρύξῃ πᾶσαν θρησκευτικὴν πίστιν. Ἐν ὀνόματι δὲ τῆς ἐπιστήμης ὕβριζον—καὶ πάλιν τὰ κείμενα ὁμιλοῦν μόνον τῶν—τὴν πίστιν καὶ τοὺς πιστούς, ἐχλεύαζον δὲ κατ' ἀχαρακτήριστον τρόπον ἄνδρα σεβαστόν, ἂν μὴ τι ἄλλο, διὰ τὰς τόσας ὑπηρεσίας ποῦ εἶχε προσφέρει εἰς τὸ ἔθνος του. Καὶ καθ' ὃν χρόνον αὐτὰ ἐγράφοντο ἐν Ἑλλάδι, καὶ οἱ διάφοροι ἐξ Ἑσπερίας ἐπανακάμπαντες νεαροὶ ὕλισται ἠθέλαν νὰ μᾶς παρουσιάσουν τὸν Χαϊκελ, τὸν ἠγέτην τότε τοῦ ὕλισμοῦ, ὡς τὸ στόμα τῆς ἀληθείας ποῦ θὰ πατάξῃ τὸ θρησκευτικὸν ψεῦδος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον αὐτὸς ὁ Χαϊκελ διέπραττε τὰς πλαστογραφίας ποῦ βλέπουν οἱ ἀναγνώσται εἰς ἄλλο ἄρθρον μας. Ἐκάλει τοὺς ἀνυπόπτους ἀναγνώστας νὰ πιστεύσουν εἰς δεδομένα ποῦ ἦσαν ψευδῆ μὲ ὅλην τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, ἐξαναγκασθεῖς, κατόπιν, νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πλαστογραφίαν! Αὐτὸ ἦτο καὶ εἶναι ἡ «ἐπιστήμη» τὴν ὁποίαν ὁ ὕλισμος ἐπικαλεῖται, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πλαστὰς εἰκόνας ἐκαλεῖτο νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν ζωὴν του ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, καὶ χάριν αὐτῶν νὰ ἀπαρνηθῇ ὅ,τι ὑψηλότερον ἤσθάνθη ποτε μέσα της ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ!

ΥΛΗ ἢ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑ;

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

“Υλη καὶ Ἀκτινοβολία εἶναι αἱ δύο λέξεις, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται σήμερον εὐρύτατα ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων διὰ τὰ περιλάβουν δύο μεγάλας κατηγορίας φαινομένων εἰς τὰς ὁποίας «χωρίζεται» ὁ αἰσθητὸς κόσμος. Ὅλοι αἱ προσπάθειαι τῶν φυσικῶν κατευθύνονται εἰς τοῦτο: Πῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ γνωρίσωμεν τὸν ὀπισθεν τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν ὑπάρχοντα πραγματικὸν κόσμον. Καὶ ἡ προσέγγισις τῶν δύο τούτων κόσμων, αἰσθητοῦ καὶ πραγματικοῦ, θὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς βαθυτέρας μελέτης τοῦ εἰς τὰς αἰσθήσεις μας ὑποπίπτοντος κόσμου.

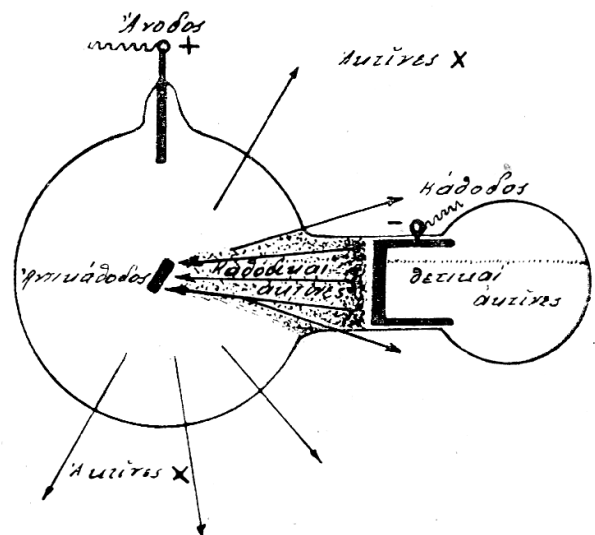
Οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι τὰ «ὕλικά» συστατικά τῆς ὕλης, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον, τὰ συστατικά δηλαδὴ μέρη τοῦ ἀτόμου, εἶναι τὸ πᾶν εἰς ὅ,τι λαμβάνει χώραν ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ. Ἡλεκτρόνια καὶ πρωτόνια, ποζιτρόνια καὶ νετρόνια δὲν εἶναι ἱκανὰ μόνα των νὰ ἐξηγήσουν τὸ σύνολον καὶ τῶν ὑπὸ ὕλικωτέραν ἔστω μορφήν παρουσιαζομένων φυσικῶν φαινομένων. Διὰ τὰ ἐξεύρωμεν τὴν πλήρη κατὰ τὸ δυνατόν ἀλήθειαν, ἀνάγκη νὰ ληφθῆ ὑπ’ ὄψιν ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ ὕλικῳ ἀτόμῳ ὑφίστανται δυνάμεις εἰς τὰς ὁποίας δίδομεν τὸ γενικὸν ὄνομα ἡλεκτρομαγνητικῆ ἐνέργεια. Τὸ φῶς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶδη τῆς ἀκτινοβολοῦ ἐνεργείας ἀποτελοῦν τὴν ἑτέραν τάξιν τῶν φαινομένων τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὁποίων θὰ ἀφιερωθοῦν αἱ κατωτέρω γραμμαί.

ΑΚΤΙΝΕΣ ΚΑΙ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑ

Ἐὰν διαβιβάσωμεν ἡλεκτρικὸν ρεῦμα διὰ μέσου σωλῆνος, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάρχει ἠραιωμένος ἀήρ, λαμβάνουν χώραν πλεῖστα ὅσα φαινόμενα, ἡ σπουδὴ τῶν ὁ-

ποίων ἐκίνησε τὸ γενικὸν ἐνδιαφέρον τῶν ἐρευνητῶν. Οὕτω π. χ. ἐὰν ἡ πίεσις εἶναι 4-5 ἑκατοστῶν τῆς ὑδραργυρικῆς στήλης, δλόκληρον σχεδὸν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σωλῆνος διαχέει ἐρυθρόχρουν φῶς. Ὅταν τὸ κενὸν κατέλθῃ κάτω τοῦ 0,024 τῆς βαρομετρικῆς πίεσεως, ὁ σωλῆν παύει φωτιζόμενος, καθ’ ὃν χρόνον εἰς τὴν ἀντικαθόδον παρουσιάζεται ἰσχυρὸς φθορισμὸς (δηλαδὴ εἶδος ἀκαριαίου φωσφορισμοῦ) τῆς ὑάλου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐντονώτερος ὅταν δώσωμεν εἰς τὸν σωλῆνα (τοῦ Crookes) ὠρισμένον σχῆμα (ὡς τὸ τῆς εἰκόνας 1) καὶ τοποθετήσωμεν εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ πλάκα ἐκ λευκοχρύσου. Ὁ φθορισμὸς οὗτος ὀφείλεται εἰς σωματίδια φέροντα ἀρνητικὸν ἡλεκτρισμὸν (ἡλεκτρόνια), τὰ ὁποῖα ἐκπέμπονται ἐκ τῆς καθόδου, διὰ τὸν λόγον δὲ αὐτὸν ἐκλήθησαν καθοδικαὶ ἀκτῖνες ἢ καθοδικὴ ἀκτινοβολία.

Ὁ W. C. Roentgen, πειραματιζόμενος τῷ 1895 μὲ τοιοῦτον σωλῆνα Crookes

Εἰκὼν 1.

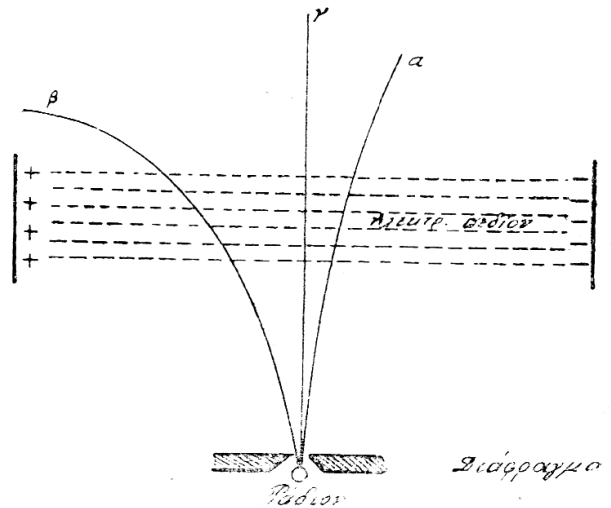
Σωλῆν τοῦ Crookes, εἰς τὸν ὁποῖον διαβιβάζομενον τὸ ἡλεκτρικὸν ρεῦμα, προκαλεῖ τὴν παραγωγὴν πλείστων εἰδῶν ἀκτῖνων.

ὅστις ἦτο κεκαλυμμένος δι' ἀδιαπεράτου καλύμματος, παρατήρησεν ὅτι μερικαὶ οὐσίαι, ὅπως π.χ. ὁ βαριοκρानιοῦχος λευκόχρυσος, φωσφορίζουν καθ' ὃν χρόνον ἐλειτούργει ὁ σωλὴν οὗτος. Ἡ συστηματικὴ μελέτη τοῦ φαινομένου τούτου ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἀκτίνων X ἢ Roentgen, τῶν ὁποίων ἡ φύσις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν φύσιν τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων.

ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΑ ΣΩΜΑΤΑ

Καθ' ὃν χρόνον οἱ ἐρευνῆται ἐνέτεινον τὰς προσπάθειάς των ὅπως διασπᾶσιν τὸ ὑλικὸν ἄτομον εἰς τὰ συνιστῶντα αὐτὸ μέρη, ἡ φύσις μόνη τῆς μᾶς ἔδιδεν ἀορίστους τινὰς νύξεις, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητοῦμεν νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῶν πειραματικῶν μας ὀργάνων, αὕτη τὸ ἐκτελεῖ ἀθορύβως καὶ σιωπηλῶς ἀνά πᾶσαν σιγμὴν εἰς τὸν περιβάλλοντα ἡμᾶς κόσμον. Οὕτως ὁ Becquerel (1896) παρατήρησεν ὅτι διάφοροι οὐσίαι, αἵτινες περιείχον Οὐράνιον, εὐρισκόμεναι πλησίον φωτογραφικῆς πλακῆς κεκαλυμμένης διὰ μαύρου χάρτου, προσέβαλλον αὐτήν, εὐρέθη δὲ μετὰ ταῦτα ὅτι, ὄχι μόνον τὸ Οὐράνιον, ἀλλὰ καὶ τὸ Θόριον καὶ τὸ Πολώνιον ἔχουν τὴν ιδιότητα νὰ ἐκπέμπουν συνεχῶς ἰδιάζουσαν ἀκτινοβολίαν ἣτις ἐκλήθη ἀκτινεργία ἢ ραδιενέργεια, τὰ δὲ σώματα ταῦτα ἀκτινεργὰ ἢ ραδιενεργὰ. Εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα, τὸ ζεῦγος Curie ἐν Παρισίοις ἀνεκάλυψε τὸ Ράδιον, οὗτινος ἡ ἀκτινοβολία εἶναι ἑκατομμυριακῆς μείζων τῆς τοῦ μεταλλικοῦ Οὐρανίου. Ἡ σπουδὴ τῆς ἀκτινοβολίας τῶν σωμάτων τούτων, ἅτινα, ἄνευ ἐξωτερικοῦ τινος αἰτίου, ἐκπέμπουν πρὸς τὰ ἔξω συνεχῶς ἐνέργειαν, ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἐνέργεια εἶναι φαινόμενον σύνθετον. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀκτίνων-σωματίδια, αἵτινες φέρουν τὸ ὄνομα α, β καὶ γ. Αἱ ἀκτίνες α εἶναι ἄτομα Ἡλίου, θετικῶς ἠλεκτρισμένα, ὅπως αἱ θετικαὶ ἀκτίνες εἰς τοὺς σωλῆνας Crookes. Ἡ ταχύτης των κυμαίνεται μεταξὺ 14.000 μέχρις 20.500 χιλιομ. κατὰ δευτερόλεπτον. Δευτέρα ἀκτινοβολία εἶναι αἱ ἀκτίνες β, αἵτινες εἶναι σωματίδια ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένα, δηλαδὴ ἠλεκτρόνια,

ἡ ταχύτης τῶν ὁποίων προσεγγίζει πολλὰς τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός (300.000 χιλιομ. κατὰ δευτερόλεπτον). Με ἄλλους λόγους ὁμοιάζουν πρὸς τὰς καθοδικὰς ἀκτίνας. Μόνον αἱ ἀκτίνες γ δὲν δεικνύουν χαρακτηριστὰ σωματιδίων καὶ δύναται νὰ παραβληθοῦν πρὸς τὴν ἀκτινοβολίαν Roentgen, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι περισσότερον σκληραὶ παρὰ αἱ ἀκτίνες Roentgen.

Εἰκὼν 2.

Τὸ ράδιον δίδει τρία εἶδη ἀκτίνων τὰ ὁποῖα χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων ὅταν διέλθουν δι' ἠλεκτρικοῦ πεδίου. Αἱ ἀκτίνες α εἶναι σωματίδια θετικῶς ἠλεκτρισμένα, αἱ ἀκτίνες β ἀρνητικῶς ἠλεκτρισμένα καὶ αἱ γ ἀποτελοῦν οὐδετέρων ἀκτινοβολίαν, ἣτις δὲν ἔχει χαρακτηριστὰ σωματιδίων

Ἄλλ' ἡ ἀκτινοβολία τῶν σωμάτων τούτων δὲν εἶναι εἰμὴ συνεχῆς διασπορὰ τῆς ἐνεργείας ἣτις φεύγει ἐξ αὐτῶν διαχεομένη εἰς τὸ διάστημα. Ἡ διασπορὰ αὕτη τῆς ἐνεργείας ὑπὸ μορφήν κινητικὴν ἢ ἠλεκτρικὴν εἶναι πολὺ μεγάλη ἐν σχέσει μὲ τὸ ποσὸν τῆς ἔλης τὸ ὁποῖον φθείρεται διὰ νὰ μᾶς παράσχη ταύτην. Ἡ ἐκπομπὴ κυρίως ἀκτίνων γ συντελεῖ πολὺ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ βάρους ἐνὸς σώματος καὶ τὴν μετατροπὴν αὐτοῦ εἰς ἄλλα σώματα ὀλιγώτερον ἀκτινεργὰ. Δηλαδὴ ἐν τῇ φύσει παρατηρεῖται συνεχῶς ἀνθόρμητος μεταστοιχείωσις τῶν ἀκτινεργῶν σωμάτων. Οὕτω π.χ. ἐν γραμμαρίον Οὐρανίου μετατρέπεται εἰς 0,8653 τοῦ γραμμαρίου Μόλυβδον, 0,1345 γραμ. Ἡλίου καὶ 0,002 γραμ. ἀκτινοβόλον ἐνέργειαν.

Τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀστέρων εἶναι τὰ κατ' ἐξοχήν φυσικοχημικά ἐργαστήρια εἰς τὰ ὁποῖα συνεχῶς καὶ ἀκαταπαύστως ἡ ὕλη των μεταστοιχειοῦται καὶ τὰ ἄτομα διασπῶνται. Ὁ ἡμέτερος ἥλιος χάνει ἀνὰ πᾶν πρῶτον λεπτόν 250 ἑκατομμύρια τόννους ἐκ τῆς μάζης του διὰ τῆς ἐκπομπῆς εἰς τὸ διάστημα σωματιδίων καὶ κυρίως ἀκτινοβόλου ἐνεργείας. Ἡ ἡμερησία ἀπώλεια τῆς μάζης αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 360 δισεκατομμύρια τόννους! Χθὲς ὁ ἥλιος ἐξύγιζε 360 δισεκατομμύρια τόννους περισσότερον ἢ σήμερον καὶ αὔριον, τὴν αὐτὴν ὥραν θὰ εἶναι κατὰ τὸ αὐτὸ ποσὸν ἐλαφρότερος ἀπὸ σήμερον!

ΚΟΣΜΙΚΗ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑ ΚΑΙ ΦΘΟΡΑ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

Ὁ ἰσχυρὸς ἰονισμὸς τῆς ἀτμοσφαιρας πλησίον ὠρισμένων ὀργάνων παρατηρήσεως, ἐγένετο ἀφορμὴ τῷ 1902 νὰ εὑρεθῆ καὶ ἕτερον εἶδος ἀκτινοβολίας. Καὶ ἐνομισθῆ μὲν κατ' ἀρχὰς ὅτι ἡ ἀκτινοβολία αὕτη ὠφείλετο εἰς τὰς ἀκτῖνας γ τῶν ραδιενεργῶν σωμάτων, ἀλλὰ τὰ δι' ἀεροστάτων γενόμενα εἰς ἀρκετὸν ὕψος πειράματα ὑπὸ τῶν Hess, Kolhörster καὶ βραδύτερον ὑπὸ τῶν Millican καὶ Bowen ἔδειξαν ἐκεῖ ἰσχυροτέραν δρᾶσιν τῆς ἀκτινοβολίας ταύτης καὶ ἐνεκα τούτου ἡ αἰτία ἢ προκαλοῦσα τὰ φαινόμενα αὐτά, ἀπεδόθη εἰς παράγοντας ἐκτὸς τῆς Γῆς εὐρισκομένους. Ἡ ἀκτινοβολία αὕτη ἐκλήθη κοσμικὴ ἢ ἀνωτέρα ἀκτινοβολία. Τὸ πεδίον ἐρεῦνης εἶναι ἀκόμη πολὺ ἐκτεταμένον. Ὁ Regener τῷ 1933 ὑπελόγησεν ὅτι ὀλόκληρος ἡ ἐνέργεια τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἡ Γῆ ἐκ τῆς κοσμικῆς ἀκτινοβολίας εἶναι περίπου ἴση πρὸς ἐκείνην τὴν ὁποίαν δέχεται αὕτη ἐκ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων ὑπὸ μορφήν ἀκτινοβολίας, θερμότητος καὶ φωτός. Θεωρεῖται πιθανὸν ὅτι ἡ ἀκτινοβολία αὕτη εἶναι φύσεως ἀναλόγου πρὸς τὰς ἀκτῖνας γ καὶ μερικὰ πειραματικὰ δεδομένα, ἅτινα συμφωνοῦν μὲ θεωρητικὰς ἐρεῦνας, ὁδηγοῦν εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἡ ἀκτινοβολία αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς ἀλληλοεξαφανίσεως εἴτε πρωτονίων καὶ ἠλεκτρονίων, εἴτε ἐνὸς σωματιδίου μετὰ δύο ἠλε-

κτρονίων. Κατὰ τὸν J. Jeans (*) ἡ γνώμη αὕτη ἐνισχύει τὴν ἄποψιν τοῦ ἐξαφανισμοῦ τῆς ὕλης ἐν τῷ χώρῳ, τὴν ὁποίαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι λόγοι μᾶς ὑποδεικνύουν.

Ἡ θεωρία περὶ τῆς ἀφθαρσίας τῆς ὕλης, θεωρία ἡ ὁποία εἶχεν ἀναπτυχθῆ εἰς τὴν ἀρχαιότητα μόνον ὡς φιλοσοφικὴ τις ὑπόθεσις καὶ τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξεν ὁ πατὴρ τῆς νεωτέρας χημείας Lavoisier, ἐκλονίσθη σήμερον σοβαρῶς, παρὰ τὰς τόσας ἐλπίδας τὰς ὁποίας ἐστήριξαν ἐπ' αὐτῆς, κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, οἱ ἐξ ὑλιστικῶν προϋποθέσεων ὀρμώμενοι ἐπιστήμονες. Ἡ ὕλη δὲν εἶναι συμπαγής, ὅπως τὴν ἐφαντάζετο ὁ Δημόκριτος καὶ οἱ νεώτεροι ὀπαδοί του. Οὔτε ἔμειναν ἀμετάβλητα τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τὴν διέκριναν ἄλλοτε ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν. Ἐνέργεια καὶ ὕλη εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης, εἶναι ποσὰ ἰσοδύναμα. Τὴν ὕλην τὴν μετατρέπομεν εἰς ἐνέργειαν καὶ ἀντιστρόφως ἡ ἐνέργεια ὑπὸ ὠρισμένας συνθήκας γίνεται ὕλη. «Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, γράφει(**) τελευταίως ὁ καθηγητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς κ. Κ. Ζέγγελης, ὅτι τὸ ἀξίωμα τῆς ἀφθαρσίας τῆς ὕλης ὡς εἶχε δὲν* ἰσχύει. Ἰσχύει μόνον τὸ ἀξίωμα τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀθροίσματος ὕλης καὶ ἐνεργείας». «Ἡ ἀφθαρσία τῆς ὕλης—ἔλεγεν εἰς τὸν προεδρικὸν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν λόγον του(***) ὁ ἀποθανὼν καθηγητὴς Δ. Αἰγινήτης—ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ βᾶσις μιᾶς φιλοσοφίας, τῆς φιλοσοφίας τοῦ ὑλισμοῦ, ἀποδεικνύεται ἤδη ἀνύπαρκτος. Ἀπροσοδοκῆτως δὲ ἡ φιλοσοφία αὕτη ἐχρεωκόπησε καὶ ἔπεσεν ὑπὸ τὰ θανάσιμα πλήγματα τῶν ὑλιστικωτέρων ἐπιστημῶν, ἥτοι τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Χημείας, ἀκριβῶς δηλαδὴ ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε ἀπετέλουν τὰς θεμελιώδεις βάσεις της».

(*) Sterne, Welten und Atome (The Universe around us) Berlin 1934, σελ. 189.

(**) Κ. Ζέγγελης, Τὰ ἀστάθμητα στοιχεῖα τῆς Δημιουργίας, Ἀθῆναι 1936 σελ. 57.

(***) Πανηγυρικὴ Συνεδρία Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Δεκέμβριος 1929 σελ. 17.

ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΦΩΣ

Ἄλλ' ἡ φύσις τῆς ἐνεργείας δὲν ἐξητάσθη ἀρκούντως. Μέχρι τοῦ 1900 ἐπιστεύετο ὅτι ἡ ἐνέργεια κατὰ τὰ φαινόμενα τῆς ἀκτινοβολίας μεταδίδεται συνεχῶς, ἦτοι ὅτι ἡ ὑφή αὐτῆς εἶναι συνεχῆς. Ὁ Max Planck ὁμως, ζητῶν τότε τὰ ἐρμηνεύσει τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ μέλανος σώματος, ἤχθη εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ ἐνέργεια δὲν παρουσιάζει συνεχῆ ὑφήν, ἀλλὰ μεταδίδεται κατὰ μικρὰς ποσότητας, τὰς ὁποίας ἐκάλεσε κβάντα (Quanta) ἐνεργείας. Ἡ ἐνέργεια δηλαδὴ ἔχει ἀτομικτικὴν ὑφήν ὅπως καὶ ἡ ὕλη. Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Planck ἐπέφερεν ἀληθῆ ἐπανάστασιν εἰς τὴν φυσικὴν ἔρευναν. Σειρὰ ὄλη ἐπιστημόνων προσῆλθε διὰ τὰ συμπληρώσει καὶ τροποποιήσῃ τὴν θεωρίαν τῶν κβάντα. Αὐτὸς ὁ Planck μετὰ τοῦ Ἀϊνστάϊν ἐπροωσιάζουσιν εἰς τὴν κίνησιν ταύτην. Ἀντιπαροσχόμενοι κατ' ἀνάγκην τὴν κολοσσιαίαν ἐργασίαν τὴν γενομένην ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου, ἐρχόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ριζικὴν ἐπανάστασιν τὴν ὁποίαν προεκάλεσεν ἡ θεωρία τῶν κβάντα εἰς τὰς περὶ τῆς φύσεως τοῦ φωτὸς ἀντιλήψεις τῶν ἐπιστημόνων.

Τί εἶναι τὸ φῶς; Τὸ φῶς εἶναι τὸ φῶς, ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν. Ἦτο τόση ἡ πεποίθησις τῶν ἐπιστημόνων κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ὅτι τὸ φῶς δὲν εἶναι ἐκπομπὴ φωτεινῶν ἀβαρῶν σωματιδίων ὑπὸ τῶν φωτοβόλων σωμάτων (θεωρία τοῦ Νεύτωνος), ὥστε ἐκεῖνος πὸν θὰ ἐτόλμα νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν θεωρίαν ταύτην, τὸ ὀλιγότερον θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς παράφρων! Ὁχι. Ἡ θεωρία τῶν κυμάνσεων διαμορφωθεῖσα ὑπὸ τῶν Huygens καὶ Fresnel καὶ ἐπαληθευθεῖσα ὑπὸ τῶν φαινομένων τῆς συμβολῆς καὶ τῆς παραθλάσεως τοῦ φωτὸς, ἀντικατέστησε τὴν θεωρίαν τῆς ἐκπομπῆς τοῦ Νεύτωνος. Τὸ φῶς, εἶπαν, εἶναι κυματοειδῆς κίνησις τοῦ ἀβαροῦς καὶ ὑποθετικοῦ «αἰθέρος». Ἄλλ' ἡ θεωρία τῶν κβάντα, δεχομένη τὴν ἀτομικτικὴν ὑφήν τῆς ἀκτινοβολίας ἐνεργείας ἤρχετο εἰς σοβαρὰν διάστασιν μετὰ τὴν θεωρίαν τῶν κυμάνσεων.

Ἡ ἀπόσπασις ἠλεκτρονίων ἐκ διαφόρων σωμάτων τῇ ἐπιδράσει τοῦ φωτὸς

ἢ τῶν ἀκτίνων Roentgen, τὸ φωτοηλεκτρικὸν τοῦτέστι φαινόμενον, δὲν ἐξηγεῖτο ὑπὸ τῆς θεωρίας τῶν κυμάνσεων. Οὕτως ὁ Ἀϊνστάϊν, σπουδάζων αὐτό, ἤχθη εἰς τὴν ἐκδοχὴν ὅτι ἕκαστον κβάντουμ (ποσότης) ἐνεργείας δρᾷ ὡς αὐτοτελὲς συγκρότημα, ὡς μεμονωμένη, οὕτως εἰπεῖν, βολίς, ἡ ὁποία, προσκρούουσα ἐπὶ τοῦ ἀτόμου, ἀποσπᾷ ἠλεκτρόνια. Τὰ σωματίδια ἢ τὰς βολίδας ταύτας ὠνόμασαν φωτοκβάντα ἢ φωτόνια. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Ἀϊνστάϊν, τὸ φῶς ἔχει βάρους, ἦτοι μᾶζαν. Ἡ θεωρία τῶν κυμάνσεων τίθεται κατὰ μέρος. Ἡ πειραματικὴ ἔρευνα ἐπὶ τῶν ἀκτίνων Roentgen ἔδειξεν ὅτι αὗται ἄλλοτε ἔχουν συνεχῆ ὑφήν, ἦτοι ὅτι ἀποτελοῦνται ἀπὸ κύματα, ἄλλοτε δὲ ὅτι ἔχουν ἀσυνεχῆ τοιαύτην (φαινόμενον τοῦ Compton).

Αἱ ἐπικρατοῦσαι τότε θεωρίαι ἦσαν ἀνίκανοι νὰ ἐρμηνεύσουν τὰς παρουσιαζομένας ἀντιθέσεις εἰς τὰ φωτεινὰ καὶ γενικῶς εἰς τὰ φαινόμενα τῆς ἠλεκτρομαγνητικῆς ἀκτινοβολίας. Ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδον τοῦτο ἐξήτησε νὰ σώσῃ τὴν Φυσικὴν, ὁ διὰ τοῦ βραβείου Νόμπελ, ἔνεκα τούτου ἀκριβῶς, τιμηθεὶς γάλλος φυσικὸς de Broglie, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ὅλως παραδόξου ἐκ πρώτης ὄψεως ἐννοίας τῶν ὀλικῶν κυμάτων. Ἐδέχθη οὕτως ὅτι τὰ φωτεινὰ φαινόμενα ὀφείλονται εἰς ὀλικὰ σωματίδια ἔχοντα κυματοειδῆ κίνησιν. Δηλαδὴ ἐν πολλοῖς ἐπανήλθομεν εἰς τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν θεωρίαν τοῦ Νεύτωνος! Οὕτως ἐδημιουργήθη ἡ Κυματομηχανικὴ τοῦ de Broglie, ἣτις συνεπληρώθη καὶ ἐγενικεύθη τὴν τελευταίαν δεκαετίαν διὰ τῆς Κυματομηχανικῆς τοῦ Schrödinger καὶ τῆς Κβαντομηχανικῆς τοῦ Heisenberg. Τὰ φαινόμενα λοιπὸν τῆς φωτεινῆς ἀκτινοβολίας ὀφείλονται εἰς τὴν παρουσίαν τῶν φωτονίων, τὰ ὁποῖα ἐκτὸς τῆς ἐνεργείας, δεικνύουν καὶ ποσότητα κινήσεως, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ὀλικὰ σωματίδια.

ΠΡΟΣ ΑΛΗΘΕΣ ΑΔΙΨΕΟΔΟΝ

Τὸ ἠλεκτρόνιον ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἔσχατον συστατικὸν τοῦ ὀλικοῦ ἀτόμου καὶ ἐχαρακτηρίζετο ὑπὸ τῆς μάζης, τῆς ποσότητος κινήσεως καὶ τῆς κινητικῆς ἐνε-

γείας, τὰ διακριτικὰ δὲ αὐτὰ γνωρίσματα τὸ ἐχώριζον ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολίαν. Ἄλλ' ὡς εἶδομεν, αἱ νεώτεροι ἔρευναι δεικνύουσι ὅτι τὸ φῶς ἔχει μᾶζαν καὶ ποσότητα κινήσεως. Πῶς λοιπὸν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ἂν ἐν φαινόμενον εἶναι φαινόμενον ἀκτινοβολίου ἐνεργείας ἢ καθαρῶς ὑλικόν, ἀφοῦ πολλὰ ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῶν εἶναι κοινὰ καὶ διὰ τὰς δύο αὐτὰς ὀντότητας; Ὑφίστανται εἰς τὸν πραγματικὸν κόσμον δύο ὀντότητες ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων ἢ μήπως ἀμφοτέρω εἶναι ἀντίστροφοι ὅπως ἄλλου τινὸς αἰτίου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνίκανος νὰ συλλάβῃ ἢ ἡμετέρα διάνοια; Ἴδου τὸ μέγα ἄγνωστον εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς ὠδήγησεν ἡ βαθύτερα σπουδὴ τῶν φυσικῶν φαινομένων. Ἡ ἐν τῇ φύσει παρατηρουμένη δυαρχία ἀποτελεῖ μυστήριον τὸ ὁποῖον συνέχει ἤδη πάντας τοὺς μὲ τὰ ζητήματα ταῦτα ἀσχολουμένους ἐρευνητάς.

«Ἐκ τούτου ἀγόμεθα, γράφει ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Ἀθανασιάδης(*), εἰς ἀληθῆ δυνῖσμον ὅστις φαίνεται περιλαμβάνων τὸ σύνολον τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ἡ μὲν ὕλη ἀναλύεται εἰς ἠλεκτρόνια καὶ πρῶτα ἢ πρωτόνια, ἡ δὲ ἀκτινοβολία εἰς φωτόνια. Τὸ ἠλεκτρόνιον, πλὴν τῆς ιδιότητος τῆς χαρακτηριζούσης τὴν ὕλην, ἦτοι τῆς ἀδρανείας καὶ τῆς ποσότητος κινήσεως, δεικνύει καὶ ιδιότητας κυμάνσεως, ἦτοι ἀκτινοβολίας. Ἡ ἀκτινοβολία ἀφ' ἑτέρου συνίσταται ἐξ ἀθροίσματος φωτονίων ἦτοι στοιχείων ἐνεργείας ἀκτινοβολίας, ἅτινα, πλὴν τῆς ἐνεργείας των, ἐκδηλοῦσι ποσότητα κινήσεως ὡς καὶ τὰ ὑλικά σωματίδια..... Ἐκαστον σωματίδιον ἐμφανίζεται εἰς ἡμᾶς ὅτε μὲν ὑπὸ τὰς ιδιότητας τῆς ὕλης, ὅτε δὲ ὑπὸ τὰς ιδιότητας τῆς ἀκτινοβολίας, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν παρατηρήσεως, ἴσως δὲ πρόκειται περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὀντότητος, ἣτις ἐκδηλοῦται ὅτε μὲν ὡς ὕλη, ὅτε δὲ ὡς ἀκτινοβολία. Ἐν τούτοις ἀπομένει ἄλυτον τὸ πρόβλημα τοῦ δυνῖσμοῦ φωτονίου καὶ ἠλεκτρονίου». Ὁ δὲ καθηγητὴς κ. Κ. Ζέγγελης

εἰς τὸ προαναφερόμενον ἔργον του προσθέτει(*). «Ὅτως ἡ Σφίγξ τῆς διπλῆς φύσεως ὕλης καὶ κυμάτων ἐπεκτείνεται ἀπὸ τὰ φωτόνια εἰς τὰ ἠλεκτρόνια, καταδεικνύουσα ὅτι κάποια νέα, ἀπροσδόκητος ἀκόμη, μορφή πρέπει νὰ εὑρεθῇ διὰ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τῆς Δημιουργίας, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκεῖνο πὸν καλοῦμεν ὕλην ταυτίζεται καὶ ἐναλλάσσεται πρὸς ὅ,τι καλοῦμεν ἐνεργειαν».

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΔΕΝ ΕΞΗΓΕΤΑΙ ΦΥΣΙΚΩΣ!

Βλέπομεν λοιπὸν σαφῶς τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς ὠδήγησεν ἡ φυσικὴ ἔρευνα ὡς πρὸς τὴν βαθύτεραν ἐρμηνείαν τοῦ μυστηρίου πὸν περιβάλλει τὸν ὑλικὸν κόσμον. Ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες ἴστανται ἐκστατικοὶ πρὸ τῶν ἀποτελεσμάτων εἰς τὰ ὁποῖα μᾶς ἔφεραν τὰ πειράματα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν φύσιν τῆς ἀκτινοβολίας καὶ τῆς ὕλης. Καὶ ἐνῶ θὰ ἀνέμενέ τις περισσότεραν διασάφησιν τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν, ὄλωσ τὸνναντίον, τὰ ζητήματα περιπλέκονται καὶ μετατίθενται! «Διηγήσαμεν πολλὰς περιοχὰς τῆς φυσικῆς γνώσεως, γράφει εἰς τελευταῖον ἔργον του(**) ὁ γερομνὸς καθηγητὴς L. Hopf, καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἀποκτηθεῖσαν, τῇ βοήθειᾳ τῆς παρατηρήσεως καὶ τῶν λεπτοτάτων ὀργάνων, ἐμπειρίαν, ἠδυνήθημεν νὰ ἐπιτύχωμεν πληθὺν νέων γνώσεων, ἣτις συνδέεται πρὸς ὠρισμένους θεωρητικὸς παράγοντας. Ἐφθάσαμεν ὁμῶς εἰς πληρεστέραν ἐνάργειαν; Ἐπετύχαμεν μίαν φυσικὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου; Δυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν τὰς φυσικὰς ἐκδηλώσεις τῆς φύσεως, ὅπως νομίζομεν ὅτι ἐννοοῦμεν αὐτάς;..... Αἱ νέαι ἐκτάσεις τοῦ μικροκόσμου τῶν ἀτομικῶν καὶ ἐνδοατομικῶν παραγόντων, αἱ ὁποῖαι διηνοιχθήσαν διὰ τῶν ἐννοιῶν τῶν ἠλεκτρονίων καὶ τῶν κβάντα ὁμοιάζουν πρὸς ἓνα πλουσιώτατον γοητευτικὸν δάσος· ἀλλὰ τοῦτο, μὲ τὴν πρόοδον τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς γνώσεως, γίνεται διαρκῶς μυστηριωδέστερον....»

A—μς

(*) Ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς «Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Φυσικὴν τοῦ ἀτόμου» τοῦ Κ. Παλαιολόγου, Ἀθήναι 1933, σελ. VII-VIII.

(*) Ἐνθ. ἀν. σελ. 77.

(**) L. Hopf: Materie und Strahlung, Berlin 1936 σελ. 143-144.

Ο ΥΛΙΣΜΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ

I

Ἐκεῖνος ποὺ μελετᾷ τὰς διανοητικὰς καὶ πνευματικὰς ζυμώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐδημιουργήθησαν εἰς τὴν χώραν μας ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἐντεῦθεν, συναντᾷ, εἰς τὴν ἀρχὴν περίπου τῆς τελευταίας πεντηκονταετίας, μίαν πολὺν παράδοξον κίνησιν ποὺ ἐσημειώθη μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἡ κίνησις αὐτή, σχετιζομένη μὲ παρομοίαν προσπάθειαν ἢ ὁποῖα ἐξεδηλοῦτο εἰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ὕλισμοῦ καὶ τῆς ἀθεΐας εἰς τὸν τόπον μας, καὶ μάλιστα ἐνὸς ὕλισμοῦ ἀκράτου, ἀμιγοῦς, ὤμοῦ, ἰσχυριζομένου ὅτι ἀντλεῖ τὸ κῦρὸς του καὶ τὴν ἀνθεντικότητά του ἀπὸ τὴν Ἐπιστήμην, μὲ τὴν ὁποῖαν καὶ μόνην ἤθελε νὰ παρουσιάζεται εὐρισκόμενος εἰς στενωτάτην σχέσιν. Ἡ ἔκπληξις ἢ ἔστω καὶ ἡ ἀπορία τὴν ὁποῖαν διεγείρει σήμερον τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν ἠμπόδισε καθόλου νὰ παρουσιασθοῦν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διάφοροι ἐπιστήμονες ποὺ ἀνέλαβαν μὲ ἐξαιρετικὸν ζῆλον νὰ διαδώσουν καὶ ἐπιβάλουν τὸν ὕλισμὸν εἰς τὸν τόπον μας. Ἡ προσπάθειά των μάλιστα παρουσιάσθη περισσότερο ἀπτή καὶ συγκεκριμένη κυρίως διὰ τῆς ἐκδόσεως, κατὰ τὸ 1890, δημοσιογραφικοῦ ὄργανου, τοῦ ἐβδομαδιαίου περιοδικοῦ «Προμηθεύς»⁽¹⁾. Εὐθὺς ἀπὸ τὰ πρῶτα τεύχη του τὸ περιοδικὸν αὐτὸ παρουσιάσθη μὲ ἓνα δογματισμὸν ἄνευ ἐπιφυλάξεων καὶ μὲ καταπληκτικὴν ἀδιאלλαξίαν: «Ὁφείλομεν νὰ καταλίπωμεν τὴν φροντίδα τῆς ὑπερασπίσεως τῶν ἀπηρχαιωμένων τούτων ἀντιλήψεων εἰς τοὺς θεολόγους τοὺς ἐμμένοντας ἔτι ἐν αὐταῖς.

(1) Ὁ πλήρης τίτλος: «Προμηθεύς, περιοδικὸν σύγγραμμα τῶν Φυσικῶν καὶ ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν, ἐκδιδόμενον ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος μετ' εἰκόνων».

Αἱ ἀντιλήψεις αὗται ἀνήκουσιν εἰς τὴν περίοδον τῆς νηπιότητος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὸ κάλλιστον ὅπερ δυνάμεθα νὰ πράξωμεν, εἶναι νὰ λησμονήσωμεν αὐτὰς ἐν τῷ μουσεῖῳ τῶν νεκρῶν, ὅπερ οὐδεὶς ἐπισκέπτεται πλέον, ἢ ἔνεκεν αἰσθήματος ἱστορικῆς περιεργείας»⁽¹⁾.

II

Ἐγγοεῖται, ὅτι ὡς «ἀπηρχαιωμένοι ἀντιλήψεις» χαρακτηρίζεται ἡ πίστις εἰς τὴν ὑπαρξιν ἐνὸς κόσμου πνευματικοῦ, μιᾶς δυνάμεως ὑπερκοσμίου. Πρὸς τὰς πεποιθήσεις αὐτὰς ὁ «Προμηθεύς» ἐκήρυξεν ἀμείλικτον πόλεμον. Ἄλλως τε περὶ τοῦ ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός, ψυχὴ, πνευματικὸς κόσμος ἦτο τόσον βέβαιος, ὅσον ὅτι... δύο καὶ δύο κάμουν τέσσαρα! «Καὶ τυφλῶ δῆλον, ὅτι σήμερον τὰ ὑπερκόσμια καὶ τὰ ὑπερφυσικὰ παρήκμασαν, ὠχρίασαν, ἀπέθανον καὶ ἐβαλσαμώθησαν, καὶ μόνον οἱ ζῶντες νεκροὶ τῆς ἐπιστήμης δύνανται λόγῳ συγγενείας νὰ συναναστρέφονται μετὰ τοιούτων πτωμάτων ἐν τοῖς μουσείοις τῆς ἱστορίας»⁽²⁾.

Περὶ τὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι καὶ περὶ ἀνθρώπου ὁ «Προμηθεύς» δὲν ἔτρεφε καθόλου καλυτέραν ἰδέαν. Κάποτε τοῦ ὑπέβαλαν μίαν ἐρώτησιν: Ποῖος ὀρισμὸς εἶναι ὀρθότερος; Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον λογικὸν ἢ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον θρησκευτικόν; Ἴδὸν ἡ ἀπάντησις: «Ἀποκρινόμεθα ρητῶς, σαφῶς καὶ ἀποτόμως, ὅτι ἀμφοτέρω οἱ ὀρισμοὶ ἐπιστημονικῶς εἶναι ψευδεῖς καὶ ὅτι δύναται ὁ ἐπιστεῖλας νὰ λάβῃ τὸν ἓνα καὶ νὰ κτυπήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἄλλον! Ὁ ὀρισμὸς καθ' ὃν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον λογικὸν ἀνετράπη ἤδη ἐκ θεμελίων». Ἡ δὲ ἀντίληψις, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, «τὸ δίπουν τοῦτο, ὅπερ κατηγάλασε

(1) Ἄλ. Βάλβης, Προμηθεύς τόμ. 1890 σ. 43.

(2) Προμ. τόμ. 1890 σελ. 411.

τοσοῦτους αἰῶνας ἵνα καταστήσῃ εὐθεῖαν τὴν πιθηκικὴν ῥαχίν αὐτοῦ», ἔχει ἔμφυτον θρησκευτικὸν συναίσθημα, ἀποτελεῖ «παραδοξολογίαν ἀναξίαν πάσης προσοχῆς»⁽¹⁾. Ὅσον πάλιν διὰ τὴν πεποιθήσιν εἰς τὴν ὑπαρξίν ψυχῆς, αὐτὴ εἶναι ἀπλούστατα πλάνη καὶ φρεναπάτη. Τὴν ἄποψιν ταύτην εἰδικῶς ὑπεστήριξε διὰ μακρῶν ὁ ἐκ τῶν συμμάχων τοῦ «Προμηθέως» ἱατρὸς Σ. Ἀποστολίδης εἰς τὰς «Ψυχώσεις» του: «Ἐκ τῶν γεγονότων τῆς φρενοβλαβείας καὶ τῆς μέθης ἀρνούμεθα τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ περὶ ἐνότητος τοῦ ἐγὼ καὶ τῆς συνειδήσεως πεποιθήσεις τῆς ἀνθρωπότητος, αἱ πεποιθήσεις πάντων τῶν διδασκάλων τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν φυσιολογικῶν ἐπιστημῶν εἶναι πλάνη καὶ φρεναπάτη καὶ ψευδαίσθησις»⁽²⁾. Καὶ τοῦτο, διότι τὸ καλούμενον πνεῦμα ἢ ψυχὴ εἶναι «ἀπαράλλακτον πρὸς τὴν λειτουργικὴν ιδιότητά μιᾶς ἀτμομηχανῆς». Καὶ συνεπῶς δὲν πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς παραδοξολόγημα ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν «Ψυχώσεων», ὅτι «ἡ ψυχὴ ἐνὸς κοραλλίου κατ' οὐδὲν διαφέρει τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς πρὸς τὴν φύσιν, διότι εἶναι ὑποκειμενικὸν φαινόμενον τῆς ὕλης».

III

Καὶ ἐὰν μὲν αὐτὰ παρουσιάζοντο ὡς φιλοσοφήματα, ὡς ἀπλοῖ στοχασμοὶ τῶν γραφόντων, δικαίωμα τῶν ἐπὶ τέλους. Αὐτὸ ὅμως δὲν συνέβαινεν. Αἱ διδασκαλῖαι αὐταὶ ἐγράφοντο εἰς «ἐπιστημονικὰ» συγγράμματα· διεδίδοντο δι' ἐνὸς περιοδικοῦ, τὸ ὁποῖον παρουσιάζετο ὡς ὄργανον «τῶν Φυσικῶν καὶ ἐφηρμοσμένων ἐπιστημῶν». Οἱ συγγραφεῖς τῶν ὄχι ἀπλῶς ἠρέσκοντο, ἀλλ' ἠγωνίζοντο παντὶ σθένει νὰ παραστήσουν τὰς ἀπόψεις τῶν ὡς τὸ ἀπόσταγμα τῆς ἐπιστήμης, ἐνῶ συγχρόνως ἐφρόντιζαν νὰ διακηρύττουν, ὅτι αἱ ἀντίθετοι ἀντιλήψεις «σήμερον οὐδὲ κἂν τὴν προσοχὴν τῆς ἐπιστήμης ἐφελκύνουσι»⁽³⁾ καὶ τὰς ὠνόμαζαν «ψευδεῖς καὶ γελοίας θεοκρατικὰς καὶ θεολογικὰς

θεωρίας»⁽¹⁾. Οὐαὶ δὲ καὶ ἀλλοίμονον εἰς ὄλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ ἐτόλμων νὰ προβάλλουν ἀντίρρησην. Ὁ «Προμηθεὺς» ἔσπευδε νὰ τοὺς ὀνομάσῃ «καθάρματα τῆς ἐπιστήμης»⁽²⁾, «ἀγροτικούς προδότας τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως»⁽³⁾, «προσιτίας τῶν πνευματικῶν λιμνῶν, δολίους ἀλλὰ πρὸς κέντρα λακτίζοντας ἀναιρέτας τῆς προόδου»⁽⁴⁾ καὶ καθεξῆς.

Ἐννοεῖται, ὅτι, ὅταν γίνεται λόγος περὶ ἐπιστήμης, πρόκειται πάντοτε περὶ τῆς ἐπιστήμης πὺ συμφωνεῖ πρὸς τὴν ὑλιστικὴν κοσμοθεωρίαν, ἐπιστήμονες δὲ θεωροῦνται μόνον ὁ Χαϊκελ καὶ οἱ περὶ αὐτόν. Ἐπιστήμονες ἀντιφρονοῦντες ἠγροοῦντο τελείως, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἀνθρωπότης ὀλόκληρος τοὺς ἦτο εὐγνώμων διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς τῶν ἀνακαλύψεις. Μόνον ὁ Χαϊκελ ὑπῆρχεν εἰς τὸν κόσμον! Αἱ στήλαι τοῦ «Προμηθέως» ἦσαν πάντοτε κατάφορτοι ἀπὸ ὕμνων πρὸς τὸν Χαϊκελ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκαλοῦντο ὅλοι οἱ Ἕλληνες καὶ ὅλη ἡ ἀνθρωπότης νὰ ἀποτίσῃ φόνον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης. «Δόξα καὶ τιμὴ εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρας τῆς ἱστορίας, τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς συγχρόνους τῆς ἐπιστήμης ἠρώας, ἀθανασίας στέφανος εἰς τὸν Χαϊκελ, τὸν ἀληθῆ ἐπιστήμονα, τὸν ἀληθῆ ἀνθρωπον, ὅτι ἀνέπλασαν καὶ ἀναπλάττουσι τὴν ἀνθρωπότητα»⁽⁵⁾. Ἀλλαχοῦ πάλιν ὁ Χαϊκελ ὠνομάζετο «ὁ πρῦτανος τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης, ὁ ἀντιπρόσωπος καὶ ποδηγέτης τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ» καὶ ἐξαγατηρίζετο ὡς «τοιούτος ἀνὴρ, οὗ ἡ ἀπλῆ ἀνάγνωσις καὶ διὰ τὴν λογικότητα καὶ διὰ τὴν σοφίαν καὶ διὰ τὸ ὕψος τῶν ἐννοιῶν καὶ διὰ τὴν ἀπαράμιλλον χάριν τοῦ λόγου φωτίζει τὸ πνεῦμα, διδάσκει τὸν νοῦν, εὐρύνει τὸ στήθος, ἐξευγενίζει τὴν καρδίαν, καθίστησι τὸν ἀνθρωπον ἐλεύθερον καὶ αὐτοκράτορα ἑαυτοῦ—ἀνὴρ ἀποτελῶν ἐν τῶν ἐπιστημονικῶν σεμνωμάτων τῆς Γερμανίας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὀλοκλήρου»⁽⁶⁾. Τὰ μαθήματα τοῦ Χαϊκελ,

(1) Τόμ. 1890 σελ. 393—4.

(2) Ψυχώσεις σελ. 22 ἔξ.

(3) Ἀποστολίδης παρὰ Ψυχολ. Μελ. Σκαλοσύνη σ. 40.

(1) Προμ. τόμ. 1890 σ. 377.

(2) Τόμ. 1891 σ. 216.

(3) Αὐτόθι σ. 238.

(4) Τόμ. 1890 σ. 377.

(5) Αὐτόθι.

(6) Τόμ. 1891 σελ. 78.

διὰ τῶν ὁποίων οὗτος προσεπάθει νὰ στηρίξη τὴν μονιστικὴν του θεωρίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἤθελε τὸν κόσμον ἄνευ Θεοῦ, τὸν ἀνθρωπον χωρὶς ψυχὴν, τὴν γένεσιν τῆς ζωῆς αὐτόματον, μοναδικὴν πραγματικότητα τὴν ὕλην, ἐδημοσιεύοντο εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν ὡς κύρια ἄρθρα τοῦ «Προμηθεὺς», εἰς δὲ τὰς ἄλλας στήλας του δὲν παρελείπετο νὰ καταχωροῦνται καὶ οἱ ἀπαραίτητοι ὕμνοι πρὸς αὐτά: Τὰ μαθήματα τοῦ Χαϊκελ, ἔγραφαν, εἶναι τοιαῦτα, «ὅποια δὲν ἀνεγνώσθησαν ἔτι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἀνατολῇ»⁽¹⁾. «Ἐν τοῖς μαθήμασι τοῦ Χαϊκελ ἐνυπάρχουσιν αἵματα μαρτύρων, οὐτιδῶσεις μετώπων, ἀμανρώσεις ὀφθαλμῶν, καταναλώσεις βίον, περιουσιῶν, παντὸς ἐν γένει ἀγαθοῦ ἀνθρωπίνου. Δεῖξον ἡμῖν ἀνώτερόν τι τῶν μαθημάτων τούτων, δηλαδὴ ἀληθέστερον... Ἐκτὸς δὲ τούτου παρὰ τῷ Χαϊκελ ὑπάρχει καρδίας εὐγένεια, κρίσις φαινή, λόγον χάρις, ὕφος λαμπρόν, δύναμις παρατηρητικὴ, δύναμις ἀνακαλυπτικὴ, πολυμάθεια, βαθύνοια,—προσόντα νοῦ καὶ καρδίας τιμιώτατα καὶ σπανιώτατα καὶ μάλιστα ἐν προσώπῳ ἐνί...»⁽²⁾.

Τοιοῦτοτρόπως αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις παρουσιάζοντο γελοῖαι, ἡ θρησκεία ἀσύστατος ἀπὸ βάσεως μέχρι κορυφῆς, ἡ ἐπιστήμη ἀμείλικτος ἐχθρὸς πάσης θρησκευτικῆς διδασκαλίας, οἱ ὕλισται πρωτοπόροι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ σεμνώματα τῆς ἀνθρωπότητος, οἱ δὲ Ἕλληνες συνάδελφοί των οἱ ἀναλαβόντες τόσον προθύμως τὴν ἐν Ἑλλάδι διαφήμισίν των ἠρέσκοντο νὰ αὐτοκαλοῦνται εὐεργέται τοῦ ἑλληνισμοῦ: «Εἴμεθα Διογένεις οἱ Βαβυλώνιοι, εἴμεθα οἱ Καρνεάδαι καὶ οἱ Κριτόλαοι, δηλαδὴ ἡ περίφημος ἐκείνη ἑλληνικὴ προσβεῖα, ἣτις μεταβᾶσα εἰς Ρώμην καὶ ἀναπτύξασα εἰς τοὺς ἀξέστους κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον Ρωμαίους τὴν Στωϊκὴν φιλοσοφίαν, ἔρωτα δεινὸν ἐμβέβληκε τοῖς νέοις...»⁽³⁾.

Σήμερον βέβαια, ὅπου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χαϊκελ ἔχει λησμονηθῆ (μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν ἐνθυμούμεθα ἀκόμη κά-

ποτε-κάποτε) καὶ ὅπου καὶ ἐδῶ εἰς τὸν τόπον μας ἀρχίζομεν νὰ πέρνωμεν κάπως σοβαρώτερον τὰ ζητήματα αὐτά, τὰ μεγαλόστομα αὐτά καὶ παχύτατα λόγια δὲν ξιππάζουν πλέον. Ἐκεῖνος πὺν τὰ διαβάζει, ἐὰν ἔχη παρακολουθήσει κάπως τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης καὶ μάλιστα τῆς Φυσικῆς, τὸ πολὺ-πολὺ θὰ μειδιάσῃ διὰ τὴν ἀφέλειαν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων πὺν ἐνόμιζαν ὅτι ἠμποροῦσαν νὰ λύουν μὲ μίαν μονοκονδυλίαν προβλήματα αἰώνια, διὰ τὰ ὅποια τίς οἶδε πόσους αἰῶνας ἀκόμη ἢ ἐπιστήμη θὰ ἐξακολουθῆ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ ὅ,τι καὶ σύγχρονοὶ των ἐπιστήμονες ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ὠμολογοῦν: «ignoramus et ignorabimus». Ἀλλὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ στομφώδη καὶ καινοφανῆ διὰ τὴν Ἑλλάδα διδάγματα τῶν ὕλιστῶν ἔκαμαν εἰς πολλοὺς ἐντύπωσιν. Ὁ «Προμηθεὺς» ἔκαυχᾶτο ὅτι ἡ φωνὴ του εὗρισκεν «εὐηχοιότατην ἠχὴν» καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν φοιτητῶν⁽¹⁾. Ἐνας ἔλεγχος λοιπὸν ὄλων αὐτῶν τὰ ὅποια ἔλεγον καὶ ἔγραφαν οἱ ὕλισται τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἀπαραίτητος. Τὰ πράγματα ἔπρεπε νὰ ξεκαθαρισθοῦν καὶ νὰ τεθοῦν εἰς τὴν θέσιν των. Καὶ τὸ δύσκολον αὐτὸ ἔργον ἀνέλαβε κάποιος, ὁ ὁποῖος εἶχε μνηθῆ καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ὕλισμόν ἀπὸ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν, ἀλλ' εἶχε κατορθώσει ἐν τῷ μεταξὺ νὰ χειραφετηθῆ καὶ νὰ ἀντικρούσῃ ἀνεπηρέαστος ἀπὸ ὄλους αὐτοὺς τοὺς θορόβους τὴν πραγματικότητα. Καὶ αὐτὸς ἦτο ὁ Ἰωάννης Σκαλτσούνης.

IV

Ὁ Σκαλτσούνης τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν κατάρτισίν του ἀπέκτησε κυρίως εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν. Εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Ἀηξούριον τῆς Κεφαλληνίας, ὅπου ἐγεννήθη τῷ 1824, ἔμεινε μόνον διὰ νὰ μάθῃ τὰ ἐγκύκλια γράμματα καὶ δὲν θὰ εἶχομεν νὰ σημειώσωμεν τίποτε τὸ ἰδιαίτερον ἀπὸ τὴν περίοδον ἐκείνην τῆς ζωῆς του, ἐὰν ὁ ἴδιος δὲν μᾶς παρεῖχε τὴν πληροφορίαν⁽²⁾ ὅτι κατ' αὐτὴν.

(1) Τόμ. 1891 σ. 321.

(2) Τόμ. 1890 σελ. 415. (3) Αὐτόθι σ. 378.

(1) Τόμ. 1890 σελ. 878.

(2) Εὐσεβῆς ὁδοιπορία, σελ. 103.

εἰς ἡλικίαν μόλις 14 ἐτῶν, ἐδιδάχθη κατὰ πλάτος τὸν ὕλισμὸν τῶν Γάλλων καὶ Γερμανῶν ὕλιστῶν τῶν ἀρχῶν τοῦ 18 αἰῶνος, ἀπὸ κάποιον διδάσκαλόν του τῆς Γαλλικῆς γλώσσης, συνεπεία τοῦ ὁποῖου

τὸ ὁποῖον εὗρίσκετο τότε εἰς ὅλην του τὴν ἀνθησιν, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τοῦ δικαίου. Εἰς Πίζαν εὗρισκόμενος παρηκολούθησεν ἐπὶ δύο ἔτη τὰς περὶ τῆς ἱστορίας τῶν φυσιολογικῶν καὶ νοσολογικῶν

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ

πέπτη κλωνισμὸν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεών του.

Ἀπὸ τὴν πατρίδα του μετέβη εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου ἐσπούδασε νομικὰ εἰς ἣν ἐκεῖ λειτουργοῦσαν τότε Ἰόνιον Ἀκαδημίαν, ἐσυνέχισε δὲ τὰς σπουδὰς του ἐν Ἰταλίᾳ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πίζης,

ἐπιστημῶν παραδόσεις τοῦ ἐπιφανοῦς καθηγητοῦ Πουτζινότη(1). Ἐκ Πίζης μετέβη εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου ἀνέκτησε καὶ ἐνίσχυσε τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις του, ὑπὸ συνθήκας τὰς ὁποίας ἐκδέτει ὁ ἴδιος εἰς τὸ βιβλίον του «Εὐσεβῆς ὁδοι-

(1) Πρβλ. Ἀνάπλασιν, τόμ. 1889 σελ. 102.

πορία», επίσης δὲ εἰς Βενετίαν καὶ Τεργέστην, ἐνθα παρέμεινεν ἐπὶ μακρόν. Κατόπιν ἐπὶ πολλὰ ἔτη διηύθυνεν ἀσφαλιστικὰς ἐταιρείας εἰς Κεφαλληνίαν, Ἀθήνας καὶ Κωνσταντινούπολιν.

Ὡς νομομαθῆς καὶ οἰκονομολόγος διεκρίθη δι' ἀρκετῶν μελετῶν, τὰς ὁποίας ἐξέδωκε κατὰ καιροῦς. Εἰς τὰς Ἀθήνας διετέλεσε μέλος τῆς νομοπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπείας, ἣτις συνεστήθη τῷ 1866 πρὸς σύνταξιν τοῦ προσχεδίου τοῦ ἑλληνικοῦ ἀστικοῦ κώδικος. Ἰδίως ὁμως τὸ κῦρος αὐτοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ νομικῇ ἐπιστήμῃ ὀφείλει εἰς τὸ νομοθετικὸν ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπετέλεσεν εἰς Κρήτην, ὅπου εἶχεν ἀποσταλῆ ὡς πρόεδρος τῆς νομοπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν τοῦ Κρητικοῦ ἀστικοῦ κώδικος, τὸν ὁποῖον καὶ ἀπεδέχθη ἡ Κρητικὴ βουλή. Εἰς τὴν Κρήτην ἐπανῆλθε καὶ βραδύτερον, διότι διωρίσθη δικαστικὸς σύμβουλος αὐτῆς, καὶ τότε ἀπέθανεν ἐν Χανίοις τῇ 9ῃ Φεβρουαρίου 1905 εἰς ἡλικίαν 81 ἐτῶν⁽¹⁾

Ἄλλ' ἂν ὁ Σκαλτσούνης διέπρεπεν ὡς νομομαθῆς, διεκρίθη ὡσαύτως (καὶ τοῦτο ἀπετέλει ἓνα θαυμαστὸν συμπλήρωμα τοῦ τόσον καρποφόρου δημοσίου βίου του) καὶ ὡς ὑποστηρικτῆς τῆς ἀληθείας καὶ ἀπολογητῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὅπως εἶδομεν, τὰ αἰώνια προβλήματα τὸν ἀπασχόλουν ἀνέκαθεν εἰς τὴν ζωὴν του. Ἡ στάσις τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἐναντι αὐτῶν, ἔκρινε τὴν ὅλην σταδιοδρομίαν του.

V

Ὁ Σκαλτσούνης εἶχε παρακολουθήσει μὲ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὑλιστικῆς κινήσεως εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ παρ' ἡμῶν καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀναμιχθῆ εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ἡ πρώτη σχετικὴ πραγματεία τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν τῷ 1882 εἰς τὸ Μιλᾶνον ἰταλιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «L' uomo ed il materialismo» προῦξενῆσεν ἀρίστην ἐντύπωσιν καὶ ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ τὸν Τενάρι ὡς βᾶσις τοῦ περὶ ἐκπαιδευ-

σεως τοῦ λαοῦ συγγράμματός του, τὸ ὁποῖον ἐβραβεύθη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μιλάνου. Ἀργότερον ἐδημοσίευσεν ἑλληνιστὶ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Θρησκεία καὶ Ἐπιστήμη» ἔργον του, τὸ ὁποῖον προσέκαλεσεν αἰσθησιν εἰς τοὺς κύκλους τῶν διανοουμένων τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἱατρὸς Ἀποστολίδης ἐδημοσίευσεν τὰς «Ψυχώσεις» του καὶ ὁ Σκαλτσούνης εἰς ἀπάντησιν ἔγραφε τὰς «Ψυχολογικὰς Μελέτας» (Ἀθῆναι 1889). Μετ' ὀλίγα ἔτη ἐξέδιδε νέον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἀρμονίαι Χριστιανισμοῦ καὶ Ἐπιστήμης», τὸ ὁποῖον ἐθεωρήθη ὡς τὸ ἀριστον τῶν ἔργων του. Ὁ Σκαλτσούνης ἔγραψεν ἑλληνιστὶ καὶ ἄλλα ἔργα παρομοίου περιεχομένου, ἀλλὰ τὰ τρία αὐτὰ πὺν ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω εἶναι τὰ ἰσχυρότερα καὶ τὰ πλέον ἀξιόλογα. Εἰς τὰ βιβλία αὐτὰ ὁ Σκαλτσούνης δὲν θεολογεῖ. Ὅπως εἶδομεν, οὔτε κἂν θεολόγος ἦτο. Οὔτε ἀνemiχθῆ εἰς συζητήσεις δογματικῆς καὶ καθαρῶς θεολογικοῦ περιεχομένου. Ὁ Σκαλτσούνης ἐμελέτησε τὸν ὕλισμόν. Τὸν ἐμελέτησε πολὺ, περισσότερον ἴσως ἀπὸ κάθε ἕλληνα τῆς ἐποχῆς του. Αὐτὸς ἐστάθη ἀπέναντι τοῦ ὕλισμοῦ ὡς διανοούμενος πὺν ἐλέγχει τὰς ὕλιστικὰς θεωρίας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑγιοῦς ὀρθοῦ λόγου. Τὸν ἀνέκρινε ψυχραίμως ὡς νομικὸς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς λογικῆς καὶ τῆς πραγματικότητος καὶ συγχρόνως ἐκάλεσεν ὡς μάρτυρας πλῆθος ἐπιστημόνων παγκοσμίου κύρους, διὰ νὰ ζητήσῃ καὶ τὰς ἰδικὰς τῶν μαρτυρίας. Καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἐρευνητικὴ, ἡ ἀνακριτικὴ θὰ ἔλεγε κανεῖς, μέθοδος ἦτο κυρίως ἐκείνη ἡ ὁποία τὸν ἐβοήθησε διὰ νὰ ἀντιληφθῆ τὰ λογικὰ σφάλματα, τὰ ἄλλα, τὰς ἀνακριβείας καὶ τὰς ἀντιφάσεις τοῦ ὕλισμοῦ. Τί διετείνετο ὁ ὕλισμός; Παρουσίαζε τὴν περὶ τοῦ παντός ἐρμηνείαν του ὡς τὴν μόνην ἐπιστημονικῶς σταθεράν, βεβαιωμένην καὶ ἀκλόνητον. Ἐνεφάνιζε τὴν ἐπιστήμην ὡς διατελοῦσαν εἰς διαρκῆ πόλεμον πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ ἀναιροῦσαν τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην ὅλας τὰς θεμελιώδεις διδασκαλίας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἶδομεν δὲ μὲ πόσῃ ἀφέλειαν οἱ ὀπαδοί του ἔσπευδαν νὰ δο-

(1) Βλέπε βιογραφίαν του ἐν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαίδ. Μακρῆ, ἀρθρ. Σκαλτσούνης, ἐν περιοδ. «Νέα Σιών» τόμ. 1905 σελ. 259—62, Πρὸλεγόμενα «Εὐσεβοῦς ὁδοιπορίας» κλπ.

γματίζουν ότι «τὰ ὑπερκόσμια καὶ τὰ ὑπερφυσικά παρήκμασαν, ὠχρίασαν, ἀπέθανον καὶ ἐβαλσαμώθησαν».

Αὐτὰ ἀκριβῶς ἦσαν τὰ σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Σκαλτσούνης συνεκέντρωσε τὴν προσοχὴν του. Καὶ ἀπέδειξε πόσον καὶ εἰς τὰ δύο ὁ ὕλισμός εἶχεν ἄδικον. Καὶ ἐδῶ ἐγκεῖται κυρίως ἡ ἀξία τοῦ Σκαλτσούνη διὰ τὴν ἑλληνικὴν διανόησιν. Ἐσήκωσε τὸν πέπλον μὲ τὸν ὁποῖον ἐπιμόνως καὶ σκοπίμως ἐσκεπάζοντο τὰ πράγματα, καὶ ἔδειξεν εἰς τὸ πολὺ κοινὸν τὴν πραγματικότητα: «Οὔτε ἠθικὰ παραγγέλματα οὔτε θρησκευτικὰ δόγματα ἀντιτάσσομεν ἀπέναντι τῶν διδασκαλιῶν σας· ἀλλὰ καταγγέλλοντες αὐτὰς ὡς ἐναντίας εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ εἰς τὴν θετικὴν ἐπιστήμην, ὡς ἐγκαλοῦμεν ἐνώπιον τῶν σοφῶν τῆς ἐπιστήμης ἐρμηνέων»⁽¹⁾. Κατέδειξεν ὅτι ὁ ὕλισμός ἐστερεῖτο ἐπιστημονικῆς δικαιοσύνης καὶ παρουσίασεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ κενά, τὰ ὁποῖα ὑπερεπήδων ἢ παρέτρεχον οἱ ὕλισται, διὰ νὰ κατορθώσουν νὰ παρουσιάσουν τὴν θεωρίαν των ἀληθινήν. «Προτάσεις ἐξ ὧν ἤρτηται οὐ μόνον αἱ ἀνθρωπολογικαὶ ἀρχαί, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ τῶν λαῶν πεποιδήσεις καὶ οἱ ὅροι τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως, προσβενόμενα ὑπὸ μιᾶς σχολῆς ἢ ὑπὸ ἐνὸς ἐπιστήμονος, ἀγγέλλονται εἰς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος πονήματα ὡς προτάσεις ἐπιστημονικαὶ ὀριστικῶς ἀποδεδειγμένα καὶ ἐφ' ὧν οὐδὲ συζητήσεις πλέον ἐπιτρέπεται!»⁽²⁾

Ἐναντίον τῆς τάσεως αὐτῆς τῶν ὕλιστῶν, νὰ παρουσιάζουν τὰς ἀτομικὰς των ἀντιλήψεις ὡς ἀδιάσειστα συμπεράσματα τῆς ἐπιστήμης, οὐδέποτε ἔπαυεν ὁ Σκαλτσούνης νὰ διαμαρτύρεται: «Περιορισθέντες εἰς τὴν μελέτην τῶν δογμάτων καὶ τῶν βεβαιώσεων τῶν ὑλοδοξούντων, παρεπλανήθητε εἰς τὰς κρίσεις σας, τὴν δὲ πλάνην σας καὶ τὰς δοξασίας τῶν διδασκόντων τὸν ὕλισμὸν μεταδίδετε ἤδη εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν χαρακτηρίζοντες αὐτὰς ὡς ἐπιστημονικὰς ἀληθείας ὀριστικὰς καὶ ἀναμφισβητήτους, ἐφ' ὧν οὐδε-

μία πλέον ἐγείρεται ἀμφισβήτησις ἢ συζήτησις. Πλανᾶσθε! Πλανᾶσθε!»⁽¹⁾

Ἄλλὰ καὶ τὸν ἰσχυρισμὸν, ὅτι ἡ ἐπιστήμη συγκρούεται πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, ἤλεγξεν ὁ Σκαλτσούνης ὡς ἐντελῶς ἀσύστατον. Τὰ ἐπιχειρήματά του κυρίως ἦσαν δύο. Τὸ ἐν τοῦ τὸ ἔδιδεν ἡ λογικὴ τὸ ἄλλο ἡ πραγματικότης. Ἐν πρώτοις: Ἐπιστήμη καὶ Θρησκεία εἶναι δύο σφαῖραι ξεχωρισταί, μὲ τὸν αὐτὸν μὲν σκοπὸν—τὴν ἀλήθειαν—ἀλλὰ μὲ διάφορον ἀφετηρίαν, μὲ διάφορα πεδία δράσεως καὶ μὲ διαφόρους μεθόδους ἐρεύνης. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν μέθοδοι χρησιμοποιούμεναι εἰς τὸ πεδίου τῆς θετικῆς ἐπιστήμης νὰ χρησιμεύσουν ὡς κριτήρια τῆς ἀληθείας τῆς Θρησκείας; «Εἶναι καιρὸς», ἔγραφεν ὁ Σκαλτσούνης, «νὰ εἴπωμεν εἰς τοὺς ἰατροὺς καὶ βιολόγους καὶ φυσιοδίφας πάσης τάξεως, ὅτι παραλογίζονται ἀξιοῦντες νὰ μᾶς διδάξωσι, διὰ μόνης τῆς ἐπιστήμης τῶν σωμάτων, τὴν ὀρθότητα ἢ πλημμέλειαν τῶν θρησκευτικῶν μας πεποιδήσεων ἢ νὰ λύσωσι διὰ τῆς χημικῆς ἀναλύσεως πάντα τὰ φιλοσοφικὰ καὶ κοινωνικὰ καὶ ἠθικὰ ζητήματα»⁽²⁾. Ὡστε τὴν σύγκρουσιν δὲν προκαλεῖ αὐτὴ αὐτὴ ἡ ἐπιστήμη, ἀλλὰ μόνον ἡ κακὴ ἀντίληψις ἢ καὶ αἱ προκαταλήψεις ὠρισμένων ἐπιστημῶν, ἢ σύγχυσις μεταξὺ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀρμοδιοτήτων. Καὶ ἐξ ἄλλου, ποῖοι καὶ πόσοι εἶναι οἱ ἐπιστήμονες αὐτοί; Ὁ Σκαλτσούνης—καὶ ἐδῶ ἦτο τὸ δεύτερον ἐπιχείρημα—ἐφρόντισε νὰ παρατάξῃ εἰς τὰ συγγράμματά του ὄχι δεκάδας, ἀλλ' ἑκατοντάδας ὅλας ἐπιστημῶν διαπροεφάντων εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης, οἱ ὁποῖοι κατεδίκαζαν τὸν ὕλισμὸν καὶ ἀπεκαλύπτοντο μὲ σεβασμὸν εὐπρὸς εἰς τὰς ἀληθείας πὸν ἐφανερώσεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστιανισμός. Θὰ ἤμποροῦσε μάλιστα νὰ λεχθῆ, ὅτι ἕνα ἀπὸ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ καὶ ἀπὸ τὰ πλέον δυνατὰ σημεῖα τῆς ἀπολογητικῆς τοῦ Σκαλτσούνη ἦτο ἡ χρησιμοποίησις τῶν γνωμῶν καὶ μαρτυριῶν συγχρόνων ἀνεγνωρισμένου παγκοσμίου κύ-

(1) Ψυχολ. Μελ. σελ. 93—4.

(2) Ψυχολ. Μελ. σελ. 39.

(1) Ψυχολ. Μελ. σελ. 48—9.

(2) Ψυχολ. Μελ. σελ. 132.

ρους ἐπιστημόνων ἐπὶ τῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα τὸν ἀπασχολοῦν. Μόνον διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ θὰ ἐπετύγγανε νὰ ἄρῃ τὴν προκατάληψιν πρὸς ὑπεθάλπτο ἐντατικῶς καὶ μὲ καταπληκτικὴν, πράγματι, κακοπιστίαν, ὅτι δῆθεν οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες ἦσαν ἄθεοι.

VI

Καὶ εἰς τὴν ἀποκαλυπτικὴν του αὐτὴν προσπάθειαν ἐπέτυχεν ὄντως ὁ Σκαλτσούνης. Τὰ συγγράμματά του, ὑποβοηθούσης τῆς σαφηνείας καὶ τῆς καλλιπειίας πρὸς τὰ ἐκόσμη, ἐμελετῶντο μὲ ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον ἀπὸ ὁμόφρονος καὶ ἀντιπάλου. Ὁ Σκαλτσούνης εἶχεν ἀποβῆ ὁ ἰσχυρότερος πολέμιος τοῦ ὕλισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἀντίθετοι τὸ συνησθάνοντο πολὺ καλὰ καὶ δι' αὐτὸ ἔστρεψαν ὅλα τὰ ὄπλα ἐναντίον του. Αἱ στήλαι τοῦ «Προμηθέως» ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς ἐπάλξεις σφοδρᾶς πολεμικῆς κατ' αὐτοῦ. Ἐπὶ ἐν ὀλόκληρον ἔτος (Δεκέμβριος 1890—Ὀκτώβριος 1891) οἱ ὕλισται διεξήγον τὸν πόλεμον μὲ πρωτοφανῆ φανατισμόν, κατηγοροῦντες, ὑβρίζοντες, ἀδιαφοροῦντες τελείως διὰ κοσμιότητα καὶ εὐπρέπειαν.

Οὕτως ὠνόμαζον τὸν Σκαλτσούνην «ψευδοσοφιστήν, φαρισαϊκὸν ἀπόφοιτον τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς χρηματιστικῆς»⁽¹⁾, «κινδυνωδέστατον, κρυφίνουν καὶ κρυφίψυχον ἄνθρωπον, ἀλλότριον τῆς φύσεως τῆς ἑλληνικῆς, ἀλλότριον τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ...ἰδιοτελέστατα καὶ παμπονήρως γράφοντα»⁽²⁾. «Ἐν ταῖς ἀκρότοις βολαῖς τοῦ ἐν Τεργέστη ἰοβόλου τοξότου διαβλέπεις ὅτι ἔχεις ἐνώπιόν σου τὸν μοχθηρότατον καὶ ἀγενέστατον τῶν ἀντιπάλων»⁽³⁾. Συχνὰ αἱ ὕβρεις συμπεριελάμβανον μαζὺ μὲ τὸν Σκαλτσούνην καὶ ὅλους τοὺς ὁμόφρονος αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐχαρακτηρίζοντο ἀπὸ τὸν «Προμηθέα» ὡς «κόροχοι ἐν λαχάνοις, ἀναμιμνήσκοντες ἀπαραμίλλους αἰῶνας σκότους καὶ ἐγκλήματος»⁽⁴⁾, καὶ ὡς «ἀνυπερβλήτως βορβο-

ροδίατοι, ὕβρισται καὶ συκοφάνται.... Οὔτε τὸν κάλαμον αὐτῶν ἔχομεν τὸν ἀγροτικόν, ἵνα σκευωρῶμεν φράσεις ἀνάδροους, ὑπούλους καὶ ἐννουχικάς...»⁽¹⁾.

Ἄλλοτε, ἀφήγοντες τὰς ὕβρεις, ἐχρησιμοποιοῦν δηκτικὰς εἰρωνείας. Εἰρωνεύοντο λ.χ. τὸν Σκαλτσούνην διὰ τὴν εὐσέβειάν του: «Ἄνθρωπον ὑπερβάντα τὸν τοῦ γήραος οὐδὸν καὶ σταυροκοπούμενον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ ζήλου ἐπισκιάσαντος πᾶσαν παντὸς γραϊδίου ἀφοσίωσιν»⁽²⁾. Ἐπίσης ἀλλαγῶν ὠνόμαζον τὸν Σκαλτσούνην «Pasteur τῆς Ἑλλάδος», «Τεργεσταῖον Pasteur»⁽³⁾—τὸ ὄνομα αὐτὸ τοῦλάχιστον δὲν τοὺς ὑπενθύμιζε τὴν βαθεῖαν εἰς τὸν Χριστιανισμόν πίστιν τοῦ Pasteur καὶ τὰς μεγαλοφυεῖς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, μὲ τὰς ὁποίας ὁ ζῶν ἀκόμη κατὰ τὴν ἐποχὴν των παγκοσμίου φήμης ἐπιστήμων εἶχε καταφέρει τὸ καιριώτερον πλῆγμα κατὰ τῶν περὶ αὐτομάτου γενέσεως τῆς ζωῆς διδασκαλιῶν των; Ἀκόμη ὁ Σκαλτσούνης εἰρωνικῶς ὠνομάζετο «Μεσσίας τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ»⁽⁴⁾, αὐτὸς δὲ καὶ οἱ συνεργάται του ἀπεκαλοῦντο «μαμμουθ τῆς ἐπιστήμης, μαστόδοντες τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἠθικῆς, λογικὰ μεγαθήρια...Σφραγιδες δωρεᾶς πνεύματος ἀγίου»⁽⁵⁾.

Ἄλλ' οἱ συντάξται τοῦ «Προμηθέως» δὲν παρέλειψαν καὶ ἀπειλὰς ἀκόμη νὰ χρησιμοποιήσουν, διὰ νὰ ἐξαναγκάσουν εἰς σιγὴν τὸν ἀντίπαλον: «Τοῦτο μόνον συμβουλευόμεν αὐτῶ, νὰ τηρήσῃ ἐν τῷ νέῳ αὐτοῦ συγγράμματι (ὁ Σκ. εἶχε προαναγγεῖλει τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου του περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου) εὐλαβῆ, εὐλαβεστάτην γλῶσσαν πρὸς τὸν μέγαν Χαῖκελ καὶ τοὺς ἄλλους τῆς ἐπιστήμης ἱεροφάντας, ὁ τῶν ἐλαχίστων ἐλάχιστος οὗτος ἐπιστήμων καὶ λόγιος. Τὴν παραίνεσιν δὲ ταύτην ποιούμεθα κηδόμενοι αὐτοῦ, διότι ἐὰν ἄλλως πράξῃ, θύελλα θὰ ἐξαργῆ περὶ αὐτόν...»⁽⁶⁾.

Ἀκόμη καὶ προσπάθειαν κατέβαλλον

(1) Προμ. τόμ. 1890 σελ. 377

(2) Τόμ. 1891 σελ. 148.

(3) Αὐτόθι.

(4) Τόμ. 1890 σελ. 394.

(1) Τόμ. 1890 σελ. 420.

(2) Τόμ. 1890 σελ. 411.

(3) Τόμ. 1890 σελ. 404.

(4) Τόμ. 1890 σελ. 377.

(5) Τόμ. 1890 σελ. 395.

(6) Τόμ. 1891 σελ. 78.

νά φανατίσουν τούς αναγνώστας των και νά υπεκκαύσουν εἰς τὴν ψυχὴν των μῖσος κατὰ τοῦ ἀντιπάλου των: «Αἰσχος εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χαϊκελ, αἰσχος εἰς τοὺς φωτοσβέστας, τρεῖς αἰσχος εἰς τοὺς ΦΟΝΕΙΣ (τὰ κεφαλαῖα τοῦ Προμηθέως) τοὺς τολμῶντας νά ἐπισεύωσι τὰ κατασυντετριμμένα μεσαιωνικὰ φάσγανα ἐν τῷ τέλει τοῦ ΙΘ' αἰῶνος»⁽¹⁾. «Τὰ τελευταῖα λείψανα φυλῆς ἐγκληματικῆς, τῆς ἀρχαίας φυλῆς τῶν προδοτῶν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως. Ἡ φυλὴ αὕτη ἐπότισε κώνειον ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἡ φυλὴ αὕτη ἐσταύρωσεν ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἡ φυλὴ αὕτη ζῶντας ὑμᾶς ἔκαυσεν, ἀριμελεῖς ὑμᾶς κατεστρέβλωσεν. Ἐπικατάρατος ἔστω! Τὸ ὁμοίωμα αὐτῆς τὸ ἱστορικὸν προσελκνέτω ἀδιαλείπτως τοὺς ἐμπτυσμοὺς καὶ τοὺς στιγματισμοὺς τῶν αἰῶνων!»⁽²⁾.

Με τὰς φράσεις αὐτάς, ὁμοίας τῶν ὁποίων δὲν γνωρίζομεν ἂν ἔχουν χρησιμοποιεῖται μέχρι τοῦδε πολλοὶ διὰ νά ἀντιμετωπίσουν εἰς ἐπιστημονικὴν συζήτησιν τὸν ἀντίπαλόν των, ἦτο φυσικὸν νά διεγεροθῆ ὑπὸ τῷ μῖσος εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Προμηθέως» κατὰ τοῦ Σκαλτσούνη, ὅπως ἐξάγεται ἀπὸ τὸ ὕφος πολλῶν ἀνωνύμων ἐπιστολῶν, αἱ ὁποῖαι συχνὰ ἐδημοσιεύοντο εἰς αὐτόν.

VII

Με τοιαῦτα ὄπλα ἐμάχοντο οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Σκαλτσούνη. Καὶ εἶχον τόσην πεποίθησιν εἰς τὴν...ἐπιστημονικότητα τῶν ἐπιχειρημάτων των, ὥστε ἦσαν ἀπολύτως βέβαιοι περὶ τῆς νίκης: «Ἴδωμεν τίς θὰ ἐξέλθῃ τοῦ ἀγῶνος νικητῆς καὶ τίς θὰ ἐκβῆ ἔχων διὰ ραπτικῆς μηχανῆς συνεραμμένα τὰ χεῖλη»⁽³⁾. Ἐφρόντισαν μάλιστα νά εἰδοποιήσουν ἐγκαίρως τὸν ἐχθρὸν νά σκεφθῆ περὶ σωτηρίας: «Μὴ δαπανᾶσθε μόνον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἄλλων. Φροντίσατε νά σωθῆτε καὶ ὑμεῖς ἀπὸ τοῦ Προμηθέως, ἀγνωστικοὶ προδότης τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως!»⁽⁴⁾.

(1) Τόμ. 1891 σελ. 78.

(2) Τόμ. 1890 σελ. 420.

(3) Τόμ. 1891 σελ. 238.

(4) Αὐτόθι.

Ποία δὲ ὑπῆρξεν ἡ στάσις τοῦ Σκαλτσούνη; Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πολεμικῆς αὐτῆς, ὁ Σκαλτσούνης ἐσιώπα. Εἰς τὰς ὕβρεις, τὰς εἰρωνείας καὶ τὰς ἀπειλὰς δὲν ἀπήντησεν οὐδὲ λέξει. Ἡτοίμαζεν ἐν τῷ μεταξὺ τὴν καλύτεραν καὶ σοβαρωτέραν ἀπάντησιν, τὸ βιβλίον του «Περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἀρμονίαι Χριστιανισμοῦ καὶ ἐπιστήμης». Καὶ ὅταν πλέον αὐτὸ ἦτο ἔτοιμον καὶ ἐξευποῦτο, ἐξήγησεν ὁ ἴδιος εἰς τὸν πρόλογον τὴν σιωπὴν ἐκείνην. «Ἐπεχείρησαν, ἔγραφε, δημοσιογραφικὴν ἐπίθεσιν, ἧς οὔτε ὁμοίαν οὔτε παραπλησίαν ἀναφέρουσι τὰ χρονικὰ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐπιθέσεων... Μηδόλως ἐνδιαφερομένου τοῦ κοινοῦ περὶ τῆς ἐμῆς προσωπικότητος, ἔκρινα ὅτι ἡ σιγὴ καὶ σιγὴ ἀπόλυτος ἀπέναντι τῶν προσηλακισμῶν καὶ λοιδορημάτων καὶ ἀνωνύμων τοῦ Προμηθέως ἐπιστολῶν ἦτο ἡ προσήκουσα συμπεριφορὰ ἢ ἐπιβαλλομένη ἀπὸ τοῦ ὕψους καὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς ἐγειρομένης συζητήσεως»⁽¹⁾. —«Μὴ νομίσητε ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποδυνάμενος (ἐννοεῖ τὴν ἔκδοσιν τοῦ νέου βιβλίου) δὲν λαμβάνω ὑπ' ὄψει τὰς ὑφ' ὑμῶν δημοσιευθείσας ἀνωνύμους ἐπιστολὰς καὶ τὰς ἀπευθυνθείσας μοι ἀπειλὰς διὰ τοῦ ὑμετέρου Περιοδικοῦ, ἀλλ' ἕνα ἔχω κύριον, ἕνα δεσπότην, μίαν ἐπιτακτικὴν φωνὴν ἐπιδρωῶσαν εἰς ἐμέ, τὸν κάλαμον ἐμπνέοντα καὶ τὰς ἐξαντλουμένας ἐπιρροωνύοντα δυνάμεις,—τὸ καθῆκον... Τὸ καθῆκον ἐπιτάσσει εἰς ἡμᾶς... νά δροῦμεν εἰς τὰς ἐπάλξεις, ὅπως ἀποκρούσωμεν τὸν φοβερώτερον τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἔθνους καὶ πάσης κοινωνίας, τὴν ὑλοφροσύνην καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς πηγάζουσαν ἀπιστίαν καὶ ἔκλυσιν ἠθῶν καὶ ἐπίτασιν τῆς ἐγκληματικότητος καὶ ἀπονέκρωσιν παντὸς ὑψηλοῦ καὶ γενναίου φρονήματος»⁽²⁾.

Συνεπῆς εἰς τὴν πεποίθησιν αὐτὴν ὁ Σκαλτσούνης οὐδέποτε ἔπαυεν, ἐν τῷ μέτρῳ πάντοτε τῆς σοβαρότητος καὶ κοσμιότητος τῆς ἀρμοζούσης εἰς ἐπιστημονικὰς συζητήσεις, νά παρουσιάξῃ τὰ σφάλματα καὶ τὰ ψεῦδη τοῦ ὕλισμοῦ. Παρ' ὅσα ἔ-

(1) Περὶ γεν. τοῦ ἀνθρ. σελ. 14-5.

(2) Περὶ γεν. τοῦ ἀνθρ. σελ. 37-8.

γραφεν ὁ «Προμηθεὺς», ὁ λαὸς καὶ μεγάλη μερὶς τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου προσέβλεπον πρὸς τὸν Σκαλισούνην ὡς πρὸς ὑποστηρικτὴν τῆς ἀληθείας διαθέτοια λογικότητα καὶ δύναμιν ὄχι τυχαίαν. Ἡ φήμη του εἶχεν ὑπερβῆ κατὰ πολὺ τὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν τῷ 1895 ἐπεχείρησε ταξείδιον εἰς τοὺς ἙΑγίους Τόπους, οἱ Ἕλληνες ὄλων τῶν μεγάλων πόλεων ἀπὸ τὰς ὁποίας διῆλθεν, ἐζήτησαν ἐπιμόνως νὰ τὸν ἀκούσουν ἀναπτύσσοντα θέματα ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸν ἀπησχόλουν. Ἐδωσε διαλέξεις εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, εἰς τὸ Κάϊρον, εἰς τὸ Πόρτ-Σάϊδ, εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὰ ἄρθρα καὶ αἱ μελέται πρὸς ἐδημοσίευσεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς τὴν «Ἀνάπλασιν» ἦσαν περιζήτητα. Εἶχε γίνῃ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἡμέρας⁽¹⁾. Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τὸν ἀνεκέρουξεν ἐπίτιμον διδάκτορά της, ὁ λαὸς τῆς Κεφαλληνίας τὸν ἐξέλεξε βουλευτὴν, τιμὴ τὴν ὁποίαν αὐτὸς δὲν ἐδέχθη.

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ὁ «Προμηθεὺς» εἶχε βάλῃ πλέον «νερὸ στὸ κρασί του». Ἡ πολεμικὴ τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ πλήγματα καὶ αἱ ἤτται τοῦ ὕλισμοῦ εἰς ὅλα τὰ ἐπιστημονικὰ κέντρα τοῦ κόσμου, ἠνάγκασαν καὶ τοὺς Ἕλληνας ὕλιστὰς νὰ περιστείλουν τὸν ἐνθουσιασμόν των. Καὶ ὁ Σκαλισούνης ἀποθνήσκων τῷ 1905 εἰς τὰ Χανιά, ὅπου, ὡς εἴπομεν, εὗρισκετο ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ δικαστικοῦ συμβούλου τῆς Κρητικῆς Πολιτείας, εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀντιλαμβάνεται καὶ ὁ ἴδιος ὅτι ὁ παροξυσμὸς τοῦ ὕλισμοῦ εἶχε πλέον κοπάσει.

VIII

Σήμερον τὰ ἔργα τοῦ Σκαλισούνην δὲν ἔχουν βέβαια τὴν νωπότητα καὶ τὴν πρωτοτυπίαν πρὸς εἶχαν τότε. Ἄλλως τε καὶ τὸ ὄλον ζήτημα ἔχασε πλέον τὴν ἐπικαι-

ρότητά του. Ὁ ὕλισμός, τοῦλάχιστον ἐν τῇ ὤμῃ μορφῇ ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸν ἐπροπαγάνδισεν ὁ Χαϊκελ, ἀπεδείχθη πλέον κατὰ τρόπον ἀδιαφιλονείκητον ἀπὸ αὐτὰς τὰς θετικὰς ἐπιστήμας ὅτι στερεῖται πάσης ἐπιστημονικῆς βάσεως καὶ δικαιώσεως καὶ κατερόφθη εἰς ἐρείπια ἀπὸ αὐτὴν τὴν θετικωτέραν τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, τὴν Φυσικὴν, ἐν ὀνόματι τῆς ὁποίας ἠρέσκετο πάντοτε νὰ ἐμφανίζεται ὁμιλῶν. Ἡ κρίσις τὴν ὁποίαν διέρχεται σήμερον ἡ Φυσικὴ, τὰ τεράστια κενὰ καὶ τὰ καταθλιπτικὰ ἄγνωστα πρὸς διανοίγονται διαρκῶς ἐνώπιον τῶν ἐρευνητῶν, ἀναγκάζουν καὶ τοὺς μεγαλυτέρους φυσικοὺς τοῦ κόσμου νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικοὶ εἰς τὰς ἐκφράσεις των περὶ τῶν βασικῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, εἰς σημεῖον, ὥστε νὰ κάμνη τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀστείου, ἂν μὴ τοῦ γελοίου, ὁ ἀφελῆς καὶ ἀνεπιφύλακτος ἐκεῖνος δογματισμὸς τῶν ὕλιστῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ συνταράξασα τόσας παραδεδεγμένας θέσεις θεωρία τῶν Quanta, ἀκόμη περισσότερο, τὰ καταπληκτικὰ ἐκεῖνα πειράματα τῆς διασπάσεως τοῦ ἀτόμου, τὰ ὁποῖα ἠνάγκασαν τοὺς ἐπιστήμονας νὰ θέσουν σοβαρῶς ὑπὸ συζήτησιν καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ὑπαρξίν τῆς ὕλης,⁽¹⁾ τὴν ὁποίαν οἱ ὕλιστὰι παρεδέχοντο ὡς αἰτίαν τοῦ παντός καὶ μοναδικὴν πραγματικότητα, ὅλα αὐτὰ ἀνέτρεψαν πρόοριζα τὸν ὕλισμόν καὶ θὰ προεκάλεῖ σήμερον εἰρωνικὰ μειδιάματα ἐκεῖνος ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ ὁμιλήσῃ περὶ ὕλισμοῦ καθ' ὃν τρόπον ὁμίλουν οἱ συντάκται τοῦ «Προμηθέως».

Ἡ προφητεία τοῦ «Προμηθέως», ἀληθῶς, ἐξεπληρώθη. Ἡ ραπτομηχανὴ ἔδρασε πράγματι, ἀλλὰ κατὰ τρόπον πρὸς δὲν ὑπελόγιζαν οἱ συντάκται του.....

A. Σ.

(1) Νέα Σιών, τόμ. 1905 σελ. 261-2.

(1) Βλέπε ἄρθρον «Ἐπὶ τῆς ὕλης», «Ἀκτίνες» τεῦχος Μαΐου-Ἰουνίου 1938 σελ. 89-94.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΘΟΔΟΝ ΧΑΪΚΕΛ

ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΙΑ... ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

Εἰς προηγούμενον μας φύλλον ὁ συνερο-
νάτης μας Β. Πλ., κρίνων ἕνα νέον βι-
βλίον σχετικὸν πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἐξε-
λίξεως, ἔδειξε κάποιαν δυσκολίαν εἰς τὸ
νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ πολὺς διδάσκαλος τῶν ὑ-
λιστῶν Χαΐκελ μετεχειρίσθη πλαστικὰς εἰκό-
νας εἰς ὠρισμένον ἔργον του καὶ ὅτι ὠ-
μολόγησε τοῦτο ἐν ἄρθρῳ του εἰς τὴν ἐ-
φημερίδα Volkszeitung. Θέλοντες νὰ δι-
αλευκάνωμεν πλήρως τὸ ζήτημα, ἐφροντί-
σαμεν ὥστε νὰ μᾶς ἀποσταλοῦν ἀπὸ Γερ-
μανικὴν βιβλιοθήκην φωτοτυπίαί ἀφ' ἐ-
νὸς μὲν τῆς σελίδος τοῦ συγγράμματος τοῦ
Haeckel εἰς τὴν ὁποίαν ἐδημοσιεύοντο αἱ
περὶ ὧν πρόκειται εἰκόνες, ἀφ' ἑτέρου δὲ
τοῦ φύλλου τῆς ἐφημερίδος Berliner
Volkszeitung εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Haeckel
ἐδημοσίευσεν τὰς περιφήμους ὑβρεῖς του
καὶ τὴν ἀναπόφρευκτον ὁμολογίαν του. Αἱ
φωτοτυπίαί αὗται δημοσιεύονται εἰς τὰς
ἀμέσως ἐπομένας σελίδας. Κατ' αὐτὸν τὸν
τρόπον ὅλοι οἱ ἀναγνώσται μὲ τὴν βοήθει-
αν ἑνὸς φακοῦ ἢ μιᾶς μεγεθύνσεως εἶναι
εἰς θέσιν νὰ ἀπολαύσουν ἕνα μάθημα ἐπι-
στημονικῆς εὐσυνειδησίας διδόμενον ὑπὸ
τῶν περιφήμων ἀρχηγῶν τοῦ ὕλισμοῦ!

Ἐς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν φωτογραφίαν
τῆς σελίδος 242 τοῦ συγγράμματος τοῦ
Haeckel, Natürliche Schöpfungsg-
schichte (φυσικὴ ἱστορία τῆς δημιουργί-
ας). Διακρίνονται τρεῖς εἰκόνες, αἱ ὑπ'
ἀριθμὸν 5, 6, 7 μὲ τὰς ἐπιγραφάς: Ἄριθ.
5. Τὸ ὠάριον τοῦ ἀνθρώπου (σημ. τὸ λευ-
κὸν σημεῖον κάτω δεξιὰ ὀφείλεται εἰς βλά-
βην τῆς φωτογραφικῆς πλακῶς). Ἄριθ.
6. Τὸ ὠάριον πιθήκου. Ἄριθ. 7. Τὸ ὠάρι-
ον κυνός! Καθὼς παρατηρεῖτε (καὶ κα-
θὼς θέλει ὁ Χαΐκελ νὰ παρατηρήσωμεν)
αἱ εἰκόνες εἶναι ἀπολύτως ὁμοίαι
ἢ μία πρὸς τὴν ἄλλην. Ἐπομένως τὰ ὠ-
άρια τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πιθήκου καὶ τοῦ
σκύλου, ἔχουν τὴν ἰδίαν μορφήν.

Καὶ πῶς μὲν οἰαδήποτε σωματικὴ ὁ-
μοιότης θὰ ἀπεδείκνυε τὴν...ἀνυπαρξίαν
ψυχῆς (διότι τοῦτο, εἰς τὸ τέλος, εἶναι ἡ

οὐσία τῆς μονιστικῆς θεωρίας) αὐτὸ εἶναι
ἄλλο ζήτημα. Ὅπως δὴποτε ὅμως ἡ ὁμοι-
ότης αὐτὴ ἐκίνησε τὴν προσοχὴν τῶν ει-
δικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξηκρίβωσαν κάτι πού
...ὑπερθεματίζει ὅ,τι ἰσχυρίσθη ὁ Hae-
ckel! "Ὅχι μόνον δηλ. εἶναι ὁμοία τὰ ὠ-
άρια πού μᾶς παριστοῦν αἱ φωτογραφίαι,
ἀλλὰ κάτι παραπάνω, ταυτίζονται μεταξὺ
των... Ὁ Χαΐκελ δηλαδή, ἐφησυχάζων
μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι τὸ μὲν πολὺ κοινὸν δὲν
ἔχει τὰ μέσα νὰ ἐξελέγξῃ τοιοῦτου εἴδους
ζητήματα, οἱ δὲ εἰδικοί βασιζονται εἰς τὴν
καλὴν πίστιν τοῦ γραφόντος, ἐφωτογρά-
φησε τὸ αὐτὸ ὠάριον τρεῖς φο-
ρὰς καὶ τὴν τριπλὴν φωτογραφίαν πα-
ρουσίασεν ὡς τρεῖς εἰκόνες τριῶν διαφό-
ρων ἀντικειμένων! Τοιοῦτοτρόπως ἐπέ-
τυχε τὸ κεραυνοβόλον ἀποτέλεσμα. Ἀφοῦ
τὸ ὠάριον τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πιθήκου
καὶ τοῦ κυνός εἶναι ὁμοία, ὅπως βλέπετε
εἰς τὰς φωτογραφίας, ἄρα....

Τὸ κακὸν μόνον ἦτο ὅτι ὑπῆρξαν καὶ
μερικοὶ ἐπισημοῦς, καὶ δὴ ὁ Dr. Brass,
οἱ ὁποῖοι δὲν «ἔχαψαν» αὐτὴν τὴν φορὰν
τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Haeckel, ἀλλ' ἠ-
θέλησαν νὰ τὴν ἐξελέγξουν, πρᾶγμα τὸ
ὁποῖον ἀπεκάλυψε τὴν ἀπάτην. Τὸ κοινὸν
ἐννοεῖται ἐζήτησεν ἐξηγήσεις. Δι' αὐτὸ ἐν
τέλει ἡ ἐφημερίς τῆς παρατάξεως τοῦ
Haeckel, ἡ Volkszeitung, τοῦ παρεχώρη-
σε καὶ τὰς τρεῖς στήλας τῆς πρώτης σελί-
δος τῆς διὰ νὰ ἀντικρούσῃ τὴν τόσον βα-
ρεῖαν κατηγορίαν. Αὐτὸ δὲ παριστᾷ ἡ δευ-
τέρα φωτογραφία μας! Τὸ φύλλον τῆς
29ης Δεκεμβρίου 1906, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ
Haeckel ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ τὴν ἀπάντη-
σίν του. Τώρα ὁ ἀναγνώστης θὰ διερω-
τηθῇ: Ἐχρειάζετο ἕνα ὀλοσέλιδον ἄρθρον
διὰ νὰ βεβαιώσῃ ὁ Haeckel ὅτι αἱ φω-
τογραφίαι του ἦσαν γνήσιαι; Μὰ αὐ-
τὸς ἦτο ὁ κόμβος· ὅτι εἶχε πλέον γίνει
χειροπιαστὴ ἡ πλαστότης. Κατ' ἀνάγκη
λοιπὸν ἡ πλαστότης ἔπρεπε νὰ ὁμολο-
γηθῇ. Πῶς ὅμως νὰ γίνῃ ἡ ὁμολογία ὅ-
σον τὸ δυνατόν ἀνωδύνως; Μὲ τὸν τρό-

(συνέχεια εἰς σελ. 154)

Zusammensetzung des Säugethiereies.

Mischung, in der molekularen Zusammensetzung der einwertigen Kohlenstoffverbindung, aus welcher das Ei wesentlich besteht. Diese feinen individuellen Unterschiede aller Eier, welche auf der indirecten oder potentiellen Anpassung (und zwar speciell auf dem Gesetze der individuellen Anpassung) beruhen, sind zwar für die außerordentlich groben Erkenntnismittel des Menschen nicht direct sinnlich wahrnehmbar, aber durch indirecte Schlüsse als die ersten Ursachen des Unterschiedes aller Individuen erkennbar.

Fig. 5.

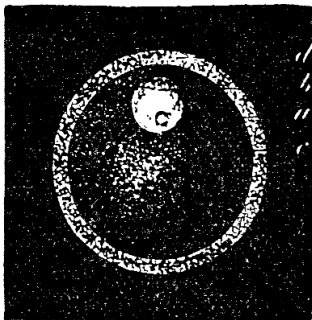

Fig. 6.

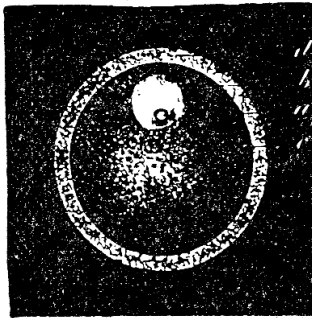

Fig. 7.

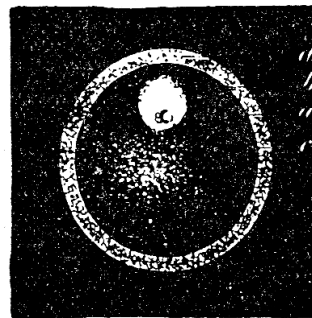

Fig. 5. Das Ei des Menschen. Fig. 6. Das Ei des Affen. Fig. 7. Das Ei des Hundes. Alle drei Eier sind hundertmal vergrößert. Die Buchstaben bedeuten in allen drei Figuren dasselbe: *a* Kernkörperchen oder Nucleolus (sogenannter Keimfleck des Eies); *b* Kern oder Nucleus (sogenanntes Keimbläschen des Eies); *c* Zellstoff oder Protoplasma (sogenanntes Dotter des Eies); *d* Zellhaut oder Membrana (Dotterhaut des Eies, beim Säugethier wegen ihrer Durchsichtigkeit Zona pellucida genannt). Bei sehr starker Vergrößerung erscheint die Dotterhaut des Säugethiereies von sehr feinen und zahlreichen Kanälen in radialer oder strahliger Richtung durchzogen.

Das Ei des Menschen ist, wie das aller anderen Säugethiere, ein kugeliges Bläschen, welches alle wesentlichen Bestandtheile einer einfachen organischen Zelle enthält (Fig. 5 — 7). Der wesentlichste Theil desselben ist der schleimartige Zellstoff oder das Protoplasma (*c*), welches beim Ei „Dotter“ genannt wird, und der davon umschlossene Zellkern oder Nucleus (*b*), welcher hier den besonderen Namen des „Keimbläschens“ führt. Der letztere ist ein zartes, glashelles Eiweißkugeln von ungefähr $\frac{1}{50}$ Durchmesser, und umschließt noch ein viel kleineres, scharf abgegrenztes rundes Körnchen (*a*), das Kernkörper-

No. 807. — 56. Jahrgang.

Donstag, 29. Dezember 1908

75 Pf. monatlich
Abonnementpreis für Berlin
Preis für den Rest des Reichs

Berliner Volks-Zeitung

mit täglichem Familienblatt und illustriertem Sonntagsblatt
Morgen - Ausgabe

Verlag: Carl Schenck, Berlin W.
Vertag: Ernst Siebel, Berlin SW.

Verkaufsstelle: Jentzeners Straße 10/11
Anzeigenpreis: 10 Pf. pro Zeile

Druck: Carl Schenck, Berlin W.
Vertag: Ernst Siebel, Berlin SW.

Säulungen der Wissenschaft.

von Ernst Haeckel.

Am 24. Dezember 1908.

Die jährlichen Jubiläen aus den verschiedensten
Erdwissenschaften sowie durch viele interessante
Mitteilungen aus den letzten Jahren...

Die Grundgedanken des Darwinismus
Die Grundgedanken des Darwinismus sind im
Jahre 1859 im Buch 'On the Origin of Species'...

Die Anfänge und Entwicklung der
Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

Die Anfänge der Evolutionstheorie
Die Anfänge der Evolutionstheorie sind im
Jahre 1809 im Buch 'Zoonomia' von Erasmus...

πον τοῦ πικροῦ φαρμάκου τὸ ὁποῖον παίρνομεν—ὅταν μᾶς εἶναι ἀναπόφευκτον νὰ τὸ πάρωμεν—μέσα εἰς, ὅσον ἠμποροῦμεν, ἄλλα μίγματα. Ἴδου διατί ἐχρειάζοντο αἱ περιφράσεις καὶ αἱ περιπλοκαὶ καὶ ὀλόκληρος ἡ σελὶς μιᾶς καθημερινῆς ἐφημερίδος. Ἐκ τῶν τριῶν στηλῶν τῆς αἱ δύο περίπου γεμίζουν ἀπὸ τὰ προσφιλεῖ ἐπιχειρήματα τοῦ ἐρευνητοῦ: τὰς ὑβρεῖς ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον τὴν ἀφέλειαν νὰ πιστεύσουν εἰς τὰς πλαστογραφίας του. Μέρος δὲ τοῦ ὑπολοίπου καταλαμβάνουν εἰρωνεῖαι εἰς βάρος τῶν ἰδίων καὶ ἡ... ὁμολογία τῆς πλαστογραφίας (οἱ ἀναγνώσται μας οἱ γνωρίζοντες τὴν γερμανικὴν, μὲ τὴν βοήθειαν ἑνὸς φακοῦ δύνανται νὰ τὴν εὔρουν εἰς τὴν τελευταίαν παράγραφον τῆς δευτέρας στήλης) διηρηθισμένη μὲ δικαιολογίας ποὺ δὲν ἔχουν καὶ πολλὴν σχέσιν μὲ τὴν εὐπρέπειαν. Naί, λέγει, αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἦσαν πράγματι πλαστικά, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἔχει σημασίαν, διότι «μόλις» (!) $6-8^{\circ}/_{10}$ ἀπὸ τὰς δημοσιευόμενας εἰκόνας ἐμβρύων εἶναι πλαστικά!

Ὁ ἴδιος δηλαδὴ μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι ἔχει καὶ ἄλλας εἰκόνας πλαστὰς καὶ ὅτι διὰ δημοσίευσιν πλαστῶν εἰκόνων θὰ ἠδύναντο νὰ κατηγορηθοῦν πλεῖστοι ὅσοι ἐπιστήμονες! Ὁ Haeckel ὁμως, τυχαίως βέβαια, παραλείπει νὰ μᾶς πληροφορήσῃ ὅτι οἱ ἄλλοι ἐπιστήμονες, ὅταν στεροῦνται ἀκριβοῦς φωτογραφίας καὶ καταφεύγουν εἰς ἰδικὰ των σχεδιάσματα, ἔχουν τὴν εἰλικρινεῖαν νὰ γράψουν ὅτι πρόκειται περὶ σχεδιάσματος (Konstruction), πρᾶγμα ποὺ ὁ Χαϊκελ ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς νὰ τὸ κάμῃ, διαβεβαιώσας ἴσα-ἴσα, ὅτι πρόκει-

ται περὶ γνησίων φωτογραφιῶν ἐκ τοῦ φυσικοῦ. Ἐλησμόνησε λοιπὸν μίαν στοιχειώδους ἐπιστημονικῆς εἰλικρινείας ὑποχρέωσιν, ὅπως ἐλησμόνησε καὶ ὅτι καὶ ὅταν τυχὸν πρόχειρα αὐτοσχεδιάσματα χρησιμοποιῆ—πάντοτε ἐν εἰλικρινείᾳ—ἕνας ἐπιστήμων, ποτὲ δὲν ἀποπειρᾶται ἐπὶ τῶν σχεδιασμάτων αὐτῶν νὰ στηρίξῃ ὀλοκλήρους θεωρίας, ἀλλὰ τὰ χρησιμοποιεῖ μόνον δευτερευόντως. Ἐνῶ ἐδῶ βάσις τῆς θεωρίας εἶναι αὐταὶ αἱ πλασταὶ φωτογραφίαι! Εἶναι πράγματι ἀσύλληπτον εἰς τὴν φαντασίαν ἑνὸς ἀνθρώπου, ὅπως δὴποτε πολιτισμένου, ὅτι θὰ εὐρίσκετο ἐπιστήμων, καὶ μάλιστα ἀξιῶν νὰ εἶναι ἐκ τῶν ἡγετῶν ἑνὸς φιλοσοφικοῦ συστήματος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐξήτει νὰ στηρίξῃ μίαν θεωρίαν του ἐπάνω εἰς φωτογραφίας ποὺ εἶναι πλασταὶ! Καὶ θὰ ἦτο ἀπίστευτον ὄντως, ἂν δὲν εἶχομεν αὐτὸ τὸ ἄρθρον ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ὁ ἐπιστήμων αὐτὸς θὰ ἐξήτει νὰ δικαιολογηθῆ κατόπιν μὲ τὸν ψευδῆ ἰσχυρισμὸν ὅτι...καὶ ἄλλοι κάνουν τέτοια πράγματα καὶ μὲ τὸν ἄλλον παιδαριώδη ἰσχυρισμὸν, ὅτι...μὰ ἔχω γράφει καὶ ἕνα ἄλλο βιβλίον εἰς τὸ ὁποῖον αἱ εἰκόνες ποὺ παρατίθενται εἶναι γνήσιαι: διατί δὲν μὲ ἐπαινεῖτε διὰ τὰς γνησίας, ἀλλὰ μὲ κατηγορεῖτε διὰ τὰς πλαστὰς;

Εἶναι πράγματι ἀπίστευτα αὐτά, ἀλλὰ εἶναι ἡ πραγματικότης, ὅπως τὸ ἀποδεικνύουν αἱ ἐν τῷ παρόντι δημοσιευόμεναι φωτογραφίαι, ληφθεῖσαι...ὄχι κατὰ τὴν μέθοδον Χαϊκελ! Εἶχον λοιπὸν ἄδικον οἱ Semper, Vigand καὶ Pfaff ὅταν εἶπαν, κατόπιν τοιούτων ἀποκαλύψεων, ὅτι δὲν θεωροῦν πλέον εὐπρεπὲς νὰ συνεχίσουν τὴν συζήτησιν μὲ τοιοῦτον ἄνθρωπον;

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΕΝΟΣ ΛΑΟΥ

A

Ἐνα δράμα παίζεται, φοβερό στὴ μοναδικότητά του. Χιλιάδες χρόνια τώρα διαρκεῖ τὸ δράμα αὐτό—καὶ τίποτε δὲν μᾶς λέει πὼς ἐφθάσαμε στὴν τελευταία προᾶξι του. Θεαταί, ὅλη ἡ ἀνθρωπότης. Ἐπὶ σκηνῆς ἕνας λαὸς ὀλόκληρος. Ἐνας ὀλόκληρος λαὸς ἐμφανίζεται σὰν ἥρωας στὸ δράμα αὐτό: Τὸ ἑβραϊκὸ δράμα.

Ἐξαιρετικὸς λαός! Χιλιάδες χρόνια τώρα μᾶς ἔδωσε τὴ Βίβλο του! Κι' ἀπὸ τότε... μπορεί κανεὶς νὰ πῆ ὅ,τι θέλει γιὰ τὸ βιβλίον αὐτό—ἕνα πρᾶγμα ὅμως δὲν μπορεί νὰ ἀρνηθῆ: Ὅτι κανένα ἄλλο βιβλίον δὲν ἀψηχόλησε τὴν ἀνθρωπότητα ὅσο αὐτό. Βιβλιοθηκὲς ὀλόκληρες ἔχουν γραφτῆ ἐπάνω σὲ μερικὲς ἀράδες—στὶς εἴκοσι ἀράδες ποὺ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. Κι' αὐτὴ τὴ στιγμή πόσοι σοφοὶ σ' ὅλον τὸν κόσμον δὲν καταγίνονται πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ ἐρημεύσουν, μ' ὅποιαδήποτε ἔστω πρόθεσι, αὐτὲς τὶς ἀράδες, καὶ πόσες χιλιάδες πιστοὶ δὲν διαβάζουν τὸ βιβλίον αὐτό, ποὺ τώρα κυκλοφορεῖ ὅσο κανένα ἄλλο στὶς κἀπου ὀκτακόσιες γλῶσσες ποὺ ἔχει μεταφρασθῆ.

Μᾶς ἔδωσε τὴ Βίβλο ὁ λαὸς αὐτός. Καὶ μᾶς τὸ λέει. Καὶ καμαρώνει... Τραγικὸ καμᾶρι! Ἀνοίγομε τὴ Βίβλο καὶ προστὰ στὰ μάτια μας πετιέται ἡ ἀπαρχὴ τοῦ δράματος! Οἱ θρηνοὶ γιὰ τὸ κατάντημα τοῦ περιουσίου λαοῦ. Τοῦ λαοῦ ποὺ εἶναι λαὸς ἐξαιρετικὸς—καὶ ὅμως λαὸς δυστυχισμένος! Λαὸς περιούσιος καὶ ὅμως λαὸς ποὺ δοκιμάζει ἐπάνω του τὴν ἐγκαταλειψί, τὴν τιμωρία...

Καὶ ξεφυλλίζομε τὴ Βίβλο. Τὴ νέα Βίβλο. Γιατί κι' αὐτὴν ὁ ἴδιος λαὸς μᾶς τὴν παρέδωσε—κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦλάχιστον. Καὶ πάλι σκοντάβομε σ' ἄλλες τραγικὲς λέξεις: «Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν!» Φοβερὴ αὐτοκαταδίκη. Κι' ὅμως, τί προφητεία!

Ἐσεῖς ὅλοι, ἔσεῖς ποὺ νομίζετε πὼς στὴ σοφία σας ἀντίκειται νὰ πιστεύετε στὶς προφητείες, ἔλατε λοιπὸν ἔσεῖς. Πέστε μου! Τοῦλάχιστον τούτῃ ἡ προφητεία δὲν ἐβγῆκε ἀληθινὴ; Δὲν ἐπραγματοποιήθηκε, αὐτὴ τοῦλάχιστον;

B

Καὶ πὼς ἐπραγματοποιήθηκε! Δύο χιλιάδες χρόνια τώρα τὸ δράμα συνεχίζεται. Ποιὸ δράμα; Ὅχι τοῦ ἐξαφανισμοῦ! Λαοὶ φεύγουν, ἐξαφανίζονται—αὐτὸ εἶναι φυσικόν. Ἡ φθορὰ τοῦ φθαροῦ. Λαοὶ ποὺ εἶχαν ἄλλοτε κατατρομάξει τὸν Ἰσραὴλ, τώρα εἶναι ἀγνωστοί. Ἐξαφανίσθησαν, ἀπέθαναν. Καὶ ὁ Ἰσραὴλ μένει... γιὰ νὰ ζηλεύη τοὺς πεθαμένους!

Βέβαια, γιὰ νὰ τοὺς ζηλεύη. Κυττάξετε τὸν ἑβραῖον ποὺ κρύβει τὴν καταγωγὴν του. Ποὺ βαπτίζεται,—στὴν ἐπίφρασι φυσικά—ἀλλάζει τὸ ὄνομά του, πετάει μακριὰ του κάθε τι ποὺ τὸν συνδέει μὲ τὸν λαὸ αὐτὸν τὸν τραγικόν. Καὶ πού, κατόπιν, μιὰ ματιὰ στὸν καθρέπτη...—καὶ ὅμως ζῆ, ζῆ ὁ Ἰσραὴλ μέσα του, μέσα στὸν κομψὸν αὐτὸν Εὐρωπαῖον ποὺ δὲν θέλει ν' ἀκούσῃ γιὰ τοὺς ὁμοφύλους του. Ὁλος ὁ Ἰσραὴλ μέσα του. Πὼς θὰ ἤθελε νὰ ἐκρυβόταν στὸ ἀχανές. Γιατί ἄρα γε σ' αὐτὸν ζῆ ὁ Ἰσραὴλ, αὐτὸς ὁ Ἰσραὴλ ποὺ ἐδιάβηκε τὴν Ἐρυθρὰ καὶ ἔπειτα ἐσύρθη στὴν Βαβυλῶνα καὶ ὕστερα ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Πιλάτον νὰ τοῦ σταυρώσῃ τὸν Βασιλέα του; Ἀχ, πὼς θὰ ἤθελε νὰ μὴν ἐζοῦσε μέσα του ὅλο αὐτὸ τὸ παρελθόν—ὁ Ἰσραὴλ νὰ εἶχε ἐξοφλήσει ἐντελῶς, ὅπως ἐξώφλησε ἡ Βαβυλῶν καὶ τόσοι ἄλλοι λαοὶ ποὺ συνήνησε στὸ διάβα του ὁ ἑβραῖος!

Τὰ λὲν αὐτὰ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἑβραῖοι μεταῦ τους. Ἔτσι π. χ., ἕνα βιβλίον τοῦ Prinz, ποὺ εἶναι τώρα ἀρχιροαβῖνος, στὴ Νέα Ὑόρκη νομίζω, «Ἐμεῖς οἱ Ἑβραῖοι»: Τί δὲν ἔχομε κατορθώσει. Καὶ ὅμως! Ἐδῶ εἶναι ἡ δυστυχία μας. Εἴμαστε

ένας λαός—σ' ό,τι άφορᾷ εἰς τὸ νὰ τραβᾷμε ὁ ἕνας τὶς ἁμαρτίες τοῦ ἄλλου. Ἄλλὰ δὲν εἴμαστε ἕνας λαός, σ' ό,τι ἀναφέρεται στὴν ἐνότητα, στὸ ἕνα σῶμα, στὴ χαρὰ καὶ τὴ δύναμι πὺ δίνει ἡ ἐνότης ἑνὸς λαοῦ πὺ ἔχει μιὰ ζωὴ, μιὰ ψυχὴ, ἕνα παλμό, μιὰ πιπιρίδα!

Γ

Καὶ πῶς νὰ τὰ ἔχη; Για νὰ γίνουν αὐτά, για νὰ ὑπάρξῃ ἕνας λαός πραγματικός, μ' ὅλη τὴ σημασία τῆς λέξεως, χρειάζονται μερικὲς προϋποθέσεις. Καὶ αὐτὲς δὲν βρίσκονται σ' ό,τι κύτταξε νὰ μαζέψῃ για δικὰ του ὁ Ἰσραήλ. Οὔτε σιὰ πρόβατα, οὔτε σιὰ μέλι, οὔτε σιὰ γάλα, οὔτε σιὰ χουσάφι, οὔτε σιὰ διάφορα χαρτιὰ πὺ παίζονται σιὰ Χρηματιστήρια τοῦ κόσμου. Εἶναι πνευματικὲς προϋποθέσεις. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἔκατάλαβε ὁ Ἰσραήλ, μ' ὅλη τὴν ἔξαιρετικὴ ἔξυπνάδα. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι τὸ δρᾶμα.

Νομίζω πῶς ἀκούω ἀκόμη τὴ φοβερὴ φωνὴ πὺ εἶναι σιὰ Βίβλο ἀποτυπωμένη: «...Ἰσραήλ δέ με οὐκ ἔγνω, ὁ λαός μου οὐκ συνῆκεν». «Οὐκ ἔγνω». Καὶ ἔτσι ὁ Ἰσραήλ «οὐκ συνῆκεν» οὔτε τὸν πνευματικὸ ἔκείνο κόσμο πὺ δίνει νόημα σιὰν ἀνθρώπινη ζωὴ! «Οὐκ συνῆκε». Στ' ἀλήθεια! Κυττάξετε τὴν ἑβραϊκὴ διανόησι. Ἄν βγάλῃ κανεὶς ἀπὸ τὴ μέση διάφορες ἔξαιρέσεις—ἐμεῖς ἐδῶ σιὰν Ἑλλάδα ξέρουμε μιὰ τέτοια ἔξαιρέσι φωτεινὴ, τὸν Γιοσέφ Ἐλιγιά—κατὰ βάσιν ἡ ἑβραϊκὴ διανόησις ἐζήτησε νὰ πετάξῃ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ὁ,τι πνευματικὸ. Ἡ ἑβραϊκὴ διανόησις ἐστάθηκε σιὰν κύριο, ἀντιπροσωπευτικὸ τῆς τύπο ὑλιστικὴ διανόησις(*). Κάτι παραπάνω: Μᾶς ἔδωκε τὸν τύπο τῆς ὑλιστικῆς σκέψεως. Ὁ Ἰσραήλ μᾶς ἔδωσε τὸν τύπο τοῦ ὑλιστοῦ, τοῦ συνεποῦς ὑλιστοῦ!

(*) Αὐτὸ δὲν ἔχει καθόλου τὴν ἔννοια τῆς ἀποκλειστικότητος. Ὑλισταὶ σάν τοὺς Mole-schott, Büchner, Haeckel, «ὀρθολογισταὶ» σάν τοὺς Schopenhauer καὶ Nietzsche δὲν ἦσαν Ἑβραῖοι. Ἀλλὰ ἡ Ἑβραϊκὴ «διανόησις» εἶναι εἰς τὸν χαρακτηριστικὸν τῆς τύπον ὑλιστικῆ, ἢ, πάντως, ὀρθολογιστικῆ.

Τραγικὴ καὶ αὐτὴ ἀλήθεια! Μὰ ὄχι δύσκολη σιὰν ἐξηγήσι τῆς. Ὁ Ἰσραήλ εἶχε βέβαια τὴ Βίβλο του, τὸ Νόμο του, πὺ ἦταν σιὰ ἀλήθεια ἄλλοτε τὸ καμάρι τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ καύχημά του. Μ' αὐτὸν τὸν Νόμο ὁ Ἰσραήλ εἶχε τὸν Ὁδηγητὴ, τὸν συνεκτικὸ ἔκείνο δεσμό, πὺ τοῦ ἔδινε καὶ τὶς πνευματικὲς προϋποθέσεις για νᾶναι ἕνας λαός μὲ ὄντοτητα ὀργανικὴ καὶ μὲ δύναμι. Μὰ ὁ νόμος αὐτὸς ἦταν δεμένος σιὰ ὅρια τοῦ χρόνου. Κάποτε τὰ ὅρια αὐτὰ φάνηκαν μπροστὰ σιὰν Ἰσραήλ ὅτι εἶχαν ἐγγίσει. «Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου» ἦλθε πειὰ καὶ ὁ νόμος ἐπάληωσε. Νέο πνεῦμα, νέες κατευθύνσεις πνευματικώτερες δόθηκαν σιὰν Ἰσραήλ—μιὰ Νέα Διαθήκη—καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ τοῦ δόθηκε μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία.

Μὰ ὁ Ἰσραήλ—ἡ ἱστορία εἶναι γνωστὴ πειὰ. Ἐνα παράξενο φυλετικὸ πείσμα τὸν ἔκαμε νὰ πετάξῃ, νὰ πολεμήσῃ μὲ λύσσα, ἔκείνο ἀκριβῶς πὺ θὰ ἐδόξαζε τὴ φυλὴ του ἀνάμεσα σ' ὅλα τὰ ἔθνη! Ὅποιος ἀναζητᾷ παραδείγματα ὀμαδικῶν τυφλώσεων, θὰ βρῇ ἐδῶ ἕνα. Μὲ τὸν Χριστιανισμὸ ὁ Ἰσραήλ εὑρίσκει μιὰ εὐκαιρία νὰ δοξασθῇ μέσα σιὰ ἔθνη. Καὶ ὅμως, τὴν ἐκτύπησε, τὴν ἐκλώτισε, τὴν εὐκαιρία αὐτὴ. Ἐπειτα ὅμως;

Δ

Ἐπειτα...ἔπειτα ἦλθε τὸ πνευματικὸ κενόν. Ὁ Ἰσραήλ ἔκλεισε τὴν πόρτα τῆς ψυχῆς του μπροστὰ σιὰν νέο πνεῦμα, μ' ὅλο πὺ τὸ πνεῦμα αὐτὸ μέσα σιὰν Ἰσραήλ ἐφύσηξε για πρώτη φορὰ. Τί τοῦ ἔμεινε τότε; Ἡ προσκόλλησις σιὰν παλῆν πνεῦμα. Σιὰν παλῆν πνεῦμα, πὺ δὲν ἦταν ὅμως πειὰ τὸ παλῆν. Γιατί ὁ Ἰσραήλ τοῦ ἔδωσε νέο περιεχόμενον. Τὸ παρεμῶρφωσε σὲ μιὰν ἀντίδρασι κατὰ τοῦ νέου πνεύματος. Αὐτὸ τὸ νόημα ἐπῆρε πειὰ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη σιὰ χέρια τοῦ Ἰσραήλ. Μὰ ἔτσι, ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἔχασε τὸ νόμμά τῆς. Ἐγινε μιὰ ἀπλὴ ἀντίδρασις, γαρνιρισμένη μὲ ὅλα τοῦ ἑβραϊκοῦ φανατισμοῦ τὰ παραγεμίσματα.

Ἀλλὰ φυσικὰ αὐτὸ δὲν μποροῦσε νὰ κρατήσῃ. Ἐνα τέτοιο, ψεύτικο, ξένο ἀπὸ τὴ ζωὴ κατασκευάσμα δὲν μποροῦσε πειὰ

νά είναι ή βάσις για τήν πνευματική ζωή ἑνὸς λαοῦ. Καὶ ἔτσι ὁ Ἰσραήλ ἔχασε κάθε πνευματική βάσι. Τὸ νέο πνεῦμα, τοῦ Σταυροῦ, τὸ ἐκλώτισσε μὲ μῖσος. Τὸ παλαιό, τὸ παρεμόρφωσε ὡς πὺν τὸ ἐστέρησε ἀπὸ κάθε ἀξία. Ὁ Ἑβραῖος πὺν δὲν ἤλθε στη νέα πίστι ἀπὸ μῖσος πρὸς αὐτήν, πὺν δὲν μπορεῖ νὰ μείνη στὴν παλιά—γιατί αὐτὴ πειὰ μόνη της δὲν ἔμπνεει, στ' ἀλήθεια, κανένα—ἔχασε κάθε πίστι, καὶ μαζί μ' αὐτὴν κάθε δυνατότητα για μιὰ πνευματική ζωή. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα; Ἡ νέκρα. Νέκρα σ' ὄλες τὶς πνευματικὲς παραδόσεις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Καὶ ἡ νέκρα αὐτὴ ἔφερε μιὰν ἀπαισιοδοξία, ἕνα μαρασμό, πὺν φαίνεται σὲ κάθε πνευματικὴ ἔκφανσι τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, στὴν ποίησί του ἀκόμα, στὶς λαϊκὲς του παραδόσεις, στὶς λαϊκὲς ἐλπίδες—ὅπως πολὺ ὠραῖα μᾶς τὰ περιέγραψε ἕνας ἄλλος Ἑβραῖος, ὁ Jean Tharaud σὲ μιὰ διάλεξι πὺν ἔγινε τὸν περασμένο Δεκέμβριο στὸ Παρίσι (ἐδημοσιεύθη στὸ περιοδικὸ «Conferencia», στὸ τεῦχος τῆς 1 Μαΐου 1938).

Καὶ ὅμως ὁ Ἰσραήλ, ἡ ἑβραϊκὴ διανόησις, δὲν ἔχασε κάθε πόθο για ἕνα πνευματικὸ προσανατολισμό. Καὶ νόμισε ὅτι τὸν βρῆκε. Ἄφησε τὶς «Διαθῆκες» καὶ ἐστράφη σὲ κάτι πὺν τοῦ ἐφάνηκε νὰ λάμπη σὰν χουσάφι καθαρὸ. Ἦταν τότε πὺν ὁ «ὀρθολογισμὸς» ἔκανε τὶς πρῶτες κατακτήσεις του. Ἐδῶ εἶναι ἐκεῖνο πὺν ζητᾶμε! Καὶ ἡ ἑβραϊκὴ διανόησις ἐρρίχθηκε ὀλόψυχα στὸν «ὀρθολογισμό». Ἡ πέννα ἡ ἑβραϊκὴ, ἡ γλῶσσα ἡ ἑβραϊκὴ, τὸ χρῆμα τὸ ἑβραϊκὸ, ἐτέθησαν στὴ διάθεσι τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Στὸν ὀρθολογισμό ἡ ἑβραϊκὴ διανόησις ἐζήτησε τὸ πνευματικὸ ἔρμα τοῦ Ἰσραήλ.

Για κάμποσα χρόνια ὁ Ἰσραήλ ἐφάνηκε νὰ θριαμβεύη. Ὁ ὀρθολογισμὸς εἶχε γίνεи ἄλλως τε τῆς μόδας—κυρίως ἀπὸ ἑβραῖους συγγραφεῖς. Κι' ὕστερα ὁ ὀρθολογισμὸς ἐπῆρε κι' ἕνα ἄλλο περιεχόμενο. Ἐγίνε χουζοῦρι, ἔγινε ἕνας βολικὸς κανὼν για τὴ ζωή. Μιὰ βολικὴ ἠθική, μιὰ βολικὴ συμβίωσις, μιὰ βολικὴ ζωή....

Βολικὴ...εὐκόλη για τὴν ὕλη. Μὰ ὄχι για τὸ πνεῦμα. Τὸ πνεῦμα ζῆ καὶ θεριεύ-

ει μὲ τὸν ἀγῶνα. Καὶ ὁ Ἰσραήλ ἐξέμαθε τὸν ἀγῶνα. Καὶ σιγά-σιγά τὸ πνεῦμα ἐκούρνιαξε. Καὶ ἔτσι σὲ λίγο ἐφανερώθηκε ἡ μαύρη ἀλήθεια. Ἡ ἀλήθεια πὺν ἦταν (ἐδῶ εἶναι τὸ κατάντημα!) ὁ θάνατος! Ὁ θάνατος τοῦ πνεύματος! Ὁ θάνατος τοῦ ἀνθρώπινου στὸν ἄνθρωπο. Πίσω ἀπὸ τὸ κάλυμμα τοῦ περιφήμου «ὀρθοῦ λόγου» ξεφανερώθηκε ὁ πειὸ στυγνὸς καὶ ὁ πειὸ συνεπὴς ὕλισμός. Ὁ ἄνθρωπος...πὺν δὲν εἶναι κᾶν ἕνα ζῶο στὴ φυσιολογικὴ του κατάστασι. Ὁ ἄνθρωπος—τόσα κιλὰ κρέας! Αὐτὴ ἡ συνέπεια, ἡ ἀναπότρεπτη συνέπεια τοῦ ὕλισμοῦ, αὐτὴ ἔμεινε για πνευματικὸ καταφύγιο τοῦ Ἰσραήλ, για συνεκτικὸς δεσμὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ!

Ε

Κι' ἔτσι ἀνατράφηκαν γενεές. Κι' ἔχουμε τώρα τὴν τυπικὴ ὀρθολογιστικὴ—ὑλιστικὴ γενεὰ τοῦ σύγχρονου ἑβραίου. Τοῦ ἑβραίου πὺν ζητᾶ ὅ,τι χρειάζεται στα τόσα κιλὰ σάρκα! Πὺν δὲν τὸν συγκινεῖ πειὰ τίποτε, πὺν δὲν μπορεῖ ν' ἀνεβῆ παραπάνω ἀπὸ τὴν ὕλη, πὺν δὲν σὲ καταλαβαίνει πειὰ ἂν τοῦ μιλήσης για κάτι πὺν νὰ εἶναι παραπάνω ἀπὸ τὴ σάρκα...

Κι' ὅμως ἀκόμα κι' ἡ σάρκα—ἡ ἀνθρώπινη σάρκα—για νὰ ζῆση πρέπει νὰ βρῆ κάτι παραπάνω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της για νὰ ἀκουμπήση ἐπάνω του. Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς τοῦ τό'κρυσαν τοῦ Ἰσραήλ οἱ «πνευματικοί» του ὀδηγοί! Μὲ τὰ παραπλανητικὰ λόγια τοῦ ὕλισμοῦ τὸν ἔπεισαν νὰ λατρεύη μόνο τὸ τομάρι του. Καὶ τὸ τομάρι, βέβαια, δὲν φθάνει, για νὰ περῶση κανεὶς μιὰ δοκιμασία!

Ϛ

Περνάει βέβαια ὁ λαὸς αὐτὸς περιπέτειες. Μὰ μποροῦν αὐτὲς οἱ περιπέτειες νὰ συγκριθοῦν μὲ τὰ ὅσα ὑπέφερε ὁ δικὸς μᾶς ὁ λαὸς τετρακόσια τόσα χρόνια; Κι' ὅμως για συγκρίνετε τοὺς δύο λαούς! Για συγκρίνετε πῶς πέρασε ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς τὴν δοκιμασία του καὶ πῶς περνᾶ ὁ Ἰσραήλ τὴ δικὴ του! Ἐκεῖνα τὰ χρόνια τῆς ἑλληνικῆς σκλαβιάς, πὺν προκαλοῦν ἕνα ρῖγος ἀπὸ συγκίνησι, για τὸν ἀνώτε-

ρο πνευματικό καθαρό πού έπροξένησαν. Λίγο θές νά νοσταλγήσης τέτοια χρόνια, τὰ χρόνια τῆς θαυματουργίας τοῦ πνεύματος! Καί συγκρίνατε τὰ χρόνια αὐτά, συγκρίνατε τὸν δοῦλο Ἑλληνα ἀγράμματο, μὰ πνευματικό ἄνθρωπο, μὲ τὸν σημερινὸ μορφωμένο ἀλλὰ ἀξιοθρήνητο Ἰσραηλίτη, ἀπληπισμένο ναυάγιο, μ' ὄλο πού ἡ δοκιμασία πού περνᾷ δὲν ἔχει οὔτε ἓνα ἐλάχιστο ποσοστὸ ἀπὸ τὴν φοβερότητα τοῦ καμινιοῦ πού ἐδοκίμασε ὁ λαός μας!

Δὲν εἶναι λοιπὸν στίς ἐξωτερικὲς συνθήκες ἢ ἐξαιρετικότης τοῦ δράματος! Τὸ ἔβραϊκὸ δράμα εἶναι κυρίως ἐσωτερικό. Ὁ Ἰσραήλ ἔχει χάσει πρῶτα ἀπὸ ὅλα τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Αὐτὸ εἶναι! Κι' αὐτὸ τὸν κάνει ὀλοτέλα ἀνυπεράσπιστο μπροστὰ στίς ἐξωτερικὲς περιπέτειες πού περνᾷ. Λαοὶ πολλοὶ ἐπέρασαν πολὺ χειρότερα βάσανα. Μὰ αὐτοὶ εἶχαν πνευματικὴ ζωὴ μέσα τους. Κι' ἂν ἔχαναν χῶρες καὶ πλούτη, ἔμενε τὸ πνεῦμα, ἔμενε ἢ πίστις, ἔμενε ἢ ζωὴ. Γιατὶ τὸ πνεῦμα εἶναι ἐλεύθερο καὶ δὲν σκλαβώνεται, οὔτε ληστεύεται. Καὶ ἡ περιπέτεια ἔφερνε ξανάειωμα καὶ νέα ζωὴ. Μὰ ὁ Ἰσραήλ, ὅπως τὸν κατάντησε ὁ ὕλισμός; Αὐτὸς ἐτοποθέτησε τὸ εἶναι του σὲ ἀγαθὰ πού δίνονται καὶ πέρνονται. Καὶ τώρα, ἅμα τοῦ πάρης τὰ ἀγαθὰ αὐτά, τοῦ πέρνεις ὅλη του τὴν ὑπαρξί. Ὁ Ἰσραήλ πού ἔχασε τὸ πνεῦμα καὶ ἔχασε τὴν πίστι καὶ ἔχασε τὸν ἡρωϊσμό καὶ ἔχασε τὴ θυσία, ἔχασε στὸ τέλος καὶ τὴ ζωὴ. Ἀδυσώπητη συνέπεια—μὰ συνέπεια ἀναπόφευκτη...

Z

Τάχα νὰ μὴν τὰ πολυλέω; Τάχα νὰ μὴν εἶμαι ὑπερβολικὸς ὅταν μιλῶ ἔτσι γιὰ τὸν ὄλο Ἰσραήλ; Τάχα νὰ μὴν ὑπάρχη καὶ στὸν σημερινὸ Ἰσραήλ ἓνα κατάλοιπο, ἔνας πυρὴν ὑγιῆς καὶ ἐλπιδοφόρος; Δὲν ὑπάρχει ἄρα γε στὸν Ἰσραήλ ἢ μερὶς ἐκείνη πού μέσα της τὸ πνεῦμα δὲν πέθανε, ὅσο κι' ἂν κοιμήθηκε; Ἴσως. Ἦ, καλύτερα, δὲν πιστεύω ὅτι δὲν ὑπάρχει τὸ «κατάλειμμα» αὐτό. Ὑπάρχει. Δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ὑπάρχη. Οὔτε μποροῦμε νὰ ποῦμε τὸ ἀντίθετο. Ὅπως οὔτε μποροῦμε νὰ κρίνουμε τὴ φυλὴ αὐτὴ ἔμεις. Δὲν κρίνουμε κανένα, οὔτε ἔχουμε ἀρμοδιότητα νὰ κρίνουμε τὸν ἄνθρωπο ὡς ἄνθρωπο. Ἐμεῖς τὴν πλάνη κρίνουμε. Τὸ ψέμμα πού σ' αὐτὸ ζήτησε ἀποκοῦμπι ὁ Ἰσραήλ. Βέβαια ὅμως ὑπάρχει καὶ ἡ καλή, ἡ ὑγιῆς, ἡ ἀδιάφθορη μερίδα. Ὑπάρχει καὶ περνᾷ κι' αὐτὴ ἀπὸ τὸ χωνευτήριο. Κι' ὅταν οἱ χρόνοι τῆς καθάρσεως συμπληρωθοῦν, ὅταν ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος φύγη γιὰ νὰ δώσῃ τὴ θέσι του στὸν πνευματικὸ ἄνθρωπο, τότε θὰ δοθῇ στὸν Ἰσραήλ αὐτόν—ὅσο ὀλιγάριθμο ποίμνιο καὶ ἂν εἶναι—μιὰ νέα εὐκαιρία. Ἡ εὐκαιρία νὰ μαρτυρήσῃ στοὺς ἀνθρώπους, στοὺς ἀφελεῖς ἀνθρώπους—κι' ἔχομε στὸν τόπο μας πολλούς—καὶ νὰ τοὺς διδάξῃ τί θὰ πῆ πίστις γιὰ τοὺς λαοὺς καὶ γιὰ τὰ ἄτομα καὶ τί σημασία ἔχουν ἐκεῖνα πού μερικοὶ ἔξυπνοι, στέκοντας μὲ ἐπιμέλεια μακρὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ, ὠνόμασαν «σάπια ἰδανικά».

B. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ

ΚΡΙΝΟΥΛΑ

ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΟ ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΒΡΑΝΑΣ ΛΟΥΦΗΣ, σαράντα χρόνων περίπου.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΕΡΩΝΗΣ, γιατρός, φίλος του, της ίδιας ηλικίας.

ΚΥΡΙΟΣ ΛΑΝΤΑΝΗΣ, γέρος 60 χρόνων, όχι καταβεβλημένος.

Η ΚΥΡΙΑ ΛΑΝΤΑΝΗ, νεώτερή του, αλλά πολύ εξησθημένη.

ΚΡΙΝΟΥΛΑ ΛΑΝΤΑΝΗ, μικρό κοριτσάκι τους.

ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ, ως πενήντα ετών.

ΕΝΑΣ ΜΙΚΡΟΥΛΗΣ

ΠΡΩΤΗ ΕΙΚΟΝΑ

Στή βεράντια του σπιτιού των Λαντάνη, ένα ανοιξιάτικο πρωινό. Η πόρτα του σπιτιού προς τα δεξιά άρριστερά και στο βάθος μεγάλο περιβόλι. Τριγύρω έξοχικες πολυθρόνες και τραπέζι. Όταν ανοίγει η αψαλα, ο Βρανάς Λούφης ερχεται από άρριστερά, μαζί με τον Πέτρο Βερώνη.

ΠΕΤΡΟΣ. (Κυτιάζοντας τριγύρω). Όραίο σπίτι, ε Βρανά, δέν θάχης αντίρρησι νά κάνης περίπατο κάθε πρωί σ' αυτό τ' όμορφο περιβόλι; Σέ ζηλεύω, μωρέ παιδί μου, πού θά μείνης εδω πέρα.

ΒΡΑΝΑΣ. (Φαίνεται θλιμμένος. Αντί γι' απάντησι περνά τó χέρι του στήν πλάτη του Π. και τόν σφίγγει λίγο επάνω του, με εγνωμοσύνη).

ΠΕΤΡΟΣ. Μά τó πειό σπουδαίο είναι οί άνθρωποι πού μένουν εδω. Νά τούς γνωρίσης μόνο και θά ιδής... (χιτυπά τó κουνδοῦνι). Δέν εφανταζόμουν πώς υπήρχαν πειά τέτοιοι τύποι στόν κόσμο. Κάθε φορά πού μπαίνω στο σπίτι τους, όταν περνάω τó κατώφλι τής μεγάλης εξώπορτας και προχωρώ στο δρομάκι με τά πολλά βότσαλα, έχω ένα αίσθημα σαν εκείνο πού κάνει τούς πιστούς τούρκους νά βγάζουν τά παπούτσια τους όταν μπαίνουν σε τζαμί! Θέλω κι' εγώ ν' αφήσω

απ' έξω τόν εαυτό μου όλόκληρο, όλη τή φασαρία και τó κακό τής πολιτείας.

ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ. (ανοίγει τήν πόρτα με θερμότητα :) "Α, ó κύριος Βερώνης! Καλημέρα σας, καλώς ώρίσατε. Τί κριμα πού λείπουν οί κύριοι! Μά θά πάω νά τούς βρω. Περάστε νά καθήσετε.

ΠΕΤΡΟΣ. Καλημέρα, καλημέρα. Ευχαριστούμε. "Όχι, δέν πειραζει. Ξέρεις πού έχουν πάει;

ΥΠΗΡ. (στενοχωρημένα). "Όχι, δέν μου είπαν. Κάνουν έναν περίπατο κάθε πρωί. Μά δέν θ' άργήσουν, όπου νάναί θά φανούν. (σαν νά τής ερχεται μιá ιδέα). Μου φαίνεται όμως πώς τράβηξαν κατά δω (δείχνει). "Αν πάω λίγο γρήγορα, σίγουρα θά τούς προφτάσω.

ΠΕΤΡΟΣ. "Όχι, όχι δέν είναι ανάγκη (κάθεται). Θά καθήσουμε εδω και θά ξεκουραστούμε ως ότου νάρθουν. "Ελα, Βρανά, κάθησε συ από δω, νά βλέπης και τή θάλασσα πού τήν αγαπάς. Και σύ, Κατίνα παιδί μου, φέρε μας κάτι νά πιούμε, αφού θέλεις τόσο πολύ νά μάς περιποιηθής. Και ξέρεις τί; Γάλα! "Ε, Βρανά, άς τους νά πών νά χαθούν οί παλιοκαφέδες...

ΒΡΑΝΑΣ. Ναι, έχεις δίκηο.

ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ. Θά πάω άμέσως.

ΒΡΑΝΑΣ. (άργά). Είναι λοιπόν πραγματικά ώραία εδω πέρα. Αισθάνεται κανείς τόση ήσυχία τριγύρω.

ΠΕΤΡΟΣ. Είδες, είδες; (με ύφος κάπως μυστηριώδες). "Αν θέλης μάλιστα, κάνω και τόν προφήτη και σου προλέγω πώς εδω μέσα θά τελειώση και τó δραμα σου....

ΒΡΑΝΑΣ (λυπημένα). "Α, όσο γι' αυτό..

ΠΕΤΡΟΣ. Τί;

ΒΡΑΝΑΣ. "Επαψα πειά και νά τó ελπίζω. "Αλλωστε δέν πρέπει ούτε νά μου τó εύχεται.

ΠΕΤΡΟΣ. Γιατί;

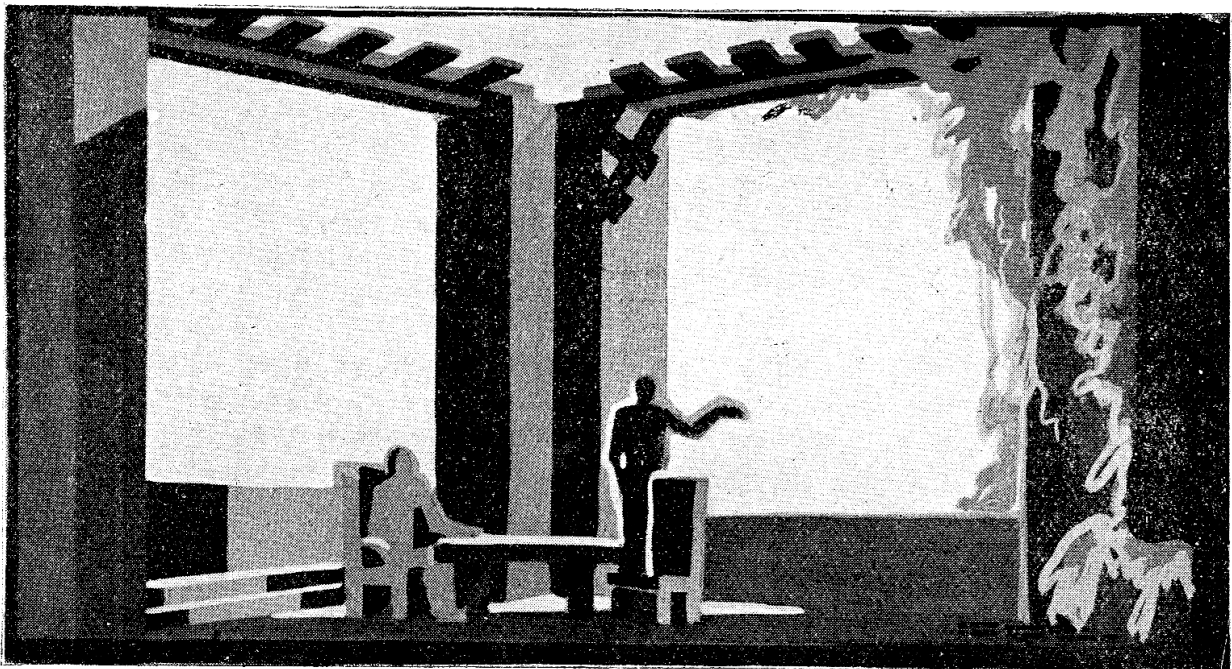
ΒΡΑΝΑΣ. Γιατί αυτός ο καϋμός να βρω το παιδί μου, μούκαμε καλό. Τώρα μόλις έγινα λίγο άνθρωπος...

ΠΕΤΡΟΣ. Μπράβο!... Ξέρεις Βρανά, ότι δεν σου λέω ποτέ ψέμματα. Λοιπόν πρέπει να σου πω ότι σκέπτεσαι σωστά. Μου κάνει μάλιστα γούστο να σου όμολογήσω, πώς αν δεν σ' έβλεπα να ύποφέρης απ' αυτό τον πόνο, παρ' όλη την παληά μας γνωριμιά, όσο κι' αν τα οικονομικά σου είναι σκοϋρα, δεν θα τ' ά-

θυσίεις σου;... "Αφησες τις δουλειές σου, το Νοσοκομείο... Σε είδα τί έτράβηξες για να ξεκολλήσης.

ΠΕΤΡΟΣ. "Ελα, έλα, μην τὰ πέρνης τοίς μετρητοίς ό,τι σου λέω. Η αλήθεια είναι πώς με τον κ. Λαντάνη τάχα κανονίσει όλα με αλληλογραφία. Μπορούσες ναρχόσουν και μόνος σου, αλλά... (γελάει) βρήκα πρόσχημα να τὸ σκάσω κι' εγὼ λιγάκι και ν' ανασάνω έτοϋτον τον άερα.

ΒΡΑΝΑΣ. Μακάρι νάναι έτσι. Έχεις δίκιο, άλλωστε, να θέλγης ν' ανασάνης λίγο.

«... Αισθάνεται κανείς τόση ήσυχία τριγύρω...»

πεφάσιζα να κάμω μιās μέρας ταξίδι για να σε συστήσω έδῶ στο φίλο μου τον Λαντάνη.

ΒΡΑΝΑΣ. Πόσο καλός είσαι Πέτρο...

ΠΕΤΡΟΣ. (τον κοιτάζει με άπορία). Μωρέ Βρανά, έγινες άγνωριστος. Σε είχα φούρα από χρόνια, από τον καιρό που έμαθα για τὸ παιδί... (φαίνεται σὲ άμηχανία) Ναι, από τότε πού... έμαθα πὼς τὸ έχεις εγκαταλείψει. "Ας τα, καϋμένε. Σε είχα φούρα λοιπόν. Και μ' άρέσει να σου τὰ λέω έτσι χωρίς ευγένειες, να βγάλω τὸ άχι μου. Μά εσύ με άφοπλίζεις... Σε βρίζω και σύ μου λες πὼς είμαι καλός...

ΒΡΑΝΑΣ. Μά μήπως δεν βλέπω τίς

ΠΕΤΡΟΣ. Χμ... Κι' όμως δεν έννοῶ τον φυσικόν άερα. Ξέρεις ποιὸ είναι τὸ αληθινὸ θέλγητρο αὐτοῦ έδῶ τοῦ περιβάλλοντος; Οί άνθρωποι, ιδίως εκείνος ὁ γέρο-Λαντάνης...

ΒΡΑΝΑΣ. Τὸ καταλαβαίνω κι' απ' τὴ γενναία χειρονομία του σχετικά μ' έμένα. "Αν λογαριάσης και τὴν περιποίησί μου, προσφέρει έναν ήγεμονικὸ μισθὸ για ύπηρεσίες πολὺ άμφίβολες.

ΠΕΤΡΟΣ. "Ελα εσύ πάλι, άφησε τίς μετριοφροσύνες. "Εδῶ έξω πὸν σε φέρουν, στην έρημιά, δεν μπορούν παρὰ να σε φιλοξενοῦν κι' ὅλας. Ποῦ θαϋρισκες ξενοδοχεῖο ή σπίτι για να μείνης; Και

οί δυο χιλιάδες δραχμές τὸ μῆνα πού θὰ σοῦ δίνουν δὲν εἶναι παρὰ ἕνας μέτριος μισθὸς γιὰ ἕνα λογιστὴ σ' ἕνα ἀγρόκτημα. Καὶ ξέρουμε δὲ πὼς τὴ δουλειά σου θὰ τὴν κάμης καλά. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἄλλὰ ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐπίσης πὼς ἡ Λαντάνης πῆς, ἡ καλωσύνη πῆς, κάνει τὸ ἴδιο. Πρέπει ὅμως νὰ ξέρης, γιὰ νὰ εἶσαι προετοιμασμένος, πὼς ἔχει καὶ μυαλά τετρακόσια. Φρόνιμος ὡς ἐκεῖ πού δὲν πέρνει. Σ' ἀγαπᾷ ἀληθινά, ἄλλο δὲν θέλει παρὰ νὰ σ' ἐξυπηρετήσῃ, ἀλλὰ πολὺ δύσκολα σοῦ δίνει θάρρος. Τὸν γνωρίζω ἀπὸ χρόνια, ἀλλὰ φίλοι δὲν εἴμαστε. Τὸν σέβομαι, τὸν ἐκτιμῶ, τὸν ἀγαπῶ βαθύτατα, ἀλλὰ ὑπάρχει μεταξύ μας μιὰ ἀπόστασις. Ἔχε το ὑπ' ὄψει σου καὶ σύ, γιὰ νὰ εἶσαι πολὺ προσεκτικὸς καὶ μαζεμένος. Ἄλλοιῶς... θάρρης νὰ κάνουμε πάλι παρέα στὴν Ἀθήνα.... Στὸ σπῆτι του θὰ μπαίνης μὲ τὸ σταγονόμετρο. Προσέχει ἐξαιρετικὰ τὴν ἀνατροφή τοῦ παιδιοῦ του κι' ἔτσι θὰ ὑφίστασαι ἀγρυπνο ἔλεγχο, στὴ συμπεριφορά σου, στὰ λόγια σου, σὲ ὅλα, ἰδίως ὅταν θὰ εἶσαι μαζὺ μὲ τὸ παιδί.

BRANAS (λυπημένα). Αὐτὸς εἶναι πατέρας!....

ΠΕΤΡΟΣ. Σπουδαῖος ἄνθρωπος! (γελάει) Ὅχι σὰν τοῦ λόγου μας. (σοβαρά :) Τί κρῖμα πού δὲν μπόρεσα ποτὲ νὰ πλησιάσω τὶς ιδέες του. Κι' ὅμως ἔχω ὥρες-ὥρες τὴν προαίσθησι πὼς κάποτε καὶ ἡ δική μου μάταιη ἀναζήτησι ἐδῶ μέσα θὰ καταλαγιάσῃ.

Τὸ ἀτύχημα, φίλε μου, εἶναι πού...δὲν μὲ κυνήγησε ποτὲ ἡ ζωὴ. Ἄν εἶχα κι' ἐγὼ καμμιά περιπέτεια σὰν τὴ δική σου... Θυμᾶμαι τὸ γάμο σου μὲ τὴν προκομμένη τὴν Καίτη. Νομίζαμε ἐκεῖνα τὰ χρόνια ὅλοι μας πὼς γάμος εἶναι νὰ πάρῃς ἕνα φλέρτ καὶ νὰ τὸ τεζάρῃς νὰ κρατήσῃ ὅλη σου τὴ ζωὴ... Ἔμαθα ὕστερα πὼς χωρίσατε. Ἄλλὰ τὸ παιδί σου πὼς τὸ ἄφησες; Δὲν τ'ὄβλεπες στὸ μεταξύ, δὲν τὸ φρόντιζες;

BRANAS (μὲ χαμηλωμένο τὸ κεφάλι). Ὅχι. Τόσων χρονῶν ἡμέρες δὲν ἐσυλλογίσθηκα νὰ τὸ ἰδῶ. Τὸ εἶχα ἀφήσει στὴ μητέρα του. Ἦταν ἑνὸς χρονοῦ τότε καὶ μοῦ φαινόταν αὐτὴ ἡ καλύτερη λύσις. Ποῦ νὰ

κουβαλᾷς μωρὰ, τί τὰ θέλεις!... Τρέλλες, Πέτρο. Καὶ μὲ τίς τρέλλες δὲν συμβιβάζονται οἱ εὐθῦνες γιὰ ἕναν ἀνθρωπῶκο πού μεγαλώνει μὲ τὴν ἐπίβλεψί σου...

ΠΕΤΡΟΣ. Καὶ πὼς συνήλθες;

BRANAS. Συνήλθα. Καλὰ λές. Μὰ κι' ἐδῶ ὄχι ἀπὸ δική μου ἀξία. Βγῆκαν τὰ πρῶτα ἄσπρα μαλλιά. Σκορπίσαμε τοὺς τέσσερες ἀνέμους ὅ,τι εἴχαμε καὶ δὲν εἴχαμε. Ἔμεινα στὸ δρόμο...

ΠΕΤΡΟΣ. Ἔχεις δίκηο. Σπουδαῖο φόντο ἢ φτώχεια!

BRANAS. Ἀκριβῶς. Καὶ πάνω στὸ φόντο αὐτό, ἢ κάποια φρονιμάδα τῆς ηλικίας ἔδειξε πειὸ πολὺ... (μικρὴ διακοπή).

ΠΕΤΡΟΣ. Καλὰ τὸ λές. Συχνὰ λοιπὸν φοβᾶμαι μήπως ὅλη μας αὐτὴ ἢ φρονιμάδα χαθῆ μαζὺ μὲ τὸ φόντο!.... Δὲν σοῦ τὸ κρύβω Βρανᾶ: Δὲν σοῦχω ἐμπιστοσύνη. Φοβᾶμαι μήπως περάσῃ αὐτὴ ἢ ἀφορμὴ—ἕνας ἐξωτερικὸς κίνδυνος, ἢ φτώχεια, μιὰ ἀρρώστεια—καὶ ξαναγυρίσῃ στὰ ἴδια. Ξέρεις...Καὶ τότε πάλι, ἀντίο παιδί.

BRANAS. Ἄ, ὄχι, αὐτὸ ποτέ!

ΠΕΤΡΟΣ. Καὶ ὅμως, φίλε μου, αὐτὸν τὸν ἐντιμώτατο κύριο πού σοῦ μιλάει, τὸν ἔχω συλλάβει ἐπ' αὐτοφώρῳ νὰ μαζεύῃ τὴν οὐρά του μπροστὰ στὸν κίνδυνο, στὴν κακοκαιρία, κι' ὕστερα, ὅταν ἀνοίξῃ πάλι ὁ οὐρανός, νὰ ξαμολιέται: Τρέχα πιάστονε! (Σηκῶνεται καὶ σουλατσάρει· στέκεται μπροστὰ στὸν Βρανᾶ καὶ τὸν χινπᾷ στὸν ὄμο). Θέλει ρίζες, Πέτρο, ἢ φρονιμάδα!... Ἄν σοῦχα ἐμπιστοσύνη...

BRANAS. Δὲν λέω πὼς πρέπει νὰ μοῦ ἔχῃς, ἀλλὰ ἂν μοῦχες;

ΠΕΤΡΟΣ (σουλατσάρει). Χμ., χμ... Μὴ ρωτᾷς περισσότερα. (στέκεται μπροστὰ στὸν Βρανᾶ). Μὴ μὲ παρεξηγήσῃς, ἔ; Εἶμαι ὁ αἰώνιος γιατρός, κρῦος, μποῦζι, μπροστὰ στὸν πόνο τοῦ ἄλλου. Ἔτσι θὰ λές. Ἔμεινα καὶ στὸ ράφι, μεκιάρης ἰσόβιος, ἀποξεράθηκα...

(Μπαίνει ἡ ὑπηρέτρια μ' ἕνα μεγάλο δίσκο καὶ σεβρίζει γάλα, βούτυρο, βουτημάτα. Ἐνῶ σεβρίζει, μπαίνουν ἀπ' τὸ πλάι ὁ κ. καὶ ἡ κ. Λαντάνη

ΛΑΝΤΑΝΗ (Κι' οἱ δύο μαζὶ, μ' ἀπροσποίητη χαρά :) Μπᾶ, μπᾶ, καλῶς ἦλθατε, καλῶς ἦλθατε!

ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ (διακόπτει τὸ σερβίρισμα)

Ἄ, οἱ Κύριοι!

ΠΕΤΡΟΣ. (σηκώνεται καὶ πηγαίνει πρὸς τὸ μέρος των). Καλημέρα σας! Τί χαμπάρια; (Χαιρετᾷ μὲ χειρονομία) Πῶς εἶναι ἡ κυρία Ἐλενα; Ἡ ὑγεία καλά, ἔ; Καὶ ὁ ἀγαπητὸς κ. Λαντάνης; Τὸ μαστουνάκι καὶ περίπατο στὰ βουνὰ καὶ στὴ θάλασσα!

Κος ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Δόξα τῷ Θεῷ, καλά. Εὐχαριστοῦμε κ. Βερώνη.

«Δὲν ξέρετε;...
Δὲν ξέρετε πῶς
λένε τὴν κοροῦ-
λα σας;...»

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ. Τί κοῖμα νᾶρθετε καὶ νὰ μὴν εἷμαστε ἐδῶ νὰ σᾶς ὑποδεχθοῦμε!

ΠΕΤΡΟΣ. Μπᾶ, μᾶς ὑποδέχτηκαν τὰ ἔργα σας (δείχνει γύρω· βλέπει τὸ Βρανᾶ, πού στέκεται ὄρθιος ἀπὸ τὴ στιγμή πού μπήκαν οἱ Λαντάνη) Νὰ σᾶς συστήσω, ἀλήθεια, τὸν φίλο μου κ. Βρανᾶ Λούφη.

ΒΡΑΝΑΣ. (προχωρεῖ καὶ χαιρετᾷ) Χαίρω πολύ.

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ. Καλῶς ὠρίσατε, κύριε Λούφη. (ὁ κ. Λαντάνης τοῦ σφίγγει σιωπηλὰ τὸ χέρι.) Δὲν κάθεστε; Ἐκτὸς ἂν προ-

τιμᾶτε νὰ περάσωμε μέσα.

ΠΕΤΡΟΣ. Ἄ, ὄχι, εἶναι τόσο ὠραία ἐδῶ. (Κάθεται, κάθονται καὶ οἱ ἄλλοι, ὁ Λαντ. δίπλα στὸν Λούφη).

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Πῶς περάσατε στὸ ταξεῖδι; Ἦταν κουραστικό;

ΒΡΑΝΑΣ. Μπᾶ, ὄχι. Ἄλλωστε ἐδῶ ἀποζημιώνεται κανεὶς μὲ τὸ παραπάνω.

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Ἡ καλωσύνη σας.

ΒΡΑΝΑΣ. Τὸ περιβόλι ἔχει ἕναν ἀέρα τόσο εὐεργετικό! Δὲν ξέρετε πόσο ἀγαθὴ ἐπίδρασι ἔχει γιὰ κάποιον πού ἔρχεται ἀπὸ τὴν πολιτεία. Εἶναι τόσο φῶς ἐδῶ πέρα. Πιστεύετε πῶς αἰσθάνομαι πολὺ καλύτερα τὸν ἑαυτό μου;... (ἡ ὑπηρετρία συμπληρώνει τὸ σερβίρισμα. Ὁ Πέτρος παίρνει τὸ γάλα του. Ἡ κυρία Λ. τὸν περιποιεῖται.)

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Ναί; Μπράβο. Αὐτὸ μ' εὐχαριστεῖ πάρα πολύ (φέρει τὴν καρέκλα του πειὸ κοντὰ στὸν Βρανᾶ καὶ τοῦ μιλεῖ λίγο σιγώτερα.) Ὁ κ. Βερώνης μοῦ ἔγραψε πολλὰ γιὰ σᾶς, μοῦ ἐξιτόρησε καὶ τὸ ἀτύχημά σας. Καταλαβαίνετε ὅτι εὐθὺς ἀμέσως πολὺ σᾶς συμπονέσαμε. Ἕνας πατέρας πού ψάχνει νὰ βρῆ τὸ χαμένο παιδί του, εἶναι πάντα μιὰ συγκινητικὴ ἱστορία. Γιὰ μᾶς ἐδῶ, ἀκόμη περισσότερο. Καὶ θὰ χαροῦμε πάρα πολύ, ἀγαπητέ μου, ἂν μπορέσουμε νὰ σᾶς βοηθήσουμε νὰ βρῆτε κάποια εἰρήνη. Ὁ Θεὸς εἶναι μέγας.

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ. Θὰ σᾶς εἶμεθα εὐγνώμονες, κύριε Λούφη, πού θ' ἀναλάβετε νὰ φέρετε κάποια τάξι στους λογαριασμοὺς τοῦ κτήματος. Ὁ ἄνδρας μου δὲν χωνεύει τὰ τεφτέρια καὶ βασανίζεται πολὺ... Δὲν πέρνετε ὅμως καὶ τὸ γάλα σας...

ΒΡΑΝΑΣ. (τὸ πέρνει) Σᾶς εὐχαριστῶ πάρα πολὺ γιὰ τὸ καλὸ πού μοῦ κάνετε. Ζητοῦσα μὲ κάθε τρόπο μιὰ δουλειά, ἀκόμα καὶ τὴν πειὸ σκληρή, καὶ μοῦ προσφέρετε μιὰ τόσο ὠραία ἀπασχόλησι σ' ἕνα τόσο ὠραῖο περιβάλλον... Θᾶλεγα πῶς δὲν μοῦ λείπει τίποτε γιὰ νᾶμαι εὐτυχισμένος, ἂν...

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ. (μὲ ἀναστεναγμὸ) Ἄχ ναί, σᾶς νοιώθω... (κάποιο δάκρυ). Εἶμαι κι' ἐγὼ χαροκαμένη μάννα.

Κος ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Ἐλα, Ἐλένη...

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ. Ἀγοράκι ἢ κοριτσάκι ἦτανε;

ΒΡΑΝΑΣ. Κορίτσι.

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ. Μᾶς ἔχει πῆ ὁ κ. Βρανᾶς... Ἀλήθεια, δὲν κατωρθώσατε πουθενὰ νὰ τὸ βρῆτε;

ΒΡΑΝΑΣ. Πουθενά, κυρία μου.

ΠΕΤΡΟΣ. Μὰ δὲν μοῦ λές, Βρανᾶ, ὅταν σκοτώθηκε ἡ γυναῖκα σου, ποῦ βρισκόταν τὸ παιδί;

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ. Σκοτώθηκε ἡ γυναῖκα σας;

ΒΡΑΝΑΣ. Naί, ἀναποδογυρίσθηκε τὸ αὐτοκίνητο πὸν ὠδηγοῦσε ἡ ἴδια. Μισοσκοτώθηκε καὶ ὁ συνοδός της.

ΠΕΤΡΟΣ. Καὶ τὸ παιδί;

ΒΡΑΝΑΣ. Τὸ παιδί δὲν ἦταν μαζύ. Ἀλλὰ κανένας δὲν μπόρεσε νὰ τοῦ εἰπῆ τίποτε γι' αὐτό. Δὲν τὴν ἤξεραν μὲ παιδί, στὸ τελευταῖο της σπίτι. Τὸ εἶχε, φαίνεται, τοποθετήσει κάπου. Ἀλλὰ ποῦ; (μικρὴ σιωπή).

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ. Μὲ συγχωρεῖτε κ. Λούφη... (στὸν ἄνδρα της :) Δὲν σοῦ φαίνεται πὼς ἀργεῖ ἡ Κρινοῦλα; (κάνει νὰ σηκωθῆ).

Κος ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Ὁχι δά! Ἀφησέ την νὰ παίξῃ λίγο. Μὴν ξεχνᾶς πὼς μ' ἔμας τὰ γεροντάκια δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ παρέα μέρα-νύχτα ἓνα μικρὸ κοριτσάκι. Πρέπει καὶ νὰ παίξῃ μὲ τ' ἄλλα παιδιά...

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ. Ἀχ, μὰ δὲν μπορῶ χωρὶς τὴν Κρινοῦλα... (χτυπάζει γύρω) Λοιπόν κ. Λούφη...

(Αὐλαία)

Β. ΕΙΚΟΝΑ (μετὰ ἓνα χρόνον)

(Στὸ σαλόνι τοῦ σπιτιοῦ τῶν Λαντάνη. Στὸν τοῖχο τοῦ βίθους μιὰ μεγάλη εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἀριστερὰ μεγάλο τζάκι. Ὅταν ἀνοίγει ἡ αὐλαία, ὁ Βρανᾶς διπλώνει πάνω στὸ τραπέζι τὰ λογιστικά του βιβλία καὶ ἡ Κρινοῦλα συγγορῶν κονδυλοφόρους, χαρτιά, μολύβια).

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Λοιπόν, κύριε Βρανᾶ, σᾶς βοήθησα σήμερα;

ΒΡΑΝΑΣ. Naί, παιδί μου, μπράβο.

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Ἔ, τότε πρέπει νὰ θυμηθῆτε τί μοῦ ὑποσχεθήκατε...

ΒΡΑΝΑΣ. Τί; Δὲν θυμᾶμαι.

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Μοῦ εἶπατε πὼς θὰ πᾶ-

με ἐκδρομὴ ἴσαμε τὴ θάλασσα, στὸ ἐκκλησάκι! Σᾶς παρεκάλεσε καὶ ὁ μπαμπᾶς, σᾶς παρακαλεῖ καὶ ἡ Κρινοῦλα.

ΒΡΑΝΑΣ. Naί, ἀλήθεια, ἔχεις δίκιο. Θὰ πᾶμε παιδί μου (τῆς χαϊδεύει τὰ μαλλιά: μὲ φανερὴ εὐχαρίστησι :) Θὰ σὲ πάρω ἀπὸ τὸ χεράκι καὶ θὰ πᾶμε περπατώντας.

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Naί; (χτυπάει τὰ χέρια) Τί ὥραῖα πὸν εἶναι στὴν ἀμμουδιά! Θὰ κάνουμε περίπατο ἄκρη-ἄκρη, δίπλα στὸ κῦμα. Τί ὠμορφα! Θὰ μαζέψω βοτσαλάκια καὶ κογχύλια... Θὰ παίξουμε καὶ κυνηγητό! Νὰ δῆτε πὼς θὰ τρέχω... Νὰ πᾶμε ὅμως, κύριε Βρανᾶ, κι' ἐκεῖ πὸν θὰ καθήσετε ἅμα βρῆτε τὴν κοροῦλα σας, ἀφοῦ εἶναι τόσο ὥραῖα. Στὸ ἀμμουδερὸ ἀκροθαλάσσι, καθὼς ἔλεγε τὸ ποίημα.

ΒΡΑΝΑΣ. (Χαμογελάει) Τὸ θυμᾶσαι τὸ ποίημα; Μὲ κάματε καὶ ποιητὴ, ἔσεῖς ἐδῶ πέρα, ποιητὴ... «ἐκ τοῦ προχείρου» (γελάει) Εἶναι μιὰ ἀμμουδιά ἀτέλειωτη, περπατᾶς καὶ δὲν βλέπεις τὴν ἄκρη της, μιὰ ἄσπονη κορδέλλα δίπλα στὸ γαλάζιο.

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Πέστε μου καὶ γιὰ τὸ χωριουδάκι πὸν εἶναι κοντά, γιὰ τὰ περιβόλια μὲ τὰ πολλὰ λουλούδια.

ΒΡΑΝΑΣ. (χαμογελάει) Τὰ θυμᾶσαι ὅλα, βλέπω.

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Πὼς δὲν τὰ θυμοῦμαι! Ἔσεῖς θὰ καθήσετε στὴν ἄκρη, σὲ ἓνα βράχο, καὶ ἡ μικροῦλα σας θὰ τρέχῃ στὴν ἀμμουδιά. Ἐγὼ ὅμως; Γιὰ μένα δὲν λέει τὸ ποίημα, κύριε Βρανᾶ...

ΒΡΑΝΑΣ. Γι' αὐτὸ χαλάει ἡ καρδοῦλα σου; Θὰ προσθέσουμε ἓνα τετράστιχο καὶ θὰ βοοῦμε τί θὰ κάνῃ καὶ ἡ Κρινοῦλα.

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Νὰ σᾶς πῶ ἐγώ. Στὴν ἀρχὴ θὰ πάρω τὴν κοροῦλα σας ἀπὸ τὸ χεράκι καὶ θὰ τρέχουμε μαζύ ἀπάνω κάτω. Μά, σταθῆτε, ξέχασα νὰ ρωτήσω πὼς τὴ λένε. (ὁ Βρανᾶς σωπαίνει) Πέστε μου λοιπόν! Πὼς τὴ λένε τὴν κοροῦλα σας;

ΒΡΑΝΑΣ. Δέν... δὲν ξέρω.

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. (λυπημένη καὶ μὲ ἀπορία) Δὲν ξέρετε; Δὲν ξέρετε πὼς λένε τὴν κοροῦλα σας;

ΒΡΑΝΑΣ. Ὁχι, χρυσό μου.

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Ἄ... χοῦ! Μὰ δὲν μπορεῖ, πρέπει νὰ ἔχῃ ὄνομα. Πρέπει νὰ τῆς βροῦμε ἓνα. Θέλετε;

ΒΡΑΝΑΣ. (γελάει) Ναί. Θα είναι πειδὸ καλὰ ἔτσι.

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Λοιπὸν, νὰ τὴν εἰποῦμε... νὰ τὴν εἰποῦμε Χρυσούλα! Θέλετε;

ΒΡΑΝΑΣ. Χρυσούλα;... Ναί... Θάχη ξανθὰ μαλλιὰ τῆς ταιριάζει. Μπράβο!

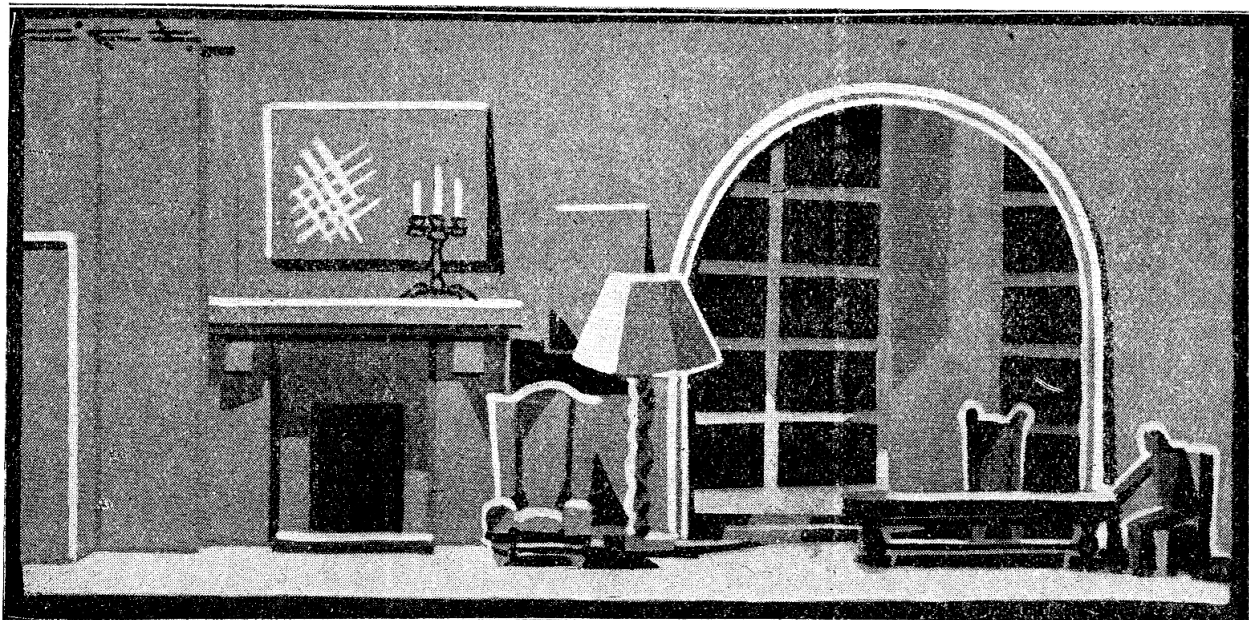
ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Τί ὠραῖα, τί ὠραῖα. Λοιπὸν, θὰ τρέχουμε μὲ τὴ Χρυσούλα πάνω κάτω. Ὑστερα θὰ σταθοῦμε καὶ θὰ τὴν ρωτήσω πῶς τὴ λένε. Πρὶν νὰ μοῦ πῆ ἐκείνη, θὰ τῆς τὸ πῶ ἐγώ: «Χρυ-

ναὶ σᾶς λέω, θὰ πᾶμε...

(Ὁ Βρανᾶς ἐξακολουθεῖ νὰ σωπαίνει).

Ἔ λοιπὸν, θὰ σᾶς τὸ πῶ: Κάθε πρωτὶ καὶ κάθε βράδυ, στὴν προσευχή μου, παρακαλῶ τὸν Θεούλη νὰ σᾶς βρῆ τὴν κοροῦλα σας καὶ νὰ μὲ πάρετε καὶ μένα μαζὺ σας ἕνα καλοκαίρι ἐκεῖ πού θὰ πᾶτε. Θα τὴν βρῆ λοιπὸν ὁ Θεούλης τὴ Χρυσούλα μας καὶ θὰ τὴ φέρῃ.

Δὲν ξέρετε πῶς τὴν ἀγαπῶ, κι' ἄς μὴ τὴν εἶδα.

«... Ὁ Βρανᾶς μένει μόνος»

σοῦλα, Χρυσούλα σέ λένε!» Ὁ ἀγκαλιαστοῦμε λοιπὸν καὶ θὰ φιληθοῦμε. Κι' ὕστερα θὰ πᾶμε στὸ χωριουδάκι μὲ τὰ πολλὰ λουλούδια, ποῦναι κοντὰ στὴ θάλασσα. Θα κόψουμε λουλούδια, θὰ κόψω καὶ ἕνα μεγάλο ἄσπρο τριαντάφυλλο καὶ θὰ τὸ βάλω στὰ μαλλάκια τῆς Χρυσούλας (γελάει). Τί ὠραῖα πού θὰ περάσουμε στὸ ἀμμουδερὸ ἀκροθαλάσσι...

ΒΡΑΝΑΣ. (λυπημένα) ὠραῖα τὰ λές, μικρό μου. Ὁ Θεὸς ξέρει ὅμως ἂν θὰ πατήσουμε ποτὲ ἐκεῖνα τὰ ἡσυχα χῶματα...

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Θα πᾶμε, θὰ πᾶμε μαζὺ μὲ τὴν κοροῦλα σας!

(Ὁ Βρανᾶς τὴν κυττάζει χαμογελῶντας πικρὰ καὶ τὴν χαϊδεύει)

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Κυττάξτε, κυττάξτε, ὁ κύριος Βρανᾶς δὲν μὲ πιστεύει... Καλὲ

ΒΡΑΝΑΣ (σὰν σὸν ἐαυτό του). Κι' ἐγὼ δὲν τὴν εἶδα ἀκόμη κι' ὅμως...

ΚΡΙΝΟΥΛΑ. Τί, δὲν τὴν εἶδατε;

ΒΡΑΝΑΣ. Ναί... ἔχω πολὺν καιρὸ νὰ τὴν ἰδῶ.

(Μπαίνει ἡ Κα Λαντάνη).

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ. Τελειώσατε; Ἦταν φρόνιμη ἢ νυκοκυροῦλα μας;

ΒΡΑΝΑΣ. Πάρα πολὺ. Μὰ εἶναι τόσο καλὸ παιδί...

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ. Κι' ἐσεῖς τῆς ἔχετε τόση στοργή... Ἔ, ἔλα τώρα Κοινοῦλα πού σέ θέλει ὁ μπαμπᾶς...

ΚΡΙΝΟΥΛΑ (ἐνῶ φεύγει). Λοιπὸν κύριε Βρανᾶ, αὔριο θὰ πᾶμε στὸ ἐκκλησιάκι;

ΒΡΑΝΑΣ. Ναί, παιδί μου, θὰ πᾶμε.

(Φεύγουν. Ὁ Βρανᾶς μένει μόνος, καθισμένος σὲ μιὰ πολυθρόνα. Ὑστερα ἀπὸ λίγο γέρνει ἐμ-

τρος, με τον ἀγκῶνα στο γόνατο, κι' ἀκουμπᾶ τὸ μέτωπο στήν παλάμη. Ἀπὸ δεξιὰ μπαίνει ὁ Λαντάνης σιγά. Βλέπει τὸν Βρανᾶ καὶ κάνει νὰ γυρίσῃ νὰ φύγῃ. Ὁ Βρανᾶς τὸν ἀντιλαμβάνεται καὶ σηκώνεται)

ΒΡΑΝΑΣ. Ἐλᾶτε κύριε Λαντάνη, γιατί φεύγετε;

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. (Μισογυρισμένος πρὸς τὰ ἔξω). Δὲν ἤθελα τίποτε, Βρανᾶ μου, ἔτσι περνοῦσα. Νὰ μὴ σὲ ἀνησυχήσω.

ΒΡΑΝΑΣ (πάει κοντά του). Νὰ μὲ ἀνησυχήσετε; ... Ἔσεῖς; Ἄν δὲν εἶστε ἀπησυχολημένος, θὰ ἤθελα νὰ μὴν ἦμουν μόνος.

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Μὰ τότε ἀλλάζει. Ξέρεις, τὰ γερόντια ὄλο συντροφιά ζητᾶνε. Λοιπὸν ν' ἀκούσουμε τὸ κέφι σου. Τί προτιμᾶς; Πᾶμε βόλτα;

ΒΡΑΝΑΣ. Μὲ πειράζετε πὺ σᾶς τριγυρίζω ὄλο ἔξω; ... Ὁχι, ἄς μείνουμε ἔδῳ. Ἦθελα νὰ μιλήσουμε λίγο. Δηλαδή ἤθελα μᾶλλον νὰ σᾶς ἀκούσω.

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Ἔχεις τίποτα νεώτερο;

ΒΡΑΝΑΣ. Ὁχι, ἀλλὰ δὲν αἰσθανόμουν καλὰ τὴν ὥρα πὺ μπήκατε. Ἦταν πρωτύτερα ἔδῳ ἡ Κρινοῦλα καὶ μοῦ μιλοῦσε γιὰ τὴν κόρη μου. Τί σοῦ εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιὰ!... Μιλοῦνε μ' ἕναν τρόπο! Ἡ φαντασία τους εἶναι δυνατὴ σὰν τὴν ἀλήθεια. Φαντασθῆτε πὺ εἶχα φτάσει κι' ἐγὼ νὰ βλέπω ἔδῳ μέσα... τὴν ἀμμουδιά τοῦ χωριοῦ μου καὶ τὰ κοριτσάκια νὰ κυνηγιῶνται πάνω κάτω!... (Ὁ Λαντάνης τὸν χτυπᾶ χαϊδευτικὰ στήν πλάτη). Ὑστερα μὲ μιᾶς ἡ κουβέντα μας σταμάτησε, ἔφυγε ἡ Κρινοῦλα καὶ τὸ ὄραμα ἔσβυσε ἀξιοθρήνητα. Ἔμεινα μονάχος κι' ἀμέσως ἔνοιωσα μιὰ πίκρα, μιὰ πίκρα ὅμως δριμύτερη, ἐκείνη πὺ νοιώθει κανεῖς, ὅταν σκέψεις καὶ αἰσθήματα ἀμαρτωλὰ ἀνεβοῦν στήν ἐπιφάνεια... Θὰ σᾶς τὸ πῶ! Τί θὰ λέγατε ἂν μαθαίνατε πὺς, τὴν ὥρα πὺ μπήκατε, πολεμοῦσα νὰ πνίξω μιὰ δυνατὴ, φαρμακερὴ, ζήλεια πὺ αἰσθανόμουν ἐπειδὴ ἔσεῖς ἔχετε ἕνα θαυμάσιο κοριτσάκι—ὁ Θεὸς νὰ σᾶς τὸ χάρισῃ—ἐνῶ ἐγώ...

(Ὁ Λαντάνης σωπαίνει).

ΒΡΑΝΑΣ. Λοιπὸν;...

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Λοιπὸν θὰ ἔλεγα πὺς...

εἶσαι μιὰ ἀγνή καρδιά, Βρανᾶ.

ΒΡΑΝΑΣ. Ἀγνή καρδιά... Ἐγώ;

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Ναί, ἐσὺ Βρανᾶ μου. Νᾶξερές πόσο εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ γι' αὐτό... Καὶ εἶμαι τόσο αἰσιόδοξος γιὰ ὄλ' αὐτὰ πὺ σὲ θλίβουν. Μοῦ φαίνεται πὺς βλέπω κι' ἐγὼ—ὅπως ἐσὺ πρωτύτερα τὴν ἀμμουδιά τοῦ χωριοῦ σου—τὸ καλὸ τέλος ὄλης αὐτῆς τῆς ἱστορίας. Καλὸ τέλος λέγοντας δὲν ἐννοῶ πὺς θὰ γίνουν ὄλα ὅπως ἐμῆς θὰ τὰ θέλαμε, ἀλλὰ πὺς θὰ τελειώσουν πραγματικὰ καλά. Τὸ σπουδαῖο ἔγινε: Ἀνέθεσες τὸν ἑαυτό σου κι' ὄλο σου τὸν καῦμό στὸν Θεό. Τὰ ἄλλα τώρα εἶναι δική Του δουλειά.

ΒΡΑΝΑΣ. Τὸ δοκίμασα κι' ἐγὼ αὐτό. Εἶναι τώρα καιρὸς πὺ παρακολουθῶ τὴν ἐπέμβασί Του μέσα μου. Τόσο τακτική, τόσο ὑπομονητικὴ καὶ μεγάλη. Ἀπὸ τότε πὺ ἐγίνατε ἀφορμὴ νὰ Τὸν πιστέψω, ποτὲ δὲν μὲ ἄφησε στή μαύρη πίκρα πὺ μὲ τυραννοῦσε ἄλλοτε. Κάποια φτερὰ ἀνεμίζουν πάνω μου, καὶ ὅταν θλίβομαι. Κάπου, ἕνα παραθυράκι ἀφίνει λίγο χρυσαφὶ φῶς. Αἰσθάνομαι πὺς τὸ παιδί μου, ὁ πόνος μου γι' αὐτό, ἔγινε αἰτία νὰ κυλήσῃ ἀληθινὴ ζωὴ μέσα στὸ αἷμα μου! Κι' ἔτσι τ' ἀγαπῶ τώρα πειὸ πολύ. Εἶναι μιὰ σκιὰ ἱερή!

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Μπράβο παιδί μου. Αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο. Ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ παιδί σου σὲ κάνει ν' ἀγαπᾶς περισσότερο τὸν Θεό. Κι' ἀγαπῶντας το, ἀγαπᾶς Ἐκεῖνον. Ἄμα δὲν ἔχει σωστὴ κατεύθυνσι ἡ ἀγάπη μας, γίνεται, κι' αὐτὴ ἀκόμη, ἀφορμὴ κακοῦ. Ἔχομε πάθει πολλὰ ἐμεῖς ἔδῳ μέσα ἀπ' αὐτὴ τὴν αἰτία. Καὶ μιὰ πὺς τὸ φέρνει ἡ κουβέντα, Βρανᾶ, θὰ σοῦ τὰ πῶ, γιὰ νὰ μὴ λὲς πὺς ἐσὺ ἔχεις τὸ μονοπώλιο στὰ βάσανα.

ΒΡΑΝΑΣ (χαμογελάει μὲ καλωσύνη).

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Ἄκου λοιπὸν: Πρὶν ἀπὸ τὴν Κοινοῦλα εἶχαμε ἕνα ἄλλο παιδί, μιὰν ἄλλη Κρινοῦλα. Τὸ κακὸ ἦταν πὺς τὴν ἀγαπούσαμε κι' οἱ δυὸ μας περισσότερο ἀπὸ τὸν Θεό. Χωρὶς Ἐκεῖνον θὰ μπορούσαμε νὰ ζήσουμε, χωρὶς τὸ παιδί ὄχι. Ἔτσι τοῦλάχιστον ἔδειχνε ἡ συμπεριφορὰ μας. Ξετρελλαμένοι γι' αὐτὸ τὸ παιδί, κρεμασμένοι ἀπ' αὐτό. Ἡ σκέψι

μας διαρκῶς γύρω ἀπ' αὐτὸ τριγύριζε. Τίποτα ἄλλο δὲν μᾶς ἐνδιέφερε, κανένα καθῆκον δὲν ἦταν ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ἀγάπη αὐτή. Τ' ἀποτέλεσμα ἦταν πὼς ἡμαστέ δυστυχησμένοι ἄνθρωποι. Ἡ παραμικρὴ ἀρρώστεια τοῦ παιδιοῦ—κι' ἀρρώστανε συχνά—μᾶς ἀναστάτωνε. Ἡ πίστι πῆγαινε περίπατο. Ἐτρέμαμε σὰν τὰ φύλλα. Καὶ τὸ παιδί δὲν εἶχε καμμιά εὐκαιρία ν' ἀσκηθῆ, νὰ διδαχθῆ. Θὰ γινόταν, ὅπως συνήθως, ἕνας μικρὸς τύραννος κι' ἕνας μεγάλος δυστυχησμένος, αἰωνίως σὲ διάστασι μὲ ὄλους καὶ μὲ ὄλα.

Μᾶς τὸ πῆρε, λοιπόν, ἕνα πρωί, ὁ Θεός. Ἐκλείσαν τὰ ματάκια του, γιὰ ν' ἀνοίξουν ἐκεῖ πάνω. Τί ἦταν ἐκεῖνο! Τὸ θυμᾶμαι καὶ τώρα ἀκόμη καὶ μοῦ φαίνεται πὼς θὰ σβύσῃ ὁ νοῦς μου. Ἄς εἶναι, ὁ Θεὸς πατέρας ξέρει νὰ γιατροεύῃ ὅλες τὶς πληγές. Τότε μόνο κατάλαβα πὼς τὰ παιδιὰ εἶναι μιὰ ἀνεκτίμητη περιουσία, πού μᾶς τὴν ἐμπιστεύεται ὁ Θεὸς μὲ τρομερὲς εὐθύνες....

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ (μπαίνει ἀπὸ τὸ βᾶθος). Μὲ συγγορεῖτε. Μήπως ἤλθε ἡ Κρινοῦλα;

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Ὁχι Ἐλένη μου. Πῆγε μαζὺ μὲ τὸν κύριο Βερώνη στὸ δάσος, περίπατο. Ὅπου νᾶναι θᾶρθοῦν. Ἐλα κάθησε καὶ σὲ λίγο πᾶμε μαζὺ νὰ τοὺς βροῦμε. Νὰ πάρῃς κι' ἐσὺ λίγον ἄερα.

Κα ΛΑΝΤΑΝΗ. Εὐχαριστῶ. Θὰ προτιμοῦσα νὰ μὴν περπατήσω. Θὰ καθήσω στὸ παράθυρο νὰ τοὺς περιμένω. (φεύγει).

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Ἀλήθεια—διακόπτω μιὰ στιγμή—δὲν σοῦ φαίνεται λίγο περιεργός ὁ Πέτρος; Ξαναγύρισε ἀκριβῶς μετὰ ἕνα χρόνον ἀπὸ τότε πού πρωτοήλθατε μαζὺ κι' ὄλο κάνει μοναχικοὺς περιπάτους. Εἶναι ἀπὸ χθὲς ἐδῶ, κι' ἀκόμα δὲν τὸν εἶδα.

ΒΡΑΝΑΣ. Μήπως τοῦ συμβαίνει τίποτα;

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Κι' ἐγὼ ἀνησύχησα, νὰ σοῦ εἰπῶ. Κύτταξε τώρα πού θὰ γυρίσῃ, προσπάθησε νὰ τοῦ κάμῃς λίγο συντροφιά. Ἐσεῖς, ὅσο νᾶναι, εἴσατε πειὸ φίλοι...

ΒΡΑΝΑΣ. Ναί, θὰ φροντίσω ἀλήθεια. Κι' ἔπρεπε μάλιστα νὰ τὸ εἶχα κάμει ἀπὸ χθὲς.

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Τί τὰ θέλεις, Βρανᾶ μου, ἐμεῖς ἐδῶ ἔξω, ὅσο νᾶναι, ἡσυχάζουμε. Ἀλλὰ αὐτοὶ οἱ καϋμένοι πού δέρονται μέσα στὴ βουή τῆς πολιτείας... Κάθε πού βλέπω κανέναν νᾶρχεται, τότε φαντάζομαι σὰν ἕναν ἀθλητὴ πού μόλις ἔτερμάτισε ἕναν ἀγῶνα, ἕνα μαραθώνιο νὰ ποῦμε.

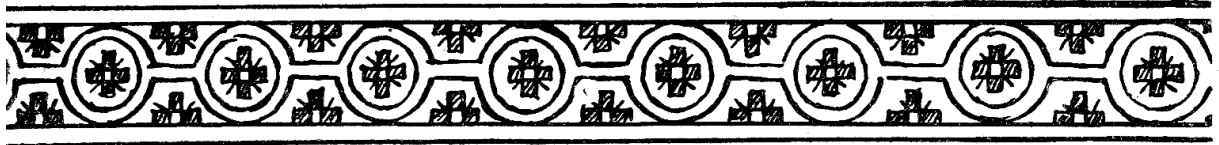
ΒΡΑΝΑΣ. Καὶ καλὰ ἂν εἶναι νικητῆς... Μὰ ἂν εἶναι ἠττημένος... (μικρὴ σιωπή).

ΛΑΝΤΑΝΗΣ. Λοιπόν, γιὰ νὰ σοῦ ἀποτελειώσω, ἡ γυναῖκα μου ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ παιδιοῦ δὲν μπόρεσε, δυστυχῶς, ν' ἀκούσῃ τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ πικρὸ μάθημα πού μᾶς ἔδινε. Κι' ἔτσι ἦπιε ἀπαρηγόρητη τὸ φαρμάκι τοῦ θανάτου. Πῆγε νὰ πεθάνῃ. Εἶναι, βλέπεις, ἄλλο πρᾶγμα ἢ μάννα. Εἶναι μέσα στὸ αἷμα τῆς ἡ λατρεία τοῦ παιδιοῦ. Μὲ χίλια βάσανα κρατήθηκε στὴ ζωή. Κι' ἀπὸ τότε εἶναι ἔτσι φιλάσθενη. Στὴν ἀρχὴ ἤθελε νὰ μένῃ διαρκῶς μόνη, ὥστε φοβήθηκα καὶ γιὰ τὸ λογικὸ τῆς. Ὑστερα ὁ Θεὸς ἔβαλε στὸ μυαλό τῆς τὴν ιδέα ἑνὸς ἄλλου παιδιοῦ. Ἐπῆρε τὴν Κρινοῦλα πού ξέρεις (χαμηλόφωνα) ἀπὸ τὸ Βρεφοκομεῖο.

(Τὸ τέλος τοῦ ἐπόμενου)

ΠΕΤΡΟΣ ΚΛΩΝΑΡΗΣ

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ

Τὸ παρὸν εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ μεγαλύτερον ποίημα ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὴν πνευματικὴν στροφὴν ποὺ παρατηρεῖται εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐνῶ δηλ. εἶχε δημιουργηθῆ ἡ ἐντύπωσις, ὅτι ὁ ὀρθολογισμὸς ἐπεκράτησε πλέον καὶ διὰ τὴν πίστιν καὶ τοὺς πιστοὺς δὲν ὑπῆρχε πλέον θέσις, τὰ πράγματα μεταβάλλονται καὶ ἡ πίστις πάλιν ἐμφανίζεται ζωογόνος. Εἰς τὸ δημοσιευόμενον μέρος, ἡ πίστις προβάλλει ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅστις ἐνθαρρύνει τοὺς πιστοὺς οἱ ὅποιοι ἐφαίνοντο ὅτι εἶχαν χάσει τὸ θάρρος των καὶ τοὺς δὴγαι ὀπίσω εἰς τὸν ἀγῶνα.

Η ΦΥΓΗ

Σκοτάδι τότε σκέπασε μὲ πίσσα ὅλη τὴν πλάσι
καὶ τούτ' ἡ γῆς ποὺ οἱ δαίμονες τὴν εἶχανε σκλαβώσει
πλημμύρισ' ἀπὸ δάκρυα κι' ἀνείπωτες βλαστήμιες.
Κι' ἦταν μιὰ μπόρα ποὺ ἔβρεχε πικρὸ θολὸ φαρμάκι
καὶ τίς στεριῆς πλημμύριζε καὶ τὰ βουνὰ κυλοῦσε.
"Ὅπου λουλοῦδι, τῶλυωνε. Καὶ λύγιζε τὰ δέντρα,
ὄσα νὰ ὑψώσουν ἤθελαν στὸν Οὐρανὸ τοὺς κλώνους.
Καὶ στίς κορφές ἀμέτρητα πουλιά, σὰν τὰ κοράκια,
διαλάλημα ἄγριον ἄρχισαν μὲ τὴ στιγγιὰ φωνή τους :
«Ὅσες ψυχές ποὺ τὸ Θεὸ πιστεύουν κι' ἀγαπᾶνε,
μακρὰ νὰ φύγουν ἀπ' τὴ Γῆ, ποὺ οἱ Μαῦροι τὴν ὀρίζουν !»

Καὶ μονομιᾶς—ἀλλοίμονον—ἀμέτρητες χιλιάδες,
εἶδα, ψυχές, νὰ ὑψώνωνται χλωμές καὶ μαραμένες,
ποῦχαν ἄδεια τὰ χέρια τους κι' εἶχαν θολὰ τὰ μάτια
καὶ στέφανο στὸ μέτωπο δὲν εἶχαν νὰ φορέσουν,
μήτε λαμπάδες ἀναφτές γιὰ νὰ κρατοῦν στὰ χέρια
—ἔτσι ὡς ἐφτέρωναν γοργά, ὡσὰν πουλιά τῆς νύχτας—
μόνο ἔχαν τρόμο στὴν καρδιά καὶ δάκρυα στὰ μάτια.
Κι' ἀπὸ τίς γλυκανάθρεφτες τοῦτες κι' ὁμορφες ὄψεις
ποὺ ἂν εἶχαν μέλι στὴν καρδιά, τὴν εὐωδιὰ δὲν εἶχαν,
γιὰ νὰ σκορπίσουν γύρω τους καὶ νὰ μυρώσουν τ' ἄστρα,
λές κι' ἄλλο δὲν ἀπόμεινε πάρεξ ὁ ἄδειος λόγος,
ποὺ ἔκραζε κι' ἀνέβαινε καὶ σκόρπιζε στ' ἀστέρια :
«Κάτω στὴ Γῆ, ποὺ οἱ ἀνθρώποι ζοῦν—σκουλήκια ποὺ
[σαλεύουν—
βόγγοι ψυχῶν καὶ κλάμματα καὶ δράματα καὶ γέλοια,
κρότοι ἀλυσίδων κι' ἄρρωστων κραυγές καὶ παρακάλια.
...ὦ νύχτα, νύχτα, φέρε μας μακρὰ, ψηλά, στ' ἀστέρια,
μακρὰ ἀπ' τοὺς τάφους ποὺ διψᾶν καὶ καρτεροῦν συμ-
[πνόια,

τούς δρόμους που ὅλοι γιόμισαν μ' ἀδελφικά κουφάρια.
 Ἡ ἄμαρτία, ἀχόρταγη τῆς νύχτας φειδομένα,
 ὀχιές σκορπάει στὸ δρόμο της, ὅπου δαγκοῦν—ὦ κλάμα—
 τιμὴ κι' ὠραῖο κι' ἀρετὴ, δίκη κι' ἀλήθεια ἀντάμα.

ΦΩΝΗ

Μὰ ξάφνω ἀστράφτει καὶ βροντᾶ κι' οἱ Οὐρανοὶ σαλεύουν,
 φωτιά τ' ἀστέρια ἀνάψανε καὶ φώτισαν τὴν πλάσι
 μυριόλουστο κι' ὠραῖο ἓνα φῶς, λαμπρὸ σὰν τὸ χρυσάφι,
 σιῆς βαθυσκότεινης νυχτὸς ἄπλωσε τ' ἄγρια βάρη
 κι' ἀκούγεται μιὰ βροντερὴ φωνὴ που ὀλοῦθε κράζει
 ὡσὰν χιλιάδες σάλπιγγες μαζί νὰ διαλαλοῦσαν:
 ὦ, σεῖς, ψυχὲς ἀλόγιστες που ὁ τρόμος συνταράζει,
 σβύστε τὸν πόνο ἀπ' τὴν καρδιά καὶ τὸν πικρὸ σας θρήνο
 καὶ πρὸς τὸ Φῶς τὰ μάτια σας ἀνοίξτε γιὰ νὰ δῆτε
 τοῦ Δυνατοῦ, τοῦ Νικητῆ, λαμπρὸ μαντατοφόρο.
 Ἔρχεται αὐτὸς πίσω ξανά, τὸ μήνυμα νὰ φέρη
 πίσω σὲ σᾶς τοὺς Χριστιανοὺς που δείλιασαν καὶ τρέμουν
 καὶ νὰ ξυπνήσῃ μέσα τους τ' ὠραῖο τ' ἀρχαῖο τὸ δρᾶμα,
 που ἔταν γραμμένο μὲ φωτιά, κι' ἦταν λουσμένο μ' αἷμα,
 τότες που λίγοι οἱ Χριστιανοί, μὰ στὴν ψυχὴ λιοντάρια,
 ὠρθώνονταν σὰ γίγαντες στοὺς Νέρωνες τοῦ Κόσμου.
 ...Μαρτύρων αἷμα που ἔτρεχε καὶ πότιζε τὴν πίστι!

Ο ΔΥΝΑΤΟΣ

Καὶ νὰ, ὡς νὰ σχίστηκε τὸ φῶς. Κι' ἀπὸ τὸ φῶς προβάλλει,
 λευκὸς ἀπάνω στ' ἄτι του ὁ νυχτοκαβαλλάρης,
 ποῦχε στὰ στήθεια θώρακα τὴν ἅγια Δικαιοσύνη,
 γιὰ θυρεὸ τῆ πίστι του, γιὰ μάχαιρα τὸ Πνεῦμα,
 γιὰ θησαυρὸ μέσ' στὴν καρδιά τῆ ζωηφόρα ἀγάπη
 καὶ στὴν ὀσφύ του ὀλόγυρα τὴν ἄτρομην Ἀλήθεια.
 Ἀμέτρητες τὸν ἔφερναν χιλιάδες λευκοφόροι
 ἄγγελοι, που ἄνοιγαν μπροστὰ τὸ δρόμο νὰ περάσῃ
 αὐτός, καὶ πίσω οἱ βροντερὲς τρουμπέττες διαλαλοῦσαν,
 ὁ ἄξιος πρωτομάστορας πῶς ἦτανε τοῦ Πλάστη,
 τῆς πλάσης ὅλης καύχημα καὶ δόξα ὁ μέγας Παῦλος!

Ἔτσι σὰ ν' ἄλλαξαν μορφή! Μυστήριον τούτ' ἡ νύχτα!
 Τόνα μὲ τ' ἄλλο σβύσανε τ' ἄστρα. Καὶ πάλι ἀνάψαν.

Ο ΔΡΟΜΟΣ
ΤΗΣ ΔΑΜΑΣΚΟΣ

Κι' ἔτσι, ὡς ἐγὼ τὸν ἔβλεπα, ἦρθε στὸ νοῦ μου πίσω
 ἐκεῖος ὁ τρομολάλητος ὁ νηὸς τῆς Ἰουδαίας,
 που ἦταν τῶν πρώτων Χριστιανῶν ὁ ἀκοίμητος ὁ φόβος
 κι' εἶχε ὀρκιστῆ τὴν πίστι τους μὲς τῆ φωτιά νὰ σβύσῃ,
 ὁ Φαρισαῖος, ὁ Σαούλ, ὁ χριστιανοφάγος.

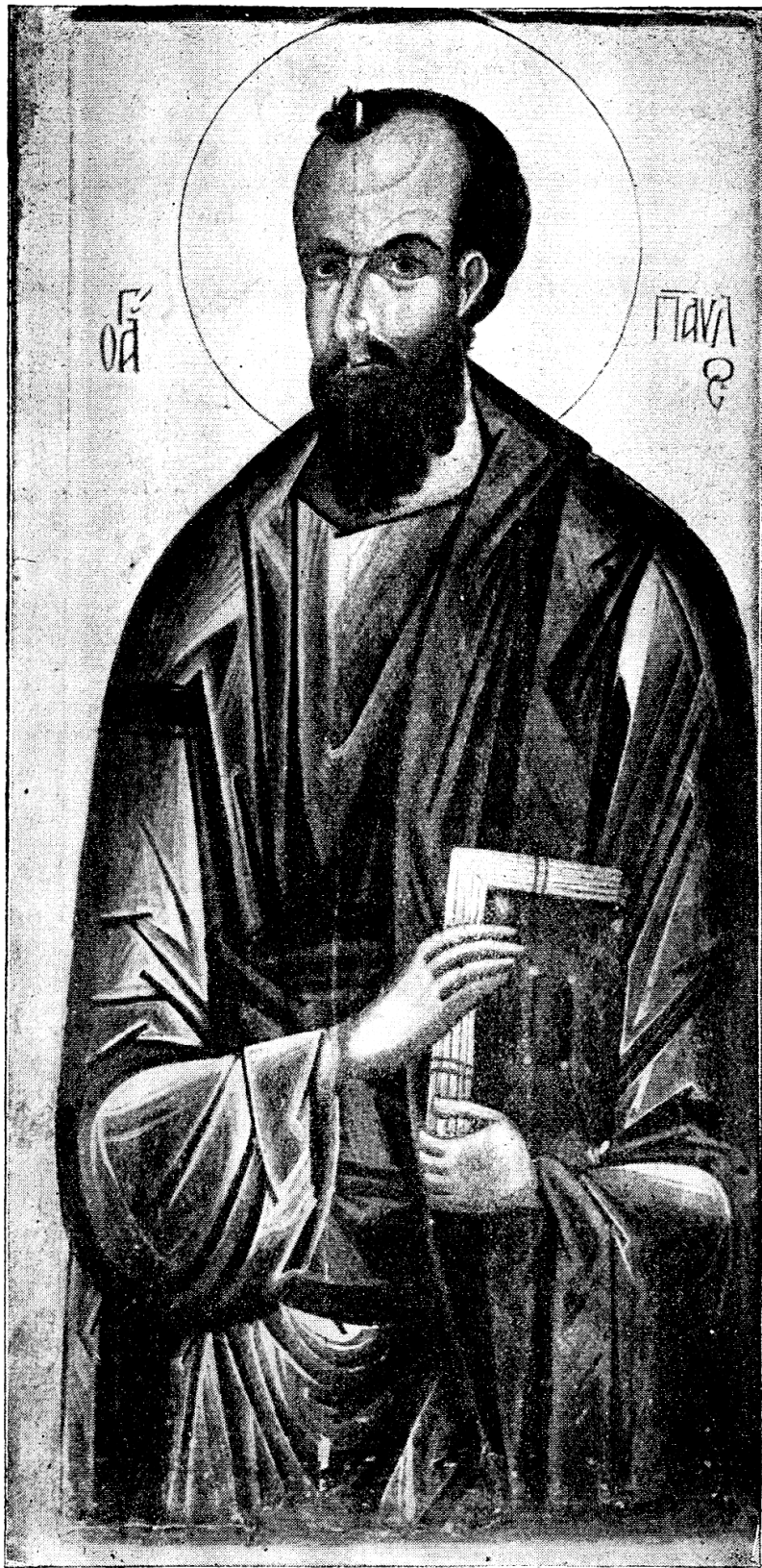
Μὰ ἦρθε τὸ θάμμα τὸ τρανὸ καὶ φώτισε τὸ Σαῦλο,
 ἀστροπελέκι ποὺ ἄναψε στῆς Δαμασκὸς τὸ δρόμο,
 καὶ στοῦ Χριστοῦ τὴν προσταγὴ συντρ'ιμμ' αὐτὸς καὶ στάχτη!
 ...Ἐκεῖνος ποὺ ἦτανε φωτιά κι' ἀνάβρασμα τοῦ μίσους
 τυφλὸ τώρα τὸν σέρνουνε τῆς Σωτηρίας ζητιᾶνο....
 Καὶ πάλι, νά, κατάλαμπρος, μὲ τὸ Σταυρὸ στὸν ὤμο
 ἀπλώνει ὁ Παῦλος τὰ φτερά στὴν οἰκουμένη πᾶσα
 καὶ πυρκαγιὰ ἄναψε στὴ Γῆ, φωτιά Ζωῆς καινούργιας.
 Κι' ἡ Ρώμη ἢ καισαρόθρεφτη καὶ τῶν λογάδων τὸ Ἄστυ,
 ἢ Ἀθήνα ἢ Ἰσοτέφανη κι' ἡ Ἰουδαία ἢ ἅγια
 σειοῦνται συθέμελα ὡς θωροῦν τὸν Παῦλο νὰ σιμώνη
 κι' ἀπ' τὰ σπλάγχνα τοῦ φωτὸς τῆ λαμπροφόρα πῆρε
 θεία φωτιά, ποὺ τὴν ψευτιά ἔκαψε τῶν εἰδώλων
 καὶ κάθε πλάνης τὴ φωληά. Τῆ δόξα τῶν Καισάρων
 στάχτης σωρὸ τὴν ἔκαμε κι' ἄφησε ν' ἀπομείνουν
 ὠραῖα μὰ κρύα λείψανα τῆς Γῆς οἱ Παρθενῶνες...

Η ΣΙΩΠΗ

Τώρα τίς ἄπραγες ψυχές κυττάζει. Νὰ μιλήσῃ
 δὲν ἤθελε, μηδ' ἢ καρδιά τὸν γλυκασμὸ νὰ δώσῃ,
 ἔτσι καθὼς μᾶς τήραγε δειλοὺς καὶ χωρὶς τάξι,
 σὰν τὰ καλάμια ποὺ χτυπᾶ κι' ἀνεμοδέρνει ὁ μπάτης,
 ἄλλα σπασμένα κι' ἄρρωστα κι' ἄλλα στὴ γῆ γερμένα
 κι' ὅλα μαζὺ ἓνα σύντριμμα κι' ὅλα ντροπὴ κι' ἀντάρρα.
 Τί λόγος ἄλλος ἄφριζε κι' ἀνέβαινε ἀπὸ πέρα
 κι' ἔκραζε αὐτὸς σπαραχτικὰ καὶ ξέσχιζε τῆς νύχτας
 τὴ σιωπὴ—κι' ἦταν αὐτὸς τῶν ἀδερφῶν ὁ θρῆνος,
 ἐκειῶν ποὺ πίσω ἀπόμειναν στὴ Γῆ τὴν κολασμένη.

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ

Μὰ ὡς οἱ ψυχές τῆ νεκρικῆ σιωπῆ τους νὰ ραγίσῃ
 προσμένανε, νά τος Αὐτός, ἐσήκωσε τὸ χέρι:
 «Πίσω, δειλοί, στὸ στάδιο τοῦ θεϊκοῦ ἀγῶνα!»
 Κι' ὅσο οἱ δειλοὶ τὴν προσταγὴ ν' ἀκούσουν τ' ἀνδρειωμένου
 ὀρθὸς κι' ὁ Παῦλος τὸ Σταυρὸ στὰ πλήθη ἐμπρὸς προβάλλει.
 Πίσω οἱ πιστοὶ βαδίζοντας κι' ὀμπρὸς ὁ λαμπροφόρος,
 ἔμοιαζαν μιὰ λευκόφαντη τῆς νύχτας λιτανεία,
 ποὺ μὲ τὸ φῶς τῆς θάμπωνε τῶν ἀστεριῶν τὴν λάμψι.
 Γύρω οἱ ἄερες βούϊζαν κι' οἱ σάλπιγγες κροτοῦσαν,
 ψηλὰ ἓνα ρῖγος ἀπλώνε στὴν πλάσι πέρα ὡς πέρα
 ἐνῶ ἀπ' τῆς δαιμονόπληχτης τῆς Γῆς τὸ σκοτισμένο
 βασίλειο, τὸ μούγκρισμα κι' ὁ τάραχος ἐρχόταν
 τῶν Δαιμόνων.....

ΦΟΡΗΤΗ ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ἐκ τῆς Μονῆς Ἰβήρων (Παρεκκλήσιον).

(Φωτογραφία Γ. Τζίμα—Π. Παπαχατζηδάκη).

Ὁ ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Ἀπόψεις

ΣΤΑ ΒΑΘΕΙΑ!

Πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσω μὲ μεγάλη μου ντροπή: Ἐπρεπε νὰ βγοῦν ἑκατὸν δέκα ἐπτὰ ἐκδόσεις στὸ πρωτότυπο, μεταφράσεις σὲ διάφορες γλῶσσες, συζητήσεις καὶ σχόλια, γιὰ νὰ παρακινηθῶ κι' ἐγὼ νὰ ζητήσω καὶ νὰ πάρω, τέλος πάντων, στὰ χέρια μου τὸ βιβλίον τοῦ Ψυχάρη υἱοῦ, τὸ μυθιστόρημα πὸν τόση συγκίνηση ἐπροξένησε στὸν διανοούμενον κόσμον τῆς Γαλλίας ἰδίως: Τὸ «Ταξεῖδι τοῦ Ἑκατοντάρχου» (Le voyage du Centurion).

Καὶ τώρα πού, ἔστω καὶ μὲ τόση καθυστέρηση, ἐδιάβασα—ἐρούφηξα—τὸ βιβλίον αὐτὸ καὶ αἰσθάνομαι ἐκείνη τὴν εὐχαρίστησι πὸν νοιώθει κανεὶς, ὅταν σηκώνεται ἀπὸ ἓνα πλούσιον καὶ ἀπολαυστικὸν τραπέζιν, τώρα κυττάζω πίσω τὴν εἰκόνα τοῦ Ἐρνέστου Ψυχάρη, πὸν εἶναι τυπωμένη στὸ βιβλίον, σὰν νὰ θέλῃ νὰ μᾶς δώσῃ μιὰ κάποια παρηγοριὰ στὴ θλιβερὴ σκέψιν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἑνὸς τέτοιου βιβλίου δὲν ἀνήκει πιά στὸν κόσμον τοῦτο. Τί κρῖμα πὸν δὲν μπορούμε πιά νὰ περιμένουμε ἄλλα βιβλία γραμμένα ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον!

Τὸν πόνον τοῦ διανοουμένου κόσμου γιὰ τὸν πρόωρον χωρισμὸν τοῦ Ἐρνέστου Ψυχάρη (ἐσκοτώθηκε στὸν πόλεμον, τὸ 1914, ἡλικίας τριάντα μόλις ἐτῶν) τὸν ἔχει ἐκδηλώσει ὁ Paul Bourget μὲ τὸν πρόλογον πὸν ἔκαμε στὴν πρώτη ἐκδοσὶν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ (τὸ 1914). Ἐνα θαυμάσιον κομμάτι ὑγινοῦς φιλοσοφίας, ἓνα ἀξιοσημεῖωτον δεῖγμα εἰλικρινοῦς διαθέσεως καὶ ὁ πρόλογος αὐτός. Δὲν μπορῶ νὰ κρατηθῶ ἀπὸ τοῦ νὰ μεταφέρω ἐδῶ δυὸ γραμμές: «Κλείνετε, στὸ τέλος, τὸ βιβλίον

αὐτό καί, ἂν εἴστε ἀπὸ κείνους πὸν εἶχαν τὰ εἴκοσι τοὺς χρόνια ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια, θυμᾶστε πῶς ἐσκέπτετο καὶ πῶς ἠσθάνετο ἡ γενεά σας. Ἐταλαντεύετο μεταξὺ μιᾶς ἄκρατης διανοησιαρχίας καὶ ἑνὸς ἀρριβισμοῦ χωρὶς ὄρια. Οἱ ἄνθρωποι τότε ἦσαν ὀπαδοὶ τῆς θεᾶς ἐπιστήμης καὶ τοῦ μονισμοῦ, δηλαδὴ ὀπαδοὶ τοῦ μηδενισμοῦ ἢ τῆς ὠμῆς φιλοδοξίας.. Σ' ἓνα τέταρτον αἰῶνος, πόσον διάστημα διηνύθη, πόσον ξεφύγαμε πιά ἀπ' αὐτὴν τὴν πνευματικὴν κατάστασιν!»

Αὐτὰ ἔλεγε ὁ Paul Bourget. Καί, νὰ σᾶς πῶ, τὰ διάβασα μὲ κάποια ζήλεια... Ἐκεῖνοι οἱ παρατατικοί, ποῖ—τί τὰ θέλετε—γιὰ μᾶς εἶναι ἀκόμη ἐνεστώτες.. Μποροῦμε, τάχα, νὰ ποῦμε πῶς ἡ ἑλληνικὴ διανόησις «ἐταλαντεύετο», στὸ παρελθὸν μόνο, σὲ μιὰ κατάστασιν πὸν δὲν εἶναι στὴν οὐσία, παρὰ ἓνας πνευματικὸς μηδενισμὸς, ὅπως ὁ Paul Bourget εἶπε γιὰ τὴν Γαλλικὴν διανόησιν; Πῶς μπορούμε νὰ τὸ ποῦμε αὐτό, ὅταν στὸν τόπον μας τὰ μὲν διάφορα ξένα ρουπαρογραφήματα διαβάζονται μὲ ἀπληστία, μεταφράζονται, τυπώνονται καὶ ξανατυπώνονται, καὶ ἀφήνομε νὰ βγῆ σὲ 117 ἐκδόσεις, χωρὶς νὰ τὸ προσέξουμε στὰ σοβαρὰ (ἂν ἀφήσομε κάτι πεταχτὰ μεμονωμένα κριτικὰ σημειώματα) ἓνα βιβλίον πὸν καὶ μόνο τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως του θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ τὸ διαβάσομε εὐθὺς μόλις ἐβγῆκε γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὰ πιεστήρια;

Γιὰ σκεφθῆτε, ἀλήθεια! Ὁ Ἐρνέστος Ψυχάρης δὲν εἶναι μόνο ὁ γυιὸς τοῦ δικοῦ μας Γιάννη Ψυχάρη. Εἶναι ὁ ἕγγονος τοῦ Ἐρνέστου Ρενάν! Μάλιστα, ὁ ἕγγονος τοῦ μεγάλου ἀρνητοῦ, αὐτοῦ πὸν ἔγραψε τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ, τὸ βιβλίον πὸν ἐπρόκειτο, κατὰ τὴν πρόρρησιν μερικῶν δικῶν μας, νὰ ἐξαφανίσῃ τὸν Χριστιανισμό! Τί γλυκεριά, τί σωτηρία ἐκδικησις, ἀλήθεια! Ἀλλὰ καὶ τί χαρακτηριστικὸς συμβολισμὸς γιὰ τὴν ἐξέλιξιν,

τήν ἐπιστροφή τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, τὴν ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου! Ὁ παπποῦς γράφει τὸν «Βίος τοῦ Ἰησοῦ» γιὰ νὰ ἀρνηθῆ τὸ ὑπερφυσικὸ στὸν Χριστό, τὸ θαῦμα, τὴν Ἀνάστασι. Καὶ ὁ ἔγγονος γράφει τὸ «Ταξεῖδι τοῦ ἑκατοντάρχου» (τοῦ Κεντυρίωνος) γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ πὼς ἴσα-ἴσα τὸ ὑπερφυσικὸ, τὸ θαῦμα, ἡ Ἀνάστασις ὄχι μόνο ὑπῆρξαν ἱστορικὴ πραγματικότης, ἀλλὰ καὶ εἶναι τώρα ἡ πραγματικότης στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἐκείνου ποὺ θέλει μὲ καθαρὴ τὴν ψυχὴ καὶ ἀπροκατάληπτο τὸ μυαλὸ νὰ ἀτενίσῃ τὴν ἀλήθεια! Τὸ Εὐαγγέλιο, ἡ πραγματικότης στὴ ζωὴ ἑνὸς λοχαγοῦ τοῦ Γαλιτικοῦ στρατοῦ. Τὸ Εὐαγγέλιο, ἡ χαρούμενη πραγματικότης γιὰ κείνους ποὺ ἐκαθαρίσθησαν καὶ ἐπίστευσαν καὶ εὐρῆκαν τὸν λυτρωμό. Τὸ Εὐαγγέλιο, ἡ θλιβερὴ πραγματικότης, γιὰ ἐκείνους ποὺ ἐπιμένουν νὰ λακτίζουν πρὸς κέντρα...

Ἐπιστροφή! Βέβαια! Ἐδιαβάστηκε μὲ ἀπληστία ὁ «Βίος τοῦ Ἰησοῦ» ποὺ ἔγραψε ὁ παπποῦς. Καὶ ὕστερα;... Τί ἐβγήκε ἀπὸ αὐτό; Ἡ ἐπιστήμη δὲν κέρδισε τίποτε—μὰ τίποτε. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀρνητικὴ κριτικὴ δὲν θεωρεῖ πιά σοβαρὸ νὰ ζητήσῃ νὰ στηριχθῆ στὸν Ρενάν. Πολλοὶ ὅμως ἐνισχύθησαν στὶς ἀμφιβολίες τους γιὰ κάθε τι τὸ ἀνώτερο στὴ ζωὴ, ἄλλοι εὐρῆκαν δικαιολογία γιὰ νὰ ξεφύγουν ἀπὸ κάθε ἀνώτερη ἐπιταγὴ στὸ βίους τους, ἄλλοι ἔχασαν τὸ δρόμο τους ἢ καλύτερα βρῆκαν τὸν δρόμὸ πρὸς τὴν καταστροφή. Ποιὸς βρῆκε τὸ δρόμο στὴ χαρὰ, στὴ λύτρωσι, στὴν εὐτυχία, διαβάζοντας τὸ ἔργο τοῦ παπποῦ; Ποιὸς αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ εὐλογῆσῃ τὴν

ἡμέρα ποὺ ἔπεσε στὰ χέρια του αὐτὸ τὸ βιβλίον;

Καὶ ὁ παπποῦς γυρίζει πίσω τώρα, γυρίζει ἀπὸ τὴν ἔρημη ζωὴ τῆς ἀπιστίας, μᾶς δείχνει τὴν ἐπιστροφή του στὸ πρόσωπο τοῦ ἐγγόνου. Καὶ τὸ «ταξεῖδι τοῦ Κεντυρίωνος» (νὰ ἔχη ἄραγε ὁ τίτλος αὐτὸς καμμιά ψυχολογικὴ σχέσι μὲ τὸ «Ταξεῖδι» τοῦ πατέρα, Γιάννη Ψυχάρη;) τὸ ταξεῖδι τῆς ψυχῆς ποὺ περιπλανᾶται στὴν ἔρημο τῆς ἀπιστίας καὶ βρίσκει στὸ Σταυρὸ τὴ ζωὴ... ποιὸς θὰ μᾶς πῆ πόσες χιλιάδες ἀνθρώπων εὐρῆκαν, καὶ θὰ βροῦν ἀκόμα, τὸν δρόμο στὴν χαρὰ καὶ στὴν εὐτυχία διαβάζοντας τὸ βιβλίον αὐτό;

Γιατί ὅμως μέσα στοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς νὰ μὴν εἶναι καὶ Ἕλληνες; Γιατί τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ Ἐρνέστου Ψυχάρη νὰ μᾶς εἶναι ἄγνωστο; Εἶναι ντροπὴ αὐτό! Εἶναι ντροπὴ ἀκόμα, πὼς δὲν ἔχει γίνῃ γνωστὸ ἓνα τέτοιο βιβλίον, τὴ στιγμὴ ποὺ ἔχουν μεταφρασθῆ τόσες βρωμοφυλλάδες. Πρέπει νὰ τὸ διαβάσουμε ὅλοι τὸ βιβλίον αὐτό. Εἶναι βέβαια λιγάκι δύσκολο στὸ διάβασμα—νὰ ἐξηγούμεθα—βαρὺ καὶ ὄχι καὶ τόσο ἔλκυστικὸ γιὰ τὸ μυαλὸ ποὺ δὲν ἔχει συνηθίσει νὰ τοῦ εἶναι ἔλκυστικὰ τὰ πνευματικὰ προβλήματα. Γι' αὐτὸ ἴσα-ἴσα ὅμως πρέπει νὰ διαβασθῆ περισσότερο, ὅπως πρέπει νὰ διαβασθοῦν καὶ τ' ἄλλα βιβλία τοῦ Ἐρνέστου Ψυχάρη «Terres de Soleil et de Sommeil», «L' Appel des Armes», «Les Voix qui crient dans le Désert». Ἄς ἀφήσουμε, στὸ τέλος, τὰ παιγνίδια μὲ τὰ φύκια. Ἄς ξανοιχτοῦμε καὶ λίγο στὰ βαθειά!

Π. Δαλμ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἐκεῖνο ποὺ εὐθὺς ἀμέσως φαίνεται στὸ βιβλίον τοῦ κ. Κωνστ. Ι. Βουρβέρη Αἰ ἱστορικαὶ γνώσεις τοῦ Πλάτωνος Α' Βαρβαρικά, (ἐν Ἀθήναις, 1938) εἶναι πὼς τὸ βιβλίον αὐτὸ δὲν εἶναι γραμμένο μὲ τὴν νεοελληνικὴν προχειρότητα. Εἶναι βιβλίον δουλεμένο. Ἐκεῖνος ποὺ τῷγραψε ἐδούλεψε πρῶτα, ἐμελέτησε κείμενα, συγγραφεῖς, ἀνασκάλεψε πηγὰς καὶ ντοκουμέντα καὶ

ὕστερα ἔκατσε νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τοὺς καρποὺς μιᾶς εὐσυνείδητης δουλειᾶς στὸ δικό του ἔργο. Αὐτὸ καὶ μόνο θ' ἄξιζε γιὰ νὰ κάμῃ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἄξιον ἰδιαίτερου λόγου καὶ ἰδιαίτερης προσοχῆς. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνο αὐτό. Τὸ θέμα καθ'αυτὸ ποὺ διάλεξε ὁ σ. εἶναι ἓνα θέμα ἀνεξερεύνητο ἀκόμα. Δὲν ἔρχεται ὁ κ. Βουρβέρης νὰ μᾶς δώσῃ στὰ Ἑλληνικά, πράγματα ποὺ «ἀπὸ καιροὺς καὶ ἀπὸ πολλοὺς ὄλα ἦσαν εἰπωμένα». Ἐδιάλεξε θέμα ποὺ ἀκόμα δὲν εἶχε κανεὶς καταπιαστῆ ex professo νὰ

τὸ μελετήση—χωρὶς φυσικὰ αὐτὸ νὰ πῆ, ὅτι ἔλειπαν προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας. Ἰσα-ἴσα ὅλες αὐτὰς τὶς ἐργασίας μὲ πληρότητα καὶ εὐ-συνειδησία τὶς ἀναφέρει ὁ σ. σιὰ προλεγόμενά του, πού μαζὶ μὲ τὴν βιβλιογραφία ἀποτελοῦν μιὰ εἰσαγωγή στὴν μέχρι τοῦδε ἐπιστημονικὴ ἐργασία ἐπάνω στὸ ζήτημα.

Τὸ σύστημα πού ὁ σ. ἀκολούθησε στὸ ἔργο του εἶναι τὸ ἐπόμενο: Στὴν ἀρχὴ ἔχουν καταχωρισθῆ ὅλα τὰ σχετικὰ χωρία τοῦ Πλάτωνος. Ὅλα δηλ. τὰ χωρία ὅπου ὁ Πλάτων φαίνεται νὰ ἔχη ἰδέα ὡς γιὰ τὸν τρόπο πού ζοῦσαν ἢ ἔζησαν οἱ διάφοροι «βαρβαρικοὶ» λαοί. Ὑστερα παίρνει ὁ σ. ἕνα-ἕνα τὰ χωρία αὐτὰ καὶ τὰ σχολιάζει, ἰδίως παραλληλίζοντας τα μ' ὄσους γράφουν ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἢ κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων σ' ἄλλο μέρος, καὶ ἀναφέροντας ἀκόμη ὅ,τι ἐπάνω στὸ χωρίον ἢ τὸ θέμα ἔχει πῆ ἢ ἐπιστήμη. Καὶ αὐτὸ βέβαια εἶναι μιὰ πολύτιμη συμβουλὴ πού τῆς ἀξίζει κάθε ἀναγνώρισι. Ὡστόσο θὰ περιμέναμε καὶ μιὰ συνθετικὴ ἐργασία, νὰ μᾶς ἔδινε δηλ. ὁ σ. τὰ γενικώτερα συμπεράσματά του, μιὰ εἰκόνα συνολικὴ πάνω στὶς ἱστορικὰς γνώσεις τοῦ Πλάτωνος γιὰ τοὺς βαρβάρους, τὴν ἰδέα πού εἶχε γι' αὐτοὺς καὶ τὸν πολιτισμὸ τους. Αὐτὸ, ἀλήθεια, τ' ἀποζητᾷ ὁ ἀναγνώστης. Ἰσως ὁμως ὁ σ. ἐπιφυλάσσεται νὰ μᾶς προσφέρει αὐτὸ τὸ ἀπαραίτητο συμπλήρωμα ἀφοῦ ἐξετάσῃ καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὶς Ἑλληνικὰς πόλεις χωρία. Ἐνας λόγος παραπάνω, τότε, γιὰ νὰ περιμένουμε γλήγορα τὴν ἐμφάνισι καὶ τοῦ β' τόμου τοῦ τόσον ἐνδιαφέροντος αὐτοῦ βιβλίου.

B. Πλ.

*

Ὅσοι ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ βασικὰ προβλήματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὴν ὁποίας ζῆ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς—καὶ φανταζόμεθα ὅτι ὅλοι οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων» ἔχουν τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ—θὰ ἔπρεπε νὰ διαβάσουν τὴν νέαν μελέτην τοῦ κ. Δημ. ο. σ. Σ. Στεφανίδου, Καθηγητοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης, Ἡ θέσις τῆς βιομηχανίας ἐν τῇ κοινωνικῇ μας οἰκονομίᾳ (ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Περιοδικοῦ «Μῆνες» Θεσσαλονίκη 1938). Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀποτελεῖ μίαν ἐκλαίκευσιν, μὲ τὴν καλυτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως, τῶν συμπερασμάτων εἰς τὰ ὁποία κατέληξε μίᾳ μετ' ἐπιστήμης καὶ συνέσεως παρακολούθησις τῶν Ἑλληνικῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν συνθηκῶν ἐπάνω εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας παρ' ἡμῖν. Ἄς μᾶς ἐπιτροπῇ νὰ ὑπογραμμίσωμεν τὴν σύνεσιν ἢ ὁποία διαφαίνεται πέρα-πέρα εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ, ἐνθαρρύνουσα τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ νὰ παρακολουθῆ τὸν σ. ὡς πιλότον μέσα εἰς τὰ τόσον δύσκολα νερὰ τῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ζητημάτων τῆς χώρας μας. Εἰς τὸ ἐρώτημα ἂν πρέπη ἐν Ἑλ-

λάδι νὰ ὑποστηρικθῆ ἡ γεωργία ἢ ἡ βιομηχανία, ὁ κ. Στεφανίδης δὲν διατάζει νὰ δώσῃ ἀπάντησιν πού φαίνεται κοινοτοπία: «ὀφείλομεν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν χρυσὴν μέσση ὁδὸν μεταξὺ γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς πολιτικῆς». Ὅρθη σκέψις καὶ ὀρθῶς ὁ κ. Στεφ. τὴν προκρίνει ὡς βάσιν, ἀντὶ νὰ ἐπιδιώξῃ, ὅπως πολλάκις γίνεται, ἐκκεντρικότητας μονομερεῖς. Ἐξετάζων ὁ σ. τὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας ἐν τῇ χώρᾳ μας, δεικνύει τὴν αὐτὴν ἀντικειμενικότητα, ἀρμονικὸν σύντροπον τῆς ἐμβριθείας μὲ τὴν ὁποίαν τὸ βιβλίον εἶναι γραμμένον. Ἡ σαφήνεια τοῦ ὕφους, ἢ ἀποφυγὴ τῶν ἐξεζητημένων δυσκολιῶν, ἢ παραστατικότης καὶ ἡ παροχὴ χρησίμων πληροφοριακῶν στοιχείων συμπληροῦν τὴν τόσον καλὴν ἐντύπωσιν πού ἀποκομίζουσι καὶ ὁ εἰδικὸς καὶ ὁ μὴ εἰδικὸς ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

Z. N.

*

Κάθε βιβλίον πού ἀφορᾷ ἱστορικὰ πρόσωπα γύρω ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔχει πολλὰ ὁ θεοῦλλος δημιουργήσει, παρουσιάζει βέβαια εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κάποιο ἐνδιαφέρον. Ἀλλὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Δημ. Ζώτου «Ἡ Δικαιοσύνη εἰς τὸ Κράτος τοῦ Ἀλῆ» ἔχει καὶ τὸ πλεονέκτημα ὅτι εἶναι καλογραμμένο, μὲ χάριν καὶ σαφήνειαν. Ἐν τούτοις εἰς μερικὰ σημεῖα ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ συγγραφέως διὰ τὸ θέμα του τὸν καθιστᾷ κάπως περισσότερον τοῦ δέοντος τολμηρὸν εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν κρίσεων του καὶ τῶν συμπερασμάτων του. Διὸ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ ἐπίσης, ἀλλὰ ἀπὸ ἐντελῶς διαφορετικὴν ἄποψιν, ἔχει γραφῆ μίᾳ ἄλλῃ μονογραφίᾳ μὲ τὸν τίτλον: Ali Pasha and Great Britain, ὑπὸ τοῦ John L. Baggally. Ἐκεῖ ἐξετάζεται ἡ διπλωματία τοῦ Κράτους τοῦ Ἀλῆ καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἡ Ἀγγλία τὸν ἐχρησιμοποίησεν ὡς ἀντίρροπον πότε ἐναντίον τῆς Ρωσσίας καὶ πότε ἐναντίον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

Πάντως καὶ τὰ δύο ἔργα μᾶς ἀποκαλύπτουν σελίδας ἱστορίας πού ἔχουν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας ἀρκετὸ ἐνδιαφέρον, λόγῳ τοῦ συνδέσμου των μὲ τὴν ἰδικὴν μας ἱστορίαν.

*

Εἰς ἕνα ὀγκῶδες καὶ καλοτυπωμένο τεῦχος ἐξεδόθη ἀπὸ τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἡ στατιστικὴ τῶν Γεωργικῶν συνεταιρισμῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ στατιστικὴ αὕτη—ἡ πρώτη συστηματικὴ στατιστικὴ πού ἔγινε γιὰ τὸ ζήτημα στὸν τόπο μας—εἶναι, μὲ τὴν ἐπιμέλεια πού ἔχει συνταχθῆ, ἕνα πολύτιμο βοήθημα γιὰ κάθε σοβαρὴ ἐργασία ἐπάνω στὴν συνεταιριστικὴ ὁργάνωσιν τῆς γεωργίας μας. Ἐλλείψεις ἔχει βέβαια πολλὰς ἢ στατιστικὴ αὕτη καὶ μιᾷ ἰδιαίτερος τοὺς συντάκτας τῆς ἢ εἰλικρίνεια μὲ τὴν ὁποίαν εὐθὺς ἀμέσως κἀνονν προσεκτικὸν τὸν ἀναγνώστη ἐπάνω στὶς ἐλλείψεις αὐτῆς. Ἀλ-

λά ὡς ἀπαρχὴ εἶνε κάτι τὸ ἰδιαιτέρως ἀξιόλογο. Πολύτιμη ἀληθινὰ εἶναι ἡ εἰσαγωγή πού δίδει καὶ στὸν μὴ εἰδικὸ ἀναγνώστη τὴν δυνατότητα νὰ κατατοπισθῇ ἐπάνω στὴν συνεταιριστικὴ κίνησι καὶ τὰ ἀποτελέσματά της. Ἐκεῖνοι πού συνέταξαν τὸ τεῦχος αὐτὸ ἐδούλεψαν πραγματικά, μὲ σύστημα καὶ μὲ ἀληθινὸ ἐνδιαφέρον. Καὶ τοὺς ἀνῆκει, στ' ἀλήθεια, κάθε ἔπαινος γι' αὐτό.

* *

«La physique nouvelle et les quanta» εἶναι ἓνα βιβλίον τοῦ γάλλου φυσικοῦ Louis de Broglie τὸ ὁποῖον ἐξέδωσε τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὴν σειρὰν τῆς Βιβλιοθήκης τῆς ἐπιστημονικῆς φιλοσοφίας, ὁ οἶκος Flammarion—Paris. Ἡ ἀντινομία, ἣτις ἐπεκράτει εἰς τὴν Φυσικὴν μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καὶ κατὰ τὴν ὁποῖαν παρουσιάζοντο αἱ δύο ἀντιμαχόμενοι περὶ τῆς φύσεως τοῦ φωτός θεωρίαι, ὡς ἐξηγοῦσαι, ἐκάστη καὶ ὠρισμένην κατηγορίαν φαινομένων, ἤρθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ De Broglie, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἐκ πρώτης ὄψεως ὅλως παραδόξου ἐννοίας τῶν ὑλικῶν κυμάτων. Ἡ «κυματομηχανικὴ» τὴν ὁποῖαν ἐδημιούργησεν οὗτος, ἐγεφύρωσε προσωρινῶς τὸ χάσμα τὸ ὁποῖον παρουσίχον αἱ περὶ τοῦ φωτός θεωρίαι τῶν σωματιδίων καὶ τῶν κυμάτων.

Καὶ φυσικά, ὁ διὰ τοῦ βραβείου Νόμπελ, διὰ τοῦτο, τιμηθεὶς διαπρεπῆς γάλλος καθηγητῆς ἦτο εἰς θέσιν περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον νὰ πραγματευθῇ τὰ προβλήματα πού ἐγεννήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν ἀπὸ τὴν νεώτερον Φυσικὴν καὶ διὸ τὰ ὁποῖα μᾶς ὀμιλεῖ εἰς τὰς 307 σελίδας τοῦ προαναφερθέντος βιβλίου του. Εἰς τὸ δημοσίευμα αὐτὸ ὁ ἀναγνώστης θὰ εὔρη ὅλα τὰ νεώτερα συμπεράσματα εἰς τὰ ὁποῖα κατέληξαν αἱ θεωρητικαὶ ἐργασίαι καὶ αἱ πειραματικαὶ ἔρευναι γύρω εἰς τὴν φύσιν τῶν φαινομένων τοῦ φωτός καὶ τῆς ἀκτινοβολίας. Τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως καθιστᾷ περιττὴν κάθε σύστασιν, τὴν ὁποῖαν ἐκθύμως θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ κάμωμεν, διὰ τὸ διαβασθῆ τὸ ἔργον τοῦτο καὶ ἀπὸ τοὺς ἑλληνας ἀναγνώστας, ἐκείνους βεβαίως πού παρακολουθοῦν τὰ ζητήματα αὐτά.

* *

Ἐνα πολὺ καλὸν βιβλίον μᾶς ἔδωσε τὸ περασμένον ἔτος, ὁ οἶκος Larousse, χρησιμώτατον δι' ἐκείνους, πού ἔχουν κάποια ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν καὶ θὰ ἤθελαν νὰ μυηθοῦν ὀλίγον εἰς τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ. Εἶναι τὸ ἔργον τοῦ L. Rudaux (διευθυντοῦ τοῦ ἀστεροσκοπεῖου de Douville) «Sur les autres mondes». Μὲ τὰς ὑπερτετρακοσίας θαυμασίας χαλκογραφίας καὶ ἐγχρώμους εἰκόνας πού περιλαμβάνει τὸ ἀρκετὰ ὀγκῶδες αὐτὸ βιβλίον, ζητεῖ ὁ συγγραφεὺς νὰ διδάξῃ τοὺς ἀναγνώστας τὰς πλεῖστα ζητήματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν Σελήνην, τοὺς Πλανήτας, τὸν Ἥλιον, τοὺς ἀστέρας καὶ τὰ ὁποῖα, διὰ τὰ γί-

νον κατ' ἄλλον τρόπον ἀντιληπτά, θὰ ἔπρεπε νὰ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν ὁ ἀποκρουστικὸς εἰς τοὺς πολλοὺς, μαθηματικὸς λογισμὸς.

Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς, μὲ τὰς ἀναλυτικὰς ἐπεξηγήσεις τῶν εἰκόνων, ἐπιτυγχάνει ἄριστον τὸν σκοπὸν του καὶ ἔτσι γεννᾷ εἰς τὸν ἀναγνώστην, ἀκόμη καὶ εἰς ἐκείνον πού ἀπλῶς θὰ εἶχε τὴν περιέργειαν νὰ ξεφυλλίσῃ τὴν εἰκογραφημένην αὐτὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ οὐρανοῦ, αἰσθήματα εὐγενῆ, ὑψηλά, πού τὸν ἀποσποῦν ἔστω καὶ προσωρινῶς ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια. Ἔτσι τὸ βιβλίον αὐτό, χάρις καὶ εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἐξωτερικὴν του ἐμφάνισιν, θὰ εἶχε τὴν θέσιν του εἰς τὴν βιβλιοθήκην κάθε μορφωμένου ἀνθρώπου.

* *

Ἐὸ Maxence van der Meersch μὲ τὸ μυθιστόρημά του L' Élu (Paris, Albin Michel, σφ. 16ον σ. 253 τιμ. 15 γαλ. φρ.) μᾶς δίνει τὴν ἱστορίαν ἑνὸς ἀπὸ τὰ σκληρὰ ἐκεῖνα μαθήματα, πού μερικοὶ ἀπὸ μᾶς ἔχομε ὑποστῆ καὶ ἄλλοι ἔχομε ἰδῆ νὰ τὰ ὑφίστανται γύρω μας τρίτοι. Εἶναι τὸ δράμα τῶν πολὺ θετικῶν χαρακτήρων, πού πρέπει νὰ δοκιμασθοῦν ἄγρια ἀπὸ τὴ ζωὴ γιὰ νὰ ὑποκύνουν ἐν τέλει μπροστά στὸ Ἄνώτερον. Ὁ Συμεὼν Μπράμπιμπέρο εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλοβιομηχάνους τοῦ Βορῶ. Ὁλη τὸν τὴ ζωὴ ἀγωνίσθηκε νὰ ἐξασφαλίσῃ στὴ γυναῖκα του καὶ στὸ παιδί του, τὸν Βαλέριο, μιὰ ζωὴ πολυτελῆ καὶ χωρὶς φροντίδες. Ἡ μαλθακὴ ὅμως ζωὴ στὴν ὁποῖα συνήθισε ὁ γυῖός του, τοῦ ἀφαιρεῖ καὶ ἐνεργητικότητα καὶ ὑγείαν μέχρι πού ἀργότερα, ὄριμος ἄνδρας πειά, ἐγκαταλελειμμένος ἀπὸ τὴ σύζυγόν του θέτει τέρας στὴ ζωὴν τοῦ αὐτοκτονῶντος, ἀφοῦ κατηγορεῖ σκληρὰ τὸν πατέρα του διὰ δὲν ἔκανε τίποτε ἄλλο, παρὰ ἐπεδίωξε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ ὄνειρά του ἐπάνω του. Ὁ Μπράμπιμπέρο ἐν τέλει δὲν εἶναι εὐτυχῆς οὔτε μὲ τὴν γυναῖκα του. Μιὰ φύσις ἐντελῶς ἀντίθετη ἀπ' αὐτόν, ἀσκητικὴ, εἰρηνικὴ, ὑπέφερε σ' ὅλη τῆς τὴ ζωὴν τὸν πυρετῶδῃ χαρακτήρα τοῦ συζύγου τῆς ἕως πού στὸ τέλος καὶ αὐτὴ τσακίστηκε.

Ἡ διπλῆ ὅμως αὐτὴ ἀποτυχία ἀνοίγει τὰ μάτια τοῦ Συμεὼν, τὸν κάνει νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν γιὰ τὴν ἐξασφάλισιν εὐτυχίας στὸν ἄνθρωπον καὶ τοῦ ἀνοίγει ἓνα ἄλλο κόσμον, πού μέχρι τότε τοῦ ἦταν ἐντελῶς ξένος. Δὲν παραδίδεται ὅμως ἀμέσως. Τὸ θετικὸν του μυαλὸ ἀντιδρᾷ καὶ δὲν θέλει νὰ δεχθῇ πράγματα πού δὲν εἶναι χειροπιαστά. Τέλος, ἂν ὑποκύπτῃ, τὸ κάνει βάζοντας σ' ἐνέργειαν τὴν ἥρωϊκὴν του θέλησιν.

Τὸ ὄρατο ὕψος καὶ ἡ ἐνδιαφέρουσα πλοκὴ κάνουν νὰ διαβάξῃ κανεὶς ἀκούραστα καὶ μὲ ἀδιάπτωτον ἐνδιαφέρον τὸ ἀξιόσυστατον αὐτὸ βιβλίον.

* *

Καὶ πάλι ὁ Ροβεσπιέρρος! Ἐπάνω στὸν αἰμοσταγῆ ἥρωα τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως

γράφονται τώρα τελευταία βιβλία τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Ἔτσι καὶ στὸ βιβλίον τοῦ Bernard Nabonne, *La Vie privée de Robespierre* (Paris, Hachette, 1938) ἐξετάζεται ὁ ἰδιωτικὸς βίος τοῦ Ροβεσπιέρρου καὶ ἔτσι μανθάνομε διάφορα ἐνδιαφέροντα πράγματα πού δείχνουν ὅτι ὁ αἰμοχαρὴς ἰδεολόγος δὲν ἦταν καὶ τόσο ἰδεολόγος! Σιγὰ σιγὰ θὰ ἐκπληρωθῆ καὶ ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον οὗτὸ τῶν ἄνευ Χριστοῦ «μεταρρυθμιστῶν» ἐκεῖνο πού εἶπεν ὁ Κύριος: «Οὐδὲν κρυπτόν ὃ οὐ φανερόν γενήσεται».

*

Εἶναι γνωστὸν ὅτι πολύτιμα πνευματικὰ δημιουργήματα μένουں ἄγνωστα καὶ ἀχρησιμοποίητα ἀπὸ τὴν διανοουμένην ἀνθρωπότητα διότι εἶναι γραμμένα εἰς γλῶσσαν πού δὲν ἀνήκει στὶς τρεῖς-τέσσερες προνομιούχους «παγκοσμίους». Δι' αὐτὸ καὶ εἶναι εὐπρόσδεκτος κάθε ἐργασία πού βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ γίνουιν γενικώτερον γνωστά, τέτοια ἐνδιαφέροντα ἔργα. Αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔχει τὸ βιβλίον τοῦ κ. G. H a t e a u πού ἐδημοσιεύθηκε στὴ συλλογὴ *Panoramas des Litteratures Contemporaines*, καὶ ἐξετάζει τὴν βουλγαρικὴ φιλολογία. Τὸ ἔργον αὐτὸ δὲν περιορίζεται μόνον στὴ σύγχρονη βουλγαρικὴ φιλολογία, ἀλλὰ κάνει καὶ μιὰ ἀνασκόπησιν τῆς ἐξελιξέως της, πού ἀτυχῶς εἶναι πιωχὴ ἔνεκα τῶν ἰδιῶν λόγων, πού ἰσχύουν καὶ γιὰ τὴν φιλολογία τῶν ὑπολοίπων βαλκονικῶν λαῶν, μακρῶς δηλ. δουλείας, ἀναλφαβητισμοῦ κλπ. Καὶ ὁ συγγραφεὺς κατορθώνει καὶ μᾶς παρουσιάζει ὅλη αὐτὴ τὴν ἐξέλιξιν μὲ τρόπο πού συνδυάζει τὴν πληρότητα μὲ τὴν ἑλκυστικότητα τοῦ ὕφους.

*

Ἐνδιαφέρον εἶναι ἐπίσης καὶ ἓνα ἄλλο βιβλίον πού ἐδημοσίευσε ὁ A. Navarian, *Les Sultans Poètes* (1451-1808) στὴ σειρὰ *Les grandes Figures de l' Orient*, τόμ. V. Δέκα σουλτᾶνοι, μερικοὶ μάλιστα ἀπ' αὐτοὺς γνωστοὶ σ' ὅλους μας γιὰ τὴν αἰμοβορία των, παρελαύνουν μπροστά μας, στὸ βιβλίον αὐτό, ὡς προστάται τῶν γραμμάτων καὶ ὡς ποιηταὶ! Ἔτσι βλέπουμε τὸν κατακτητὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν Μωάμεθ τὸν Β' νὰ ἐξυμνῆ τὸ κάλλος καὶ (ἰπίστευτο!) τὸ χρυσί. Βλέπουμε ἀκόμα τὸν Σελὴμ τὸν Α' τὸν αἰμοχαρῆ ὡς ἓνα «λεπτό (!) ποιητὴ», τὸν Σουλεϊμάν τὸν Β' τὸν Μεγαλοπρεπῆ, νὰ κάμνῃ στίχους φιλοσοφικοῦς, ὅπως βλέπουμε καὶ τὸν ἄλλον Νέρωνα, τὸν Μουράτ τὸν Δ', νὰ κάμνῃ στίχους σατυρικοῦς καὶ πνευματώδεις! (ὅπως ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ὁ Νέρων τῆς Ρώμης, ὁ ὁποῖος ἐπηγγέλλετο τὸν ποιητὴν καὶ λάτρην τῶν Μουσῶν). Μὲ τὸν τρόπο μάλιστα πού τοποθετεῖ ὁ κ. Navarian τὸν καθένα ἀπ' αὐτοὺς μέσα στὸ περιβάλλον πού ἔζησαν, δίνοντας συγχρόνως καὶ μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ καλύτερα τῶν ἔργων των, μᾶς ἀποκαλύπτει ἀπροσδόκητες πλευρᾶς στὴ

φυσιογνωμία τῶν σουλτάνων αὐτῶν, πράγμα πού μᾶς βοηθεῖ ἴσως νὰ κατανοήσωμε βαθύτερα τὴν νοοτροπία ἐνὸς λαοῦ μὲ τὸν ὁποῖον συζήσαμε ἐπὶ ἑκατοντάδες ἐτῶν.

*

Ἀφίνοντας πρὸς στιγμὴν κατὰ μέρος τὸ ζήτημα ἂν εἶναι ἐποικοδομητικὸ γιὰ ἀναγνώστας μὲ ὑγιεῖς ἠθικὲς ἀρχὰς νὰ ἀφίνουιν νὰ γεμίζῃ τὸ μάτι των μὲ τύπους πού ἔχουιν ζωὴ ἀμαρτωλῆ, δὲν μπορούμε παρὰ νὰ σημειώσωμε, ὅτι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο μᾶς παρουσιάζει τέτοιους τύπους ὁ François Mauriac, τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, εἰς τὸ καινούριον ἔργον του *Plongées*, εἶναι πράγματι ἐκεῖνο πού περιμένει κανεὶς ἀπὸ ἓναν ἀνώτερον ἄνθρωπον. Συμπόνοια πρὸς τὸν ἀμαρτωλό, χωρὶς ἐπιδοκιμασία τοῦ κακοῦ. Τὸ δράμα πού μᾶς παρουσιάζει τὸ νέο μυθιστόρημα τοῦ F. Mauriac πλέκεται γύρω ἀπ' τὴ ζωὴ ἐνὸς παιδιοῦ, πού ἔγινε κακοῦργος ἀπὸ μιὰ ζωερὴ κλίσιν πρὸς τὸ κακό, πού προεκλήθη, ἀπὸ τὴν καλοπροαίρετη ἀλλὰ ἀσύνητη μητέρα. Ἔνα δράμα δηλ. πού παρουσιάζεται πολὺ συχνὰ στὴν κοινωνία, καὶ πού δείχνει ὅτι στὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν ἡ ἀγάπη πρέπει νὰ συντροφεύεται ἀπὸ τὴν σύνεσιν.

*

Ὅταν ἓνας ποιητὴς ἐκδίδει μιὰ νέα του συλλογὴ ὕστερα ἀπὸ εἴκοσι πέντε χρόνια σιωπῆς, πρέπει νὰ ἔχη κάτι πολὺ ἐκλεκτὸ νὰ προσφέρῃ γιὰ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ λύσῃ τὴ μακρόχρονη σιωπὴ του. Αὐτὸ συμβαίνει μὲ τὴ νέα συλλογὴ 550 λυρικῶν ποιημάτων, πού ἐξέδωκε τελευταία, ὁ Otto Freiherr von Taube, ὑπακούοντας στὶς ἐπίμονες προτροπὰς πολλῶν φίλων του καὶ θαυμαστῶν του, μὲ τὸν τίτλον «*Wanderlieder und andere Gedichte*». Μέσα ἀπὸ ὅλα τὰ ποιήματά του πηγάζει ὁ πλούσιος θησαυρὸς μιᾶς καρδιάς πού, βασανισμένη στὴν πίστι, στὴν πίστι μάλιστα τὴν δοκιμασμένη ἀπὸ τὴ ζωὴ, πολλὰ ἔχει νὰ προσφέρῃ στὸν πνευματικὸ ἄνθρωπον.

*

Μίαν νέαν μέθοδον καταπολεμησεως τῆς οικονομικῆς κρίσεως προτείνει εἰς τὸ βιβλίον των *Consumers Credits and Unemployment* ὁ κ. J. E. Meade. Ὡς βάσις τῆς θεωρίας του εἶναι ἡ γνωστὴ ἀρχὴ ὅτι μὲ κάθε τρόπο πρέπει νὰ κρατηθῆ ψηλὰ ἡ ἀγοραστικὴ ἰκανότης τοῦ πελάτου. Ἔτσι, ἂν τὰ εἰσοδήματα ἐνὸς πέφτουιν κάτω ἀπὸ ἓνα ὁρισμένον ἐπίπεδον, θὰ ἔρχεται ἀρωγὸ ἓνα εἰδικὸ ταμεῖον πού θὰ τροφοδοτῆται ἀπὸ μιὰ εἰδικὴ φορολογία ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουιν ὑψωμένα εἰσοδήματα. Ἐδῶ ὁμως οἱ εἰδικοὶ τοῦ παρατηροῦν ὅτι τὸ σύστημα αὐτὸ ἔχει περίπου ἐφαρμοσθῆ διὰ τῆς μεθόδου τοῦ ἀνισοσκελοῦς προϋπολογισμοῦ καὶ ὅτι μιὰ τέτοια φορολογία θὰ ἦταν καταθλιπτικὴ. Παρ' ὅλα αὐτὰ τονίζεται ὅτι ἡ πρότασις ἀξίζει νὰ τύχῃ σοβαρᾶς ἐξετάσεως καὶ ἐδῶ τὸν λόγον ἔχουιν οἱ εἰδικοὶ.

«*Ἡ ψυχὴ μου ζητάει εὐκρίνεια καὶ ἀλήθεια*». Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἔγινε κυριολεκτικῶς ἀνάσπαστο ἓνα βιβλίο μὲ τὶς ἐπιστολὰς τῆς M. Th. Durand, ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ καθηγητοῦ τοῦ Λυκείου τῶν Troyes, πού ἀπέθανε ἐδῶ καὶ ἓνα χρόνον. (Une Ame, Lettres de Th. Durand à un Jeune. Introduction par Jeanne Ancelet-Hustache. Dijon, Darantière, σφ. 12^{ον} β. 128 τιμ. 8 γαλλ. φρ.). Οἱ συνετεῖς συμβουλὲς πρὸς μιὰ νέα συγγραφέα, οἱ γεμάτῃ ἔννοια κρίσεις γὰ ἔργα πού δημοσιεύθησαν τελευταῖα, οἱ σκέψεις, πού προδίδουν βαθὺ στοχασμὸ καὶ ἓνα πρωτότυπο πνεῦμα, τέλος τὰ αἰσθηματὰ πού δείχνουν μιὰ βαθειὰ πίστι, κάνουν τὸ βιβλίο ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον. Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαβάσῃ κανεὶς στήν τελευταία σελίδα τὶς ἀκόλουθες γραμμὲς χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ μιὰ συγκίνησι: «Ἡ ζωὴ μου εἶναι πειὰ ζήτημα ἑβδομάδων, ἴσως ἡμερῶν... Εἶναι ὅμως μιὰ βιθειὰ εὐτυχία νὰ αἰσθάνεσαι ὅτι ὡς παιδί τοῦ Θεοῦ πηγαίνεις εἰς τὸ σπίτι τοῦ Πατέρα».

*

Ἐνα ἀπὸ τὰ δυνατότερα χαρακτηριστικὰ τῆς ἀγάπης εἶναι ὅτι πάντα συγχωρεῖ. Καὶ μιὰ μεγάλη της καὶ ἀχώριστη φίλη εἶναι ἡ θυσία, στήν ὁποῖαν εἶναι προωρισμένος νὰ ὑποβάλλεται ἐκεῖνος πού ἔχει τὴν ἀγάπην. Αὐτὸ εἶναι τὸ συμπέρασμα ἐνὸς μυθιστορήματος τοῦ Magali, Un Amour comme le nôtre (Paris, Tallandier, 1937 σφ. 16^{ον} 256 σ. τιμ. 15 γαλλ. φράγκα), πού περιέχει τὴν ἱστορία μιᾶς ὀρφανῆς πού σὲ ἡλικία δεκαοκτῶ ἐτῶν πανδρεύθηκε ἓνα γιαιτρό. Εἰς τὶς σελίδες τοῦ γεμάτου αἰσθημα καὶ παθητικότητα μυθιστορήματος μαθαίνουν ἰδίως οἱ νεοπανδρευμένοι, ὅτι ἡ ζωὴ ἔχει καὶ τὴν ἀσχημὴ ὄψι της καὶ ὅτι δὲν μπορεῖ πάντα νὰ ἀφίνεται κανεὶς σὶς δυνάμεις τοῦ ἑαυτοῦ του.

*

Ἐνα ρομάντσο ὑπὸ τύπον βιογραφίας ἐνὸς νέου πού εἶχε ταλέντο γιὰ τὰ μαθηματικά, μᾶς ἔδωκε τελευταίως καὶ ἓνα ἄλλο μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ὁ Claude Farrère, μὲ τὸν τίτλο Les Imaginaires. Ἐκθέτει τὶς περιπέτειες τοῦ νέου αὐτοῦ, τὴν πρόοδό του, τὶς ἐπιτυχίες του εἰς μεγάλες ἐπιχειρήσεις πού ἐξαπλώνονται σ' ὅλη τὴν ὑφήλιο, τὰ κέρδη του, πού στὸ τέλος τὰ χάνει ὅλα γιὰ νὰ πεθάνῃ φτωχός. Τὸ ἔργο εἶναι γραμμένο μὲ ἔμπνευσι καὶ ψυχαγωγεῖ τὸν ἀναγνώστη μὲ τὴν ἐνδιαφέροσα πλοκὴ του.

*

Ὁ Hermann Muckermann, ὁ μεγάλος καθολικός (κληρικὸς) θεολόγος, γνωστός διὰ τὰ ἐκλαϊκευτικὰ του εὐγονιστικὰ ἔργα, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζεται ἀκούρατος. Ἔτσι μᾶς ἔδωσε πάλιν τώρα τελευταίως δύο βιβλία του γύρω ἀπὸ τὰ ἀ-

γαπημένα του θέματα: τὸ Vererbung und Entwicklung» (κληρονομικότης καὶ ἐξέλιξις) καὶ τὸ «Kleine Erblehre» (σύντομον ἐγχειρίδιον περὶ κληρονομικότητος). Τὸ πρῶτο μέσα σὶς ὑπερδιακόσιες σελίδες του, μὲ τὶς 94 εἰκόνες του καὶ τοὺς 11 πίνακας του μᾶς προσφέρει τὰ πορίσματα τῶν τελευταίων βιολογικῶν ἐρευνῶν καὶ ἰδίως τὰς κληρονομικὰς μεταβολὰς, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατὰ εἰς ἓνα ζωϊκὸν εἶδος. Τὸ δεύτερον εἶναι ἓνα μικρὸν ἐκλαϊκευτικὸν βιβλιαράκι, τὸ ὅποτον μέσα εἰς εἴκοσι σελίδας παρουσιάζει τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς Βιολογίας καὶ τὰς ἐφαρμογὰς των εἰς τὴν διδασκαλίαν περὶ κληρονομικότητος. Καὶ τὰ δύο βιβλία εἶναι γραμμένα, ὅπως ὅλα τὰ βιβλία τοῦ Muckermann, εἰς ὠραίαν γλῶσσαν, μὲ τρόπον, πού κάμνει τὸ ἔργον προσιτὸν καὶ εἰς τὸν μὴ εἰδικόν, ἐνῶ συγχρόνως καθιστοῦν τὸν ἀναγνώστην ἐνήμερον τῆς τελευταίας ἐξελίξεως τῆς βιολογικῆς ἐπιστήμης.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ "ΑΚΤΙΝΕΣ,,

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ,,

Συνδρομὴ ἑτησίαι:

Ἐσωτερικοῦ Δραχ. 30.

Ἐξωτερικοῦ Σελλ. 4 ἢ \$ 1.

Τιμὴ φύλλου Δραχ. 5.

Ἐπεύθυνος:

B. Ἀντωνίου, ἰατρός.

Ἐπιστολαὶ καὶ ἐμβάσματα:

κ. Γεώργιον Ἀλεξίου

ὁδὸς Καρύτση 14.

Ἀθῆναι.

Προϊστάμενος Τυπογραφείου

Δ. Παπακωνσταντίνου

Μαυρομιχάλη 176